

Dirprwy Arweinydd y Cyngor
Deputy Leader of the Council
Cynghorydd / Councillor Dyfrig Siencyn

Gofynnwch am/Ask for: **Cyng. Dyfrig Siencyn**
☎ (01286) 679868
✉ Cynghorydd.DyfrigLewisSiencyn@gwynedd.gov.uk

Ein Cyf / Our Ref: **DS/**
Eich Cyf / Your Ref:

30 Tachwedd 2016

Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Pierhead Street
Caerdydd
CF99 1NA

SeneddDGCh@cynulliad.cymru

Annwyl Syr/Madam,

Dogfen Ymgynghori: 'Miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050'

Diolch yn fawr iawn am y cyfle i gyflwyno tystiolaeth fel rhan o'r ymchwiliad i'r strategaeth: Miliwn o siaradwyr erbyn 2050.

Fel yr Aelod sydd â chyfrifoldeb dros yr Iaith Gymraeg ar Gabinet Cyngor Gwynedd, atodaf dystiolaeth y Cyngor ynghyd ag atodiadau er eich sylw.

Byddem yn ddiolchgar iawn o'ch ystyriaeth i'r dystiolaeth.

Yn gywir,

Cyng. Dyfrig Siencyn
Dirprwy Arweinydd Cyngor Gwynedd
Deputy Leader of Gwynedd Council

Cynghorydd.DyfrigLewisSiencyn@gwynedd.gov.uk
☎ (01286) 679868

Swyddfa'r Cyngor
Caernarfon
Gwynedd LL55 1SH
01766 771000
www.gwynedd.gov.uk

Dirprwy Arweinydd y Cyngor Deputy Leader of the Council

Cynghorydd / Councillor Dyfrig Siencyn

Gofynnwch am/Ask for: **Cyng. Dyfrig Siencyn**
☎ (01286) 679868
✉ Cynghorydd.DyfrigLewisSiencyn@gwynedd.gov.uk

Ein Cyf / Our Ref: **DS/DAWJ**
Eich Cyf / Your Ref:

30 Tachwedd 2016

Ymgynghoriad: Ymchwiliad: Miliwn o siaradwyr erbyn 2050

SeneddDGCh@cynulliad.cymru

Annwyl Syr/Madam,

Mae Cyngor Gwynedd yn gwerthfawrogi ac yn diolch am y cyfle i gyflwyno tystiolaeth er mwyn cynorthwyo'r Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu gyda'r ymchwiliad: Strategaeth Iaith Gymraeg. Cyflwynir y dystiolaeth ynghyd â 2 atodiad mewn ysbryd cadarnhaol, gyda'r gobaith y byddent o gymorth i gryfhau'r ddogfen derfynol.

Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi mai un o'i phrif amcanion yw creu gweithlu sydd â'r sgiliau priodol i addysgu a darparu gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg, gyda ffocws ar y canlynol:

- Gwellu'r modd yr ydym yn cynllunio'r gweithlu ac yn cefnogi ymarferwyr ym mhob cyfnod yn y maes addysg; a
- Sicrhau gweithlu digonol ar gyfer addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg ac addysgu Cymraeg fel pwnc.

1. Polisi Iaith Addysg Gwynedd

1.1 Mae Polisi Iaith Adran Addysg Gwynedd yn gosod y nod uchelgeisiol o sicrhau bod holl ddisgyblion y sir yn meddu ar sgiliau ieithyddol priodol yn y Gymraeg a'r Saesneg, er mwyn eu galluogi i fod yn aelodau cyflawn o'r gymdeithas ddwyieithog y maent yn rhan ohoni. Cydwedda hyn yn dda gyda phrif nod Cynllun Strategol y Gymraeg sef sicrhau datblygiad y Gymraeg fel pwnc a chyfrwng dysgu o oedran cyn-ysgol ymlaen, yn ogystal â hyrwyddo'r defnydd a wna ein plant a'n pobl ifanc o'r Gymraeg fel iaith gymdeithasol.

2. Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg

2.1 Mae amcanion drafft Cynllun Strategol y Gymraeg Mewn Addysg (Gwynedd) fel a ganlyn, a byddai'n dda gweld siroedd eraill Cymru yn arddangos ac yn gweithredu yr un ymrwymiad tuag at y Gymraeg:

2.2 Nodir, y disgwyliad i bob sefydliad yng Ngwynedd roi sylw i'r materion â ganlyn:

- Gosod sylfaen gadarn yn y Gymraeg yn y Blynnyddoedd Cynnar, gan sicrhau bod disgyblion o gefndir Saesneg yn cael y cyfle i ddsysgu'r Gymraeg cyn gynted â phosibl.
- Yn y Cyfnod Sylfaen, adeiladu ar y sylfaen a osodwyd yn y cyfnod meithrin a derbyn drwy barhau i ddatblygu gfael disgyblion ar y Gymraeg, a chychwyn ar y broses o ddatblygu eu

Cynghorydd.DyfrigLewisSiencyn@gwynedd.gov.uk
☎ (01286) 679868

Swyddfa'r Cyngor
Caernarfon
Gwynedd LL55 1SH
01766 771000
www.gwynedd.gov.uk

sgiliau yn y Saesneg. Yn ymarferol, golyga hyn y bydd y mwyafrif o'r ysgolion yn cychwyn cyflwyno'r Saesneg fel pwnc yn y tymor olaf ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen, gan roi sylw i ddatblygu sgiliau darllen, siarad ac ysgrifennu yn yr iaith honno. Y Gymraeg fydd iaith swyddogol yr asesu yn yr ysgol ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen.

- Yn CA2, parhau i ddatblygu gafael disgyblion ar y Gymraeg gan roi sylw i ddatblygu eu sgiliau yn y ddwy iaith. Asesir cynnydd disgyblion yn y Gymraeg a'r Saesneg ar ddiwedd y cyfnod allweddol.
- Yn CA3, sicrhau bod pob disgybl sydd wedi cyrraedd lefel 3+ ar ddiwedd CA2 yn parhau i ddilyn Cymraeg iaith Gyntaf er mwyn sicrhau dilyniant a pharhad priodol.
- Yn CA4, sicrhau bod pob disgybl yn astudio'r Gymraeg fel pwnc hyd at ddiwedd B11 ac yn cael asesiad yn y Gymraeg ar ddiwedd CA4.
- Yn CA3 a CA4, defnyddio'r wybodaeth am gyflawniad blaenorol i sicrhau bod pob disgybl yn parhau i ddatblygu sgiliau yn y Gymraeg a'r Saesneg trwy ddefnyddio'r ddwy iaith yn gyfrwng dysgu.
- Sicrhau bod disgyblion sy'n ddysgwyr y Gymraeg yn CA2 a CA3 yn dysgu'r Gymraeg cyn gynted â phosibl ac yn defnyddio'r Gymraeg fel cyfrwng dysgu.
- Gwella gwybodaeth a dealltwriaeth disgyblion o nodweddion diwylliannol, manteision economaidd, amgylcheddol, hanesyddol ac ieithyddol Cymru.
- Datblygu'r disgyblion i fod yn ddinasyddion cyfrifol fel eu bod yn cyfrannu'n arwyddocaol i'r gymdeithas ddwyieithog y maent yn rhan ohoni.

2.3 Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (Gwynedd) yn canolbwyntio ar yr agweddau a ganlyn o safbwynt Y Gymraeg fel iaith ac fel cyfrwng gan eu gosod fel nodau clir yn y rhaglen waith tair blynedd:

- Gosod sylfaen gadarn ar gyfer y Gymraeg yn ystod addysg feithrin a'r blynyddoedd cynnar.
- Sicrhau dilyniant yn y Gymraeg fel pwnc ac fel cyfrwng dysgu o CA2 i CA3.
- Sicrhau dilyniant yn y Gymraeg fel pwnc ac fel cyfrwng dysgu o CA3 i CA4.
- Cryfhau'r gweithredu yn yr ardaloedd/sefydliadau/ysgolion lle mae data yn dangos yr angen gan arfogi ein penaethiaid a hyfforddi ein gweithlu i ymgynraedd yn llawn at nôd y Cynllun.
- Cryfhau'r defnydd o'r carfanau iaith fel offeryn cynllunio dilyniant mewn ysgolion uwchradd.
- Prif ffrydio gwaith Y Siarter Iaith yng Ngwynedd i waith craidd Y Cyngor.
- Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg fel iaith gymdeithasol pobl ifanc yn ein hysgolion uwchradd trwy sefydlu a datblygu cynllun tebyg i Siarter Iaith yr ysgolion cynradd.

2.4 Mae'r y cynllun hwn hefyd yn ymgorffori polisiau a strategaethau Llywodraeth Cymru:

- Strategaeth drafft 'Miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050'
- Ailysgrifennu'r dyfodol - mae gan ysgolion gyfraniad allweddol i'w wneud o ran torri'r cysylltiad rhwng amddifadedd a chyrhaeddiad addysgol.
- Dyfodol llwyddiannus; - mae'r Athro Donaldson wedi tynnu sylw at gryfderau o fewn system addysg Cymru, gan gynnwys y Cyfnod Sylfaen a'r ymrwymiad i'r Gymraeg a diwylliant Cymru a chred fod modd adeiladu ar y rhain.

- Cenedlaethau'r dyfodol: Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Bydd Awdurdod Addysg Gwynedd yn ymrwymo'n llawn i flaenoriaethau Llywodraeth Cymru fel rhan annatod o bopeth a wnawn a hynny er mwyn cyflawni'r nodau.

Deilliant 7: Cynllunio'r gweithlu a datblygiad proffesiynol parhaus (DPP)

2.5 Pedwar prif amcan sydd gan Wynedd i gyflawni'r deilliant hwn:

- Drwy'r Rhwydwaith Cyfrwng Cymraeg ac Adeiladu Cynhwysedd (grŵp strategol trawsawdurdod), parhau i gydweithio efo Prifysgol Bangor o ran sicrhau bod y Cynllun Sabothol Iaith Gymraeg yn cael ei ddefnyddio'n strategol i ddiwallu anghenion ysgolion.
- Cryfhau proffil ieithyddol staff mewn ysgolion penodol.
- Datblygu sgiliau iaith Gymraeg y gweithlu.
- Parhau i ddilyn polisi yr Awdurdod wrth hysbysebu drwy ddatgan ei bod yn ofynnol i ddeiliaid swyddi allu cyfathrebu trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg i lefel briodol y swydd.

2.6 Datganiad cefnogol:

- Wrth hysbysebu swyddi, mae Awdurdod Addysg Gwynedd yn datgan ei bod yn ofynnol i ddeiliaid swyddi allu cyfathrebu trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg i lefel briodol y swydd.
- Fe arweinir grŵp strategol trawsawdurdod - Rhwydwaith Cyfrwng Cymraeg ac Adeiladu Cynhwysedd - gan Wynedd sydd yn canolbwyntio ar y Gymraeg, cyfrwng Cymraeg ac adeiladu cynhwysedd ymhob Awdurdod. Mae'r grŵp hwn yn ddylanwadol o safbwynt y drafodaeth ar gontinwmm iaith gan ddylanwadu'n sylweddol ar statws Y Gymraeg ymhob ysgol, a sefydliadau cyn-ysgol, ac ansawdd ei haddysgu fel iaith a'r defnydd pellach ohoni fel cyfrwng dysgu.
- Un o'r meysydd sy'n cael sylw gan y Rhwydwaith yw'r Cynllun Sabothol ac mae cydweithio agos rhwng yr Awdurdodau a Phrifysgol Bangor. Derbynnir gwybodaeth am y cyrsiau sydd ar gael ar gyfer athrawon, hyfforddwyr, darlithwyr a chynorthwywyr dosbarth sydd eisiau gwella eu Cymraeg a magu hyder yn yr iaith. Ceir trafodaethau ar sut orau i ddatblygu a gloywi iaith ymarferwyr addysg, mamiaith ac ail iaith, er mwyn iddyn nhw deimlo'n hyderus i addysgu a gweinyddu trwy gyfrwng y Gymraeg. Un o'r heriau a wynebwr gyda'r Cynllun Sabothol yw parodrwydd ysgolion ac athrawon i gael eu rhyddhau am dymor i fynychu'r Cynllun Sabothol, er bod yr ysgolion yn cael eu digolledu. Un syniad sydd eisoes wedi ei gyflwyno i Brifysgol Bangor yw cynnal y Cynllun Sabothol yn ystod gwyliau ysgol, ac yn hytrach na thalu llanw, talu lwfans ychwanegol i'r athrawon fynychu'r cynllun yn ystod y gwyliau.

2.7 Yn ogystal, gwneir pob ymdrech i annog mwy o athrawon a chynorthwywyr dosbarth i fanteisio ar y cyfleoedd sydd ar gael i loywi sgiliau cyfathrebu yn y Gymraeg drwy'r Canolfan Addysg Oedolion ac mae'r Cyngor yn darparu ar gyfer hyfforddi staff ar sawl lefel.

2.8 O ran y Blynyddoedd Cynnar, yn dilyn sefydlu grŵp tasg yn y cyfnod diwethaf i adnabod y gweithlu sydd angen gwella eu sgiliau yn yr iaith Gymraeg, cynhaliwyd sesiynau hyfforddi ac erbyn hyn mae PACEY ar y cyd â'r Swyddog Hunaniaith wedi dosbarthu pecynnau gwybodaeth am yr iaith Gymraeg hefyd.

- 2.9 Mae GwE, mewn cydweithrediad gyda rhanddeiliaid allweddol eraill, wedi cynllunio a pharatoi Rhaglen Arweinyddiaeth traws sector cynhwysfawr ar gyfer ymarferwyr y Rhanbarth sydd yn cael ei ddarparu drwy gyfrwng y Gymraeg, ac yn ddwyieithog. Mae'r Awdurdod yn ymrwymedig i feithrin cynhwysedd arweinyddiaeth drwy annog a chefnogi pob ymarferydd i ddatblygu ei botensial arweinyddiaeth ei hun a photensial arweinyddiaeth ymarferwyr eraill. Anogir staff i fanteisio ar y cyfleoedd datblygu proffesiynol effeithiol hyn

3. Ymateb Cyngor Gwynedd i Strategaeth: Miliwn o siaradwyr erbyn 2050

Sylwadau Cyffredinol

- 3.1 Mae'r strategaeth *Miliwn o siaradwyr erbyn 2050* yn wahanol i *laith Fyw: laith Byw* gan ei bod yn rhoi llawer mwy o bwyslais ar addysg, a thwf addysg Gymraeg, fel y prif gyfrwng i wireddu'r uchelgais. Canlyniad hyn yw y gellir ystyried y ddogfen yn bennaf fel strategaeth addysg ar gyfer gogledd ddwyrain ade ddwyrain Cymru. Yn sicr, cydnabyddir cyfraniad allweddol addysg Gymraeg mewn ardaloedd eraill o Gymru, ond rhaid cydnabod fod perspectif Gwynedd (o ran nod addysg) ac ardaloedd cyffelyb eraill a ystyrir yn gadarnleoedd i'r iaith Gymraeg yn wahanol;—ac ardaloedd wrth gwrs y rhoddwyd ffocws a chydabyddiaeth iddynt am eu cyfraniad i gynnal y nifer siaradwyr hyd yma yn *laith Fyw; laith Byw*. Yn sicr, mae twf addysg Gymraeg yn *un* cyfrwng i wireddu'r uchelgais, ond mae risg sylweddol i ganolbwyntio'n ormodol ar gynyddu *niferoedd*, heb bwysoli hynny gyda'r **nifer** sydd yn *defnyddio'r* Gymraeg bob dydd ac ardaloedd lle mae **dwysedd** siaradwyr Cymraeg yn golygu mai dyma yw priod iaith mwyafrif o drigolion y gymuned, a'r iaith yn ei thro yn rhan o wead y cymunedau hynny. Yn ddiau, mae angen i ymyriadau cynllunio ieithyddol hefyd ffocysu ar ardaloedd sy'n parhau'n gadarnleoedd i'r Gymraeg megis cymunedau yng Ngwynedd a Môn ac Uwch Aled yng Nghonwy, er mwyn cynnal iechyd ieithyddol cymunedau ac atal dyfodiad patrwm o ddirywiad ieithyddol sydd eisoes ar waith mewn nifer eang o ardaloedd ledled Cymru.
- 3.2 Y mae'r ddogfen hefyd yn adlewyrchu'r meysydd sydd gan yr Adran Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus yn y Llywodraeth gyfrifoldeb uniongyrchol amdanynt. Dengys hyn nad yw'r strategaeth yn sicrhau fod y Gymraeg a chyfrifoldeb am hyrwyddo'r iaith a gwireddu'r uchelgais wedi ei brifffrydio drwy holl ystod gwaith ac adrannau'r Llywodraeth ei hun, meysydd megis: busnes a'r economi, diwylliant a chwaraeon, iechyd a gofal cymdeithasol, tai ac adfywio, pobl a chymunedau, a chynllunio. Heb gplysu'r meysydd creiddiol hyn beth sydd yma yw strategaeth addysg fel peirianwaith creu miliwn o siaradwyr Cymraeg heb gyd-berthynas a chatalyddion allweddol sy'n cyfrannu at hynny, megis cyfleoedd cyflogaeth mewn swyddi lle mae angen sgiliau Cymraeg a dwyieithog, tai ayyb.
- 3.3 Ar wahân i uchelgais y strategaeth, digon amwys yw'r disgwyliadau a nodir, ac mae prinder manylu ar ddulliau o fesur effaith a chynnydd yn erbyn gofynion a gweledigaeth y strategaeth yn gwneud y dasg o sicrhau y caiff yr uchelgais ei wireddu yn anodd iawn. O ystyried mai ymgynghoriad ar sut i gyflawni'r uchelgais yw'r ddogfen, un o wendidau sylfaenol y strategaeth yw diffyg gwybodaeth ac ymrwymiad cadarn sydd yn egluro'r 'sut' hwnnw. Yn wir, gellir dadlau fod peidio cynnwys cerrig milltir tymor byr a chanol yn wendid sylweddol o ystyried y targedau uchelgeisiol tymor hir a nodir yn y strategaeth. Mae'n allweddol felly i gynnwys gofynion a mesurau cadarn ynghlwm ag unrhyw gynllun gweithredu a lunir i gyd-fynd gyda'r strategaeth yma, er mwyn sicrhau y gwireddir y weledigaeth.
- 3.4 Ar hyn o bryd nid oes unrhyw seiliau rhagamcanion cynllunio niferoedd yn y Strategaeth sy'n arwain at gasglu bod y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg yn un dilys na chyraeddadwy. Ymhellach, yng ngolueni canfyddiadau ieithyddol Cyfrifiad 2011, lle gwelwyd lleihau yn y niferoedd a chanrannau o siaradwyr Cymraeg, a methu cyflawni nifer o'r targedau yn *laith Pawb*; teg gofyn beth yw'r seiliau dros osod targed mor uchelgeisiol i'r dyfodol?

Maes datblygu 3: Addysg

- 3.5 Croesewir y bwriad o gryfhau prosesau cynllunio strategol ar gyfer pob cyfnod addysg a hyfforddiant er mwyn sicrhau twf mewn addysg Gymraeg. Serch hynny, dylid cyfeirio at addysg ddwyieithog yn y cyswllt yma hefyd, er mwyn cydnabod gwerth polisi addysg megis Gwynedd sydd

a'r nod o *'sichrau bod holl ddisgyblion y Sir yn meddu ar ddwyieithrwydd cytbwys oed-berthnasol er mwyn eu galluogi i fod yn aelodau cyflawn o'r gymdeithas ddwyieithog y maent yn rhan ohoni.'*
Onid dyma, yn wir, ddylai amcan yr adran hon o'r strategaeth fod?

- 3.6 Croesewir hefyd y bwriad o symud i ffwrdd oddi wrth y cysyniad o 'ail-iaith', ac er mwyn gwireddu hynny yn yr ardaloedd a ystyrir yn gadarnleoedd i'r iaith Gymraeg, y mae'n hanfodol sichrau ymrwymiad i fuddsoddiad sylweddol mewn cynlluniau trochi, a darpariaeth i hwyrddfyodiaid cynradd ac uwchradd. Bydd hynny'n gwbl hanfodol er mwyn cyflawni'r nod o sichrau cynnydd yn nifer y siaradwyr Cymraeg, gan sichrau nad yw'r ddarpariaeth bresennol yn cael ei wanychu gan fewnlifiad, sydd yn ôl y Swyddfa Ystadegol Gwladol yn mynd i gynyddu dros oes y Strategaeth hon a thu hwnt.
- 3.7 O safbwynt datblygu Cwricwlwm newydd i Gymru, a gwreiddio rhai o hanfodion y Siarter Iaith yn gadarn yn y Cwricwlwm hwnnw, y mae'n allweddol sichrau fod ymwybyddiaeth iaith ar gyfer pob cyfnod addysg yn dod yn rhan greiddiol o'r cwricwlwm newydd. Digwydd hynny orau drwy gyfrwng y Fframwaith Llythrennedd; dinasyddiaeth byd eang; ABCh; neu'r fagloraeth Gymreig.
- 3.8 Gwyddys nad yw sichrau darpariaeth Gymraeg a dwyieithog ynddo'i hun yn mynd i arwain at y twf angenrheidiol yn y niferoedd sydd yn dilyn cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg. O ganlyniad, bydd angen cynllun cynhwysfawr i gymhell dysgwyr i ddilyn cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn ddwyieithog; yn arbennig yn Addysg Bellach ac Addysg Uwch, cyffelyb i'r bwrsariaethau a gynigir gan y Coleg Cymraeg Cenedlaethol a rhai Prifysgolion, er sichrau dilyniant ieithyddol priodol drwy holl ystod y gyfundrefn addysg a hyfforddiant.
- 3.9 Byddai hyn yn fodd o wyrddroi'r tuedd o gwmp sylweddol yn y niferoedd sydd yn dilyn cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg a dwyieithog rhwng pob cyfnod allweddol, ac ymlaen i addysg bellach ac uwch. Teimlir fod angen sichrau fod addysg bellach ac uwch yn cael eu cynnwys fel rhan allweddol o'r ymrwymadau a wneir yn yr adran hon. Mae argaeledd cyrsiau galwedigaethol cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn allweddol i normaleiddio'r Gymraeg a sichrau llwybr naturiol Gymraeg a dwyieithog o addysg i waith. Dylid cysylltu hyn hefyd â byd gwaith, hyfforddiant, prentisiaethau a chyflogadwyaeth er mwyn cynllunio cadwyn dilyniant ieithyddol o addysg statudol i fyd gwaith fydd wedyn yn gallu dylanwadu fwyfwy ar iaith oedolion, ac yn sgil hynny, iaith rhieni. Yn y cyd-destun yma mae amwysedd ynglŷn â sut bydd Llywodraeth Cymru'n mynd ati i wireddu eu hamcan i wella cyfraddau dilyniant, yn arbennig yng nghyd-destun y canlynol: *'Datblygu cyfleoedd arloesol er mwyn galluogi dysgwyr i fod yn hyderus i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, yn gymdeithasol ac o fewn y teulu.'*
- 3.10 Mae angen cynnwys targedau ac amserlen fanwl i wireddu hyn, os yw Llywodraeth Cymru o ddifrif ynglŷn â chyflawni'r uchelgais o filiwn o siaradwyr erbyn 2050. O safbwynt dulliau i fesur effaith hynny, awgrymir y mesurau canlynol fel man cychwyn:
- Nifer ysgolion cyfrwng Cymraeg a dwyieithog
 - Nifer a % dysgwyr sydd yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg a dwyieithog
 - Nifer a % dysgwyr B12 sy'n cael eu hasesu yn y Gymraeg
 - Nifer a % dysgwyr sydd yn dilyn cyrsiau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn y sector uwchradd
 - Nifer a % dysgwyr sydd yn dilyn cyrsiau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn addysg bellach
 - Nifer a % dysgwyr sydd yn dilyn cyrsiau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn addysg uwch
- 3.11 O safbwynt annog pobl ifanc i ddefnyddio'r Gymraeg mewn sefyllfaoedd anffurfiol a chymdeithasol, gwerthfawrogi ymrwymiad a buddsoddiad y Llywodraeth i ledaenu'r Siarter Iaith yn genedlaethol - cynllun a ddatblygwyd ar gyfer ysgolion Gwynedd yn y lle cyntaf. Rydym yn hynod falch o'r berthynas yma gyda Llywodraeth Cymru, ac yn hyderus y bydd yr ymrwymiad yn parhau, gan fod cyfraniad y Siarter Iaith yn allweddol yn yr her o drosi dysgwyr sydd yn derbyn addysg Gymraeg/dwyieithog yn siaradwyr.

- 3.12 Serch hynny, gellir dadlau fod yr amcan a nodir yn y rhan yma o'r strategaeth yn gyfyngedig i sefydliadau addysg, ac er sicrhau fod y buddsoddiad mewn addysg yn creu siaradwyr, mae'n allweddol fod Canolfannau Hamdden, darpariaethau ieuenctid, a chlybiau chwaraeon yn yr un modd yn dod yn rhan o'r strategaeth hon. Cyfyd hyn gwestiwn ehangach am berthynas y strategaeth yma gyda'r gofyn sydd ar yr Awdurdodau Lleol eu hunain i lunio strategaethau hybu'r Gymraeg.
- 3.13 At hyn, gyda nifer o Awdurdodau Lleol yn allanoli gwasanaethau megis hamdden ac ieuenctid, ac amwysedd a yw ymddiriedolaethau a sefydlir i'r pwrpas hwn yn dod o dan y Safonau Iaith ai peidio, mae'n bwysicach nac erioed fod y meysydd hyn, sydd â chymaint o ddylanwad ar iaith anffurfiol plant a phobl ifanc yn gynwysiedig yn y strategaeth, a'u bod yn atebol am hynny. Yn y cyd-destun hwn mae gan y Mentrau Iaith rôl allweddol i'w chwarae yn sirol, rhanbarthol a chenedlaethol hefyd.
- 3.14 Gweler Atodiad 1 am ymateb llawn Cyngor Gwynedd i'r ymgynghoriad *Miliwn o siaradwyr erbyn 2050*.

Yn Atodiad 2, amgaeir hefyd gopi o adroddiad Ymchwiliad Craffu Addysg Gymraeg a gwblhawyd oddeutu 18 mis yn ôl erbyn hyn. Yn sicr, mae cynnwys yr adroddiad yma'n berthnasol iawn i ffocws ymchwiliad y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu hefyd.

Fel y nodir yn ein hymateb i'r ymgynghoriad, mae Llywodraeth Cymru wedi gosod yr her o gyrraedd miliwn o siaradwyr erbyn canol y ganrif. Yr her fwyaf i'r Llywodraeth, (ac i bob un ohonom), yw sut y gwireddir hynny, a sicrhau y gwireddir hynny.

Diolch am y cyfle i gyflwyno'r dystiolaeth uchod i'r ymchwiliad: Miliwn o siaradwyr erbyn 2050.

Yn gywir,

Cyng. Dyfrig Siencyn
Dirprwy Arweinydd Cyngor Gwynedd
Deputy Leader of Gwynedd Council

Dirprwy Arweinydd y Cyngor
Deputy Leader of the Council
Cynghorydd / Councillor Dyfrig Siencyn

Gofynnwch am/Ask for: **Cyng. Dyfrig Siencyn**
☎ (01286) 679729
✉ Cynghorydd.DyfrigLewisSiencyn@gwynedd.gov.uk

Ein Cyf / Our Ref: **DS/SAH**
Eich Cyf / Your Ref:

21 Hydref 2016

Uned y Gymraeg
Is-Adran y Gymraeg
Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd CF10 3NQ

UnedlaithGymraegWelshLanguageUnit@cymru.gsi.gov.uk

Annwyl Syr / Madam

Dogfen Ymgynghori: 'Miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050'

Diolch yn fawr iawn am y cyfle i ymateb i'r ddogfen ymgynghori uchod.

Fel yr Aelod sydd â chyfrifoldeb dros yr Iaith Gymraeg ar Gabinet Cyngor Gwynedd, atodaf ymateb y Cyngor i'r ddogfen ymgynghori er eich sylw.

Byddem yn ddiolchgar iawn o'ch ystyriaeth i'r sylwadau.

Yn gywir,

Cyng. Dyfrig Siencyn
Dirprwy Arweinydd Cyngor Gwynedd
Deputy Leader of Gwynedd Council

Atodedig – Ymateb Cyngor Gwynedd i Ddogfen Ymgynghori: 'Miliwn o Siaradwyr Cymraeg erbyn 2050'

Dirprwy Arweinydd y Cyngor
Deputy Leader of the Council
Cynghorydd / Councillor Dyfrig Siencyn

Gofynnwch am/Ask for: **Cyng. Dyfrig Siencyn**
☎ (01286) 679729
✉ Cynghorydd.DyfrigLewisSiencyn@gwynedd.gov.uk

Ein Cyf / Our Ref: **DS/SAH**
Eich Cyf / Your Ref:

21 Hydref 2016

Uned y Gymraeg
Isadran y Gymraeg
Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd CF10 3NQ

UnedlaithGymraegWelshLanguageUnit@cymru.gsi.gov.uk

Annwyl Syr/Madam,

Mae Cyngor Gwynedd yn gwerthfawrogi ac yn diolch am y cyfle i gyflwyno'r sylwadau canlynol ar y ddogfen ymgynghori 'Miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050'. Cyflwynir y sylwadau hyn mewn ysbryd cadarnhaol, gyda'r gobaith y byddent o gymorth i Uned y Gymraeg wrth fynd ati i lunio'r ddogfen derfynol.

Sylwadau Cyffredinol

Croesewir y ffaith mai bwriad y strategaeth hon yw cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg; a chredir fod gosod uchelgais ar gyfer y strategaeth yn hollbwysig. Serch hynny, mae gosod uchelgais, sef targed o filiwn o siaradwyr erbyn 2050, yn nod cyffredinol iawn sydd wedi ei leoli mor bell yn y dyfodol, fel y byddai'n gwbl amherthnasol, ac na fyddai neb yn atebol amdano. Nid oes ychwaith gerrig milltir ar gyfer asesu cynnydd a thwf dros gyfnod mor faith, na chadarnhad o ble daw'r adnoddau i sicrhau llwyddiant

Gwyddwn eisoes, gan y Swyddfa Ystadegol Gwladol ar sail symudedd poblogaeth bresennol - ymhen 70 mlynedd y bydd yna fwy o fewnfudwyr na Chymry yn byw yng Nghymru, a chwestiynir felly arwyddocâd y miliwn, yng nghyd-destun cyfanswm poblogaeth tebygol Cymru erbyn 2050. Mewn geiriau eraill, os ceir miliwn o siaradwyr Cymraeg beth fydd y ffigwr a'r canran cyfatebol fydd ddim yn gallu siarad Cymraeg? Rhaid cysoni ac ystyried hefyd gwerth cyfri'r holl 'siaradwyr' Cymraeg os ydynt yn bodoli mewn cymunedau rhithwir a gwagle ar draws y byd.

Mae'r strategaeth yma'n wahanol i *laith Fyw: laith Byw* gan ei bod yn rhoi llawer mwy o bwyslais ar addysg, a thwf addysg Gymraeg, fel y prif gyfrwng i wireddu'r uchelgais. Canlyniad hyn yw y gellir ystyried y ddogfen yn bennaf fel strategaeth addysg ar gyfer gogledd ddwyrain a de ddwyrain Cymru. Yn sicr, cydnabyddir cyfraniad allweddol addysg Gymraeg mewn ardaloedd eraill o Gymru, ond rhaid cydnabod fod persbectif Gwynedd (o ran nod addysg) ac ardaloedd cyffelyb eraill a ystyrir yn gadarnleoedd i'r iaith Gymraeg yn wahanol;—ac ardaloedd wrth gwrs y rhoddyd ffocws a chydabyddiaeth iddynt am eu cyfraniad i gynnal y nifer siaradwyr hyd yma yn *laith Fyw; laith Byw*. Yn sicr, mae twf addysg Gymraeg yn *un* cyfrwng i wireddu'r uchelgais, ond mae risg sylweddol i ganolbwyntio'n ormodol ar gynyddu *niferoedd*, heb bwysoli hynny gyda'r **nifer** sydd yn *defnyddio*'r Gymraeg bob dydd ac ardaloedd lle mae **dwysedd** siaradwyr Cymraeg yn golygu mai dyma yw priod iaith mwyafrif o drigolion y gymuned, a'r iaith yn ei thro yn rhan o wead y cymunedau hynny. Yn ddiau, mae angen i ymyriadau cynllunio ieithyddol hefyd ffocysu ar ardaloedd sy'n parhau'n gadarnleoedd i'r Gymraeg megis cymunedau yng Ngwynedd a Môn ac Uwch Aled yng Nghonwy, er mwyn cynnal iechyd ieithyddol cymunedau ac atal dyfodiad patrwm o ddirywiad ieithyddol sydd eisoes ar waith mewn nifer eang o ardaloedd ledled Cymru.

Ar wahân i'r newid pwyslais yma tuag at addysg, y mae'r strategaeth hon yn gyffredinol yn adlewyrchu yr hyn sydd eisoes yn digwydd yng Nghymru yn y maes cynllunio ieithyddol, gan adlewyrchu rhai o'r meysydd traddodiadol hynny y gweithredir ynddynt eisoes.

Y mae'r ddogfen hefyd yn adlewyrchu'r meysydd sydd gan yr Adran Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus yn y Llywodraeth gyfrifoldeb uniongyrchol amdanynt. Dengys hyn nad yw'r strategaeth yn sicrhau fod y Gymraeg a chyfrifoldeb am hyrwyddo'r iaith a gwireddu'r uchelgais wedi ei brif-ffrydio drwy holl ystod gwaith ac adrannau'r Llywodraeth ei hun, meysydd megis: busnes a'r economi, diwylliant a chwaraeon, iechyd a gofal cymdeithasol, tai ac adfywio, pobl a chymunedau, a chynllunio. Heb gyplysu'r meysydd creiddiol hyn beth sydd yma yw strategaeth addysg fel peirianwaith creu miliwn o siaradwyr Cymraeg heb gydbertynas a chatalyddion allweddol sy'n cyfrannu at hynny, megis cyfleoedd cyflogaeth mewn swyddi lle mae angen sgiliau Cymraeg a dwyieithog, tai ayyb.

Ar wahân i uchelgais y strategaeth, digon amwys yw'r disgwyliadau a nodir, ac mae prinder manylu ar ddulliau o fesur effaith a chynnydd yn erbyn gofynion a gweledigaeth y strategaeth yn gwneud y dasg o sicrhau y caiff yr uchelgais ei wireddu yn anodd iawn. O ystyried mai ymgynghoriad ar sut i gyflawni'r uchelgais yw'r ddogfen, un o wendidau sylfaenol y strategaeth yw diffyg gwybodaeth ac ymrwymiad cadarn sydd yn egluro'r 'sut' hwnnw. Yn wir, gellir dadlau fod peidio cynnwys cerrig milltir tymor byr a chanol yn wendid sylweddol o ystyried y targedau uchelgeisiol tymor hir a nodir yn y strategaeth. Mae'n allweddol felly i gynnwys gofynion a mesurau cadarn ynghlwm ag unrhyw gynllun gweithredu a lunnir i gyd-fynd gyda'r strategaeth yma, er mwyn sicrhau y gwireddir y weledigaeth. Er hyn, y mae'r hyn sydd ei wir angen i gyflawni'r uchelgais o filiwn o siaradwyr erbyn 2050 yn ddim llai na chwyldro!

Ar hyn o bryd nid oes unrhyw seiliau rhagamcanion cynllunio niferoedd yn y Strategaeth sy'n arwain at gasglu bod y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg yn un dilys na chyraeddadwy. Ymhellach, yng ngoleuni canfyddiadau ieithyddol Cyfrifiad 2011, lle gwelwyd lleihau yn y niferoedd a chanrannau o siaradwyr Cymraeg, a methu cyflawni nifer o'r targedau yn *laith Pawb*; teg gofyn beth yw'r seiliau dros osod targed mor uchelgeisiol i'r dyfodol?

Maes datblygu 1: Cynllunio a pholisi iaith

Cydnabyddir fod prif-ffrydio'n hollbwysig, ac yn allweddol o safbwynt hyrwyddo'r Gymraeg, gan ei fod yn ddull hynod o effeithiol o wreiddio cynllunio ieithyddol fel rhan annatod o nifer o gynlluniau, polisiau, a strategaethau; ond cydnabyddir nad dyma'r unig gyfrwng o gynllunio ieithyddol.

Er bod cyfleoedd y gellir manteisio arnynt i ledaenu'r neges am y Gymraeg a manteisio ar weithlu ehangach i hyrwyddo'r iaith, y mae risg amlwg gyda prif-ffrydio hefyd, gan y bydd y Gymraeg yn eilradd i briod waith unrhyw alwedigaeth y prif-ffrydir y Gymraeg iddo; e.e: bydwreigiaeth, ymwelwyr iechyd, cynlluniau Dechrau'n Deg a Theuluoedd yn Gyntaf.

Un o'r negeseuon a ddaeth yn gyson o drafodaethau gydag unigolion proffesiynol a chynrychiolwyr cymunedau wrth lunio Strategaeth Iaith Gwynedd 2014-2017 oedd pwysigrwydd y berthynas rhwng yr economi, tai, a'r iaith Gymraeg. Mae gan Lywodraeth Cymru, trwy ei arweiniad polisi yn y maes economaidd, cynllunio a thai, rôl allweddol i'w chwarae wrth hyrwyddo'r Gymraeg a phrif-ffrydio'r iaith i gynlluniau cenedlaethol. Fodd bynnag, dengys rhai o raglenni economaidd mawr y gorffennol, megis Amcan 1 a Chydgyfeiriant na fu'r Llywodraeth ar y pryd yn flaengar yn rhoi lle canolog i'r Gymraeg yn y meysydd hyn. Er mwyn gwireddu'r targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg bydd rhaid sicrhau nad yw cyfleoedd tebyg i'r dyfodol yn colli cyfle.

Er mwyn sicrhau llwyddiant prif-ffrydio, mae angen gosod disgwyliadau clir a sicrhau cyfundrefn atebolrwydd gadarn er mwyn sicrhau fod y Gymraeg yn ganolog i bob datblygiad, prosiect a rhaglen. Nid yw cynnwys cymalau megis 'ystyriaeth i'r Gymraeg', 'dylanwadu ar' yn gosod cyfarwyddyd a gweledigaeth ddigon cadarn i'r strategaeth, gan arwain at ddisgwyliadau amwys, drws agored i bobl beidio rhoi lle canolog i'r Gymraeg, ynghyd â thanseilio'r uchelgais heriol a chadarn o gyrraedd miliwn o siaradwyr erbyn 2050.

Mae parhau i gynnal a chomisiynu ymchwil cynhwysfawr safonol i gynyddu ein dealltwriaeth o'r ffactorau sydd yn dylanwadu ar y Gymraeg yn allweddol, ac mae angen sicrhau buddsoddiad sylweddol yn y maes hwn er sicrhau fod yr ymyraethau a weithredir yn addas i bwrpas.

Maes datblygu 2: Normaleiddio

Croesewir y weledigaeth fod y Gymraeg yn rhan hollol normal o fywyd bob dydd, a bod yna ewylllys da tuag at yr iaith yn ogystal ag ewylllys i ddefnyddio'r iaith. Serch hynny, mae'r camau y bwriedir eu cymryd tuag at wireddu'r weledigaeth yn yr adran hon yn amwys iawn, a gellir dadlau y byddai'r elfennau hynny sydd yn ymwneud â chyrchu a defnyddio gwasanaethau yn Gymraeg yn plethu'n well i faes datblygu 6: Hawliau, gan fod argaeledd gwasanaethau Cymraeg, yr hawl i wasanaethau Cymraeg, a'r defnydd a wneir ohonynt yn mynd law yn llaw. Gellir dadlau hefyd mai thema llorweddol neu nod yw normaleiddio yn hytrach na maes datblygu.

Croesewir y bwriad a'r ymrwymiad i gael gwell dealltwriaeth o'r hyn sy'n dylanwadu ar agweddau a dewisiadau ieithyddol, gan ganolbwyntio i ddechrau ar hunaniaeth ieithyddol a seicoleg defnyddio'r Gymraeg. Cynigir Gwynedd fel sampl perthnasol a difyr gogyfer â'r ymchwil yma.

At hyn, mae cynllunio ieithyddol ar sail tystiolaeth yn hollbwysig yn yr hinsawdd bresennol ble mae gofyn blaenoriaethu ymdrechion ar y pethau hynny fydd yn gwneud gwir wahaniaeth i sefyllfa'r Gymraeg, a'r defnydd o wneir o'r iaith.

Maes datblygu 3: Addysg

Croesewir y bwriad o gryfhau prosesau cynllunio strategol ar gyfer pob cyfnod addysg a hyfforddiant er mwyn sicrhau twf mewn addysg Gymraeg. Serch hynny, dylid cyfeirio at addysg ddwyieithog yn y cyswllt yma hefyd, er mwyn cydnabod gwerth polisi addysg megis Gwynedd sydd a'r nod o *'sicrhau bod holl ddisgyblion y Sir yn meddu ar ddwyieithrwydd cytbwys oed-berthnasol er mwyn eu galluogi i fod yn aelodau cyflawn o'r gymdeithas ddwyieithog y maent yn rhan ohoni.'* Onid dyma, yn wir, ddylai amcan yr adran hon o'r strategaeth fod?

Croesewir hefyd y bwriad o symud i fwrdd oddi wrth y cysyniad o 'ail-iaith', ac er mwyn gwireddu hynny yn yr ardaloedd a ystyrir yn gadarnleoedd i'r iaith Gymraeg, y mae'n hanfodol sicrhau ymrwymiad i fuddsoddiad sylweddol mewn cynlluniau trochi, a darpariaeth i hwyrddyfodiaid cynradd ac uwchradd. Bydd hynny'n gwbl hanfodol er mwyn cyflawni'r nod o sicrhau cynnydd yn nifer y siaradwyr Cymraeg, gan sicrhau nad yw'r ddarpariaeth bresennol yn cael ei wanychu gan fewnlifiad, sydd yn ôl y Swyddfa Ystadegol Gwladol yn mynd i gynyddu dros oes y Strategaeth hon a thu hwnt.

O safbwynt datblygu Cwricwlwm newydd i Gymru, a gwreiddio rhai o hanfodion y Siarter Iaith yn gadarn yn y Cwricwlwm hwnnw, y mae'n allweddol sicrhau fod ymwybyddiaeth iaith ar gyfer pob cyfnod addysg yn dod yn rhan greiddiol o'r cwricwlwm newydd. Digwydd hynny orau drwy gyfrwng y Fframwaith Llythrennedd; dinasyddiaeth byd eang; ABCh; neu'r fagloriaeth Gymreig.

Gwyddys nad yw sicrhau darpariaeth Gymraeg a dwyieithog ynddo'i hun yn mynd i arwain at y twf angenrheidiol yn y niferoedd sydd yn dilyn cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg. O ganlyniad, bydd angen cynllun cynhwysfawr i gymell dysgwyr i ddilyn cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn ddwyieithog; yn arbennig yn Addysg Bellach ac Addysg Uwch, cyffelyb i'r bwrsariaethau a gynigir gan y Coleg Cymraeg Cenedlaethol a rhai Prifysgolion, er sicrhau dilyniant ieithyddol priodol drwy holl ystod y gyfundrefn addysg a hyfforddiant.

Byddai hyn yn fodd o wyrddroi'r tuedd o gwmp sylweddol yn y niferoedd sydd yn dilyn cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg a dwyieithog rhwng pob cyfnod allweddol, ac ymlaen i addysg bellach ac uwch. Teimlir fod angen sicrhau fod addysg bellach ac uwch yn cael eu cynnwys fel rhan allweddol o'r ymrwymadau a wneir yn yr adran hon. Mae argaeledd cyrsiau galwedigaethol cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn allweddol i normaleiddio'r Gymraeg a sicrhau llwybr naturiol Gymraeg a dwyieithog o addysg i waith. Dylid cysylltu hyn hefyd â byd gwaith, hyfforddiant, prentisiaethau a chyflogadwyaeth er mwyn cynllunio cadwyn dilyniant ieithyddol o addysg statudol i fyd gwaith fydd wedyn yn gallu dylanwadu fwyfwy ar iaith oedolion, ac yn sgil hynny, iaith rhieni. Yn y cyd-destun yma mae amwysedd ynglŷn â sut bydd Llywodraeth Cymru'n mynd ati i wireddu eu hamcan i wella cyfraddau dilyniant, yn arbennig yng nghyd-destun y canlynol: *'Datblygu cyfleoedd*

arloesol er mwyn galluogi dysgwyr i fod yn hyderus i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, yn gymdeithasol ac o fewn y teulu.'

Mae angen cynnwys targedau ac amserlen fanwl i wireddu hyn, os yw Llywodraeth Cymru o ddifrif ynglŷn â chyflawni'r uchelgais o filiwn o siaradwyr erbyn 2050. O safbwynt dulliau i fesur effaith hynny, awgrymir y mesurau canlynol fel man cychwyn:

- Nifer ysgolion cyfrwng Cymraeg a dwyieithog
- Nifer a % dysgwyr sydd yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg a dwyieithog
- Nifer a % dysgwyr BI2 sy'n cael eu hasesu yn y Gymraeg
- Nifer a % dysgwyr sydd yn dilyn cyrsiau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn y sector uwchradd
- Nifer a % dysgwyr sydd yn dilyn cyrsiau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn addysg bellach
- Nifer a % dysgwyr sydd yn dilyn cyrsiau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn addysg uwch

O safbwynt annog pobl ifanc i ddefnyddio'r Gymraeg mewn sefyllfaoedd anffurfiol a chymdeithasol, gwerthfawrogir ymrwymiad a buddsoddiad y Llywodraeth i ledaenu'r Siarter Iaith yn genedlaethol -cynllun a ddatblygwyd ar gyfer ysgolion Gwynedd yn y lle cyntaf. Rydym yn hynod falch o'r berthynas yma gyda Llywodraeth Cymru, ac yn hyderus y bydd yr ymrwymiad yn parhau, gan fod cyfraniad y Siarter Iaith yn allweddol yn yr her o drosi dysgwyr sydd yn derbyn addysg Gymraeg/dwyieithog yn siaradwyr.

Serch hynny, gellir dadlau fod yr amcan a nodir yn y rhan yma o'r strategaeth yn gyfyngedig i sefydliadau addysg, ac er sicrhau fod y buddsoddiad mewn addysg yn creu siaradwyr, mae'n allweddol fod Canolfannau Hamdden, darpariaethau ieuencid, a chlybiau chwaraeon yn yr un modd yn dod yn rhan o'r strategaeth hon. Cyfyd hyn gwestiwn ehangach am berthynas y strategaeth yma gyda'r gofyn sydd ar yr Awdurdodau Lleol eu hunain i lunio strategaethau hybu'r Gymraeg.

At hyn, gyda nifer o Awdurdodau Lleol yn allanoli gwasanaethau megis hamdden ac ieuencid, ac amwysedd a yw ymddiriedolaethau a sefydlir i'r pwrpas hwn yn dod o dan y Safonau Iaith ai peidio, mae'n bwysicach nac erioed fod y meysydd hyn, sydd â chymaint o ddylanwad ar iaith anffurfiol plant a phobl ifanc yn gynwysedig yn y strategaeth, a'u bod yn atebol am hynny. Yn y cyd-destun hwn mae gan y Mentrau Iaith rôl allweddol i'w chwarae yn sirol, rhanbarthol a chenedlaethol hefyd.

Maes datblygu 4: Pobl

Credir y dylai'r adran hon gynnwys rhagor o ffocws ar rôl rhieni a'r teulu fel sffêr allweddol ar gyfer trosglwyddo iaith.

Yn ôl Cyfrifiad 2011, dangoswyd bod 90% o blant 3-4 oed Gwynedd yn gallu siarad Cymraeg pan fydd 2 riant yn siarad Cymraeg yn y cartref. Gwelir y ganran yn gostwng i 82% mewn cartrefi gyda rhiant sengl yn siarad Cymraeg; ac yn gostwng ymhellach i 63% pan mai dim ond un o ddau riant sydd yn siarad Cymraeg; a gwelir gostyngiad pellach i 35% mewn cartrefi ble nad oes siaradwyr Cymraeg o gwbl. Mae'r canrannau uchod yn cyfleu'r angen am ymyrraeth uniongyrchol a sylweddol i drosglwyddiad iaith mewn ardaloedd sydd yn gadarnleoedd i'r Gymraeg fel Gwynedd.

Er bod bwriad i brif-ffrydio elfennau o faes gwaith TWF i fydwragedd ac ymwelwyr iechyd; y mae cyfleoedd y tu hwnt i hynny i ddylanwadu ar drosglwyddiad iaith, a hynny yn y maes gofal plant, ac fel rhan o raglenni cenedlaethol megis Dechrau'n Deg a Theuluoedd yn Gyntaf, ynghyd â fel rhan o'r gyfundrefn addysg i dargedu darpar rieni. Rhaid sicrhau fod hyrwyddo'r Gymraeg a negeseuon am fanteision magu plant yn ddwyieithog wedi ei wreiddio fel cyfrifoldeb graidd y rhaglenni ymyrraeth yma, gyda ffyrdd o fesur hynny mewn lle.

At hyn, mae'r cyfraddau trosglwyddo iaith mewn ardaloedd fel Gwynedd hefyd yn cyfleu'r potensial mwyaf i gynyddu nifer y siaradwyr, gan fod aelwydydd gydag un o ddau riant yn siarad Cymraeg, ac aelwydydd gyda rhiant sengl yn siarad Cymraeg eisoes yn meddu ar sgiliau yn y Gymraeg, ond nad ydynt yn dewis eu defnyddio. Mae rôl allweddol i'r Fenter Iaith (yn absenoldeb TWF a Chymraeg i Blant) i gynllunio ymyrraeth benodol mewn ymateb i hyn.

Cydnabyddir fod yr hyn a ystyrir yn 'gymuned' bellach wedi newid, ymestyn, ac yn gysyniad anodd i'w ddiffinio, ond rhaid gochel rhag dibrisio gwerth ac arwyddocâd cymuned 'ddaearyddol' sydd yn dod â phobl ynghyd drwy gyfrwng y Gymraeg. Yma, y caiff seiliau hunaniaeth a gwerthoedd siaradwyr Cymraeg eu gosod, arweinwyr cymunedol eu meithrin, yma y rhoddir cyfle i arfogi siaradwyr Cymraeg i gynnig arlwy o weithgareddau a digwyddiadau cyfoes a deniadol sydd yn gwneud y Gymraeg fel norm mewn cyd-destun anffurfiol braf. Mewn geiriau eraill, byw bywyd yn bennaf trwy'r Gymraeg.

Arwyddocâd arall i gymuned 'ddaearyddol' sydd yn hanfodol i hyfywedd yr iaith yw gwedd y gymuned Gymraeg ei hiaith sydd wedi eu lleoli yng nghadarnleoedd yr iaith ledled Cymru. Yn yr ardaloedd yma y cynhyrchir niferoedd uchel o siaradwyr Cymraeg; sydd yn ei dro wedi bod yn gyfrifol am dwf yn nifer y siaradwyr mewn ardaloedd eraill o Gymru megis Caerdydd. Mae pwysigrwydd yr ardaloedd hyn - a oedd mor amlwg yn *Iaith Fyw: Iaith Byw* - wedi ei golli yn llwyr yn y strategaeth newydd. Ni ellir pwysleisio digon fod cadarnleoedd yr iaith Gymraeg yn allweddol bwysig i sicrhau hyfywedd yr iaith i'r dyfodol. I ategu hyn, mae nifer o arbenigwyr cynllunio ieithyddol ar draws y byd yn cydnabod arwyddocâd cymunedau gyda dros 70% o'r boblogaeth yn siarad yr iaith. Dyma pam y credwn bod angen i'r Strategaeth hon osod targedau, ffocws a phwyslais ar gynllunio ieithyddol priodol a chyfesur i'r cymunedau hyn yng Ngwynedd, Môn a Chonwy gyda'r Mentrau iaith yn arwain yn strategol a chyd-gordio ymyriadau ieithyddol ar lawr gwlad.

Mae angen strategaeth benodol a buddsoddiad sylweddol felly i gynnal a chryfhau'r cadarnleoedd fel ardaloedd sydd yn gatalyddion ar gyfer twf y Gymraeg ledled Cymru. At hyn, mae angen i bob adran o fewn y Llywodraeth, gydnabod arwyddocâd arbennig yr ardaloedd hyn, a phrofi sut y bydd unrhyw gynlluniau sydd ganddynt yn cael effaith ar y cadarnleoedd a'r Gymraeg. I gyflawni hyn credwn y dylid dynodi'r cymunedau 70%+ fel rhai ardaloedd o arwyddocâd ieithyddol arbennig.

Maes datblygu 5: Cefnogi

Croesewir bwriad y Llywodraeth i fuddsoddi, datblygu a dylanwadu er mwyn sicrhau seilwaith cadarn i'r Gymraeg ym maes corpora, geiriaduron, ac adnoddau terminoleg, ynghyd â datblygiadau technolegol a digidol er sicrhau argaeledd cyfryngau amrywiol a pherthnasol yn Gymraeg.

Mae'n bwysig iawn fod y Gymraeg yn rhan o'r datblygiadau technolegol newydd a bod lle i'r Gymraeg yn y datblygiadau hyn. Mae hyn yn allweddol, o safbwynt dylanwadu ar seicoleg a defnydd iaith plant a phobl ifanc o'r Gymraeg, ac yn fodd o wneud yr iaith yn berthnasol i holl gyd-destunau bywyd.

Serch hynny, mae angen rhagor o wybodaeth ynglŷn â pha gamau y bwriedir eu cymryd yn y tymor byr, canolig, hir er mwyn gwireddu hynny, ynghyd â beth yw lefel y buddsoddiad er mwyn cyflawni'r nod, a pha ddulliau mesur fydd mewn lle, a phwy sydd yn gyfrifol am gyflawni.

Maes datblygu 6: Hawliau

Mae Cyngor Gwynedd eisoes yn sefydliad sydd yn arddel y Gymraeg ac mae effaith ei bolisi iaith o safbwynt ei weinyddiaeth fewnol yn bellgyrhaeddol. Yn sgil y polisi, mae'r Gymraeg wedi ei normaleiddio fel cyfrwng gweithio naturiol, gan alluogi miloedd o staff i weithio drwy gyfrwng y Gymraeg bob dydd. Sgill-ffaith hyn yw fod mwyafrif trigolion y sir bellach yn cysylltu yn Gymraeg gyda'r Cyngor yn gwbl naturiol, ac mae dylanwad y Cyngor fel cyflogwr i weld yn nhwf cymunedau Cymraeg megis Llanrug.

Prawf yw hyn wrth gwrs nad drwy ddeddfwriaeth a hawliau yn unig y mae gwireddu'r uchelgais, ond yn hytrach drwy ymrwymiad, gweledigaeth wleidyddol ddiwyro, a dewrder, fel y gwelwyd wrth weithredu polisi iaith Gwynedd ers 1996, a chyn hynny yng Nghyngor Dosbarth Dwyfor. Lledaenu'r polisi iaith hwn i siroedd eraill sydd yn debygol o gyflawni uchelgais Llywodraeth Cymru o greu miliwn o siaradwyr erbyn 2050. Wedi'r cyfan, yma yng Ngwynedd, y ceir y cyfle prin hwnnw, i arddel a defnyddio yn fwy cyflawn a rheolaidd yr ystod sgiliau yn y Gymraeg (siarad, darllen a deall ysgrifennu) o'r crud i'r bedd.

Drwy sicrhau cyfleoedd gwirioneddol i gynifer o bobl â phosibl allu byw a gweithio drwy'r Gymraeg y mae gwireddu'r uchelgais o filiwn o siaradwyr erbyn 2050. Golyga hyn, o fewn y 5 mlynedd nesaf, yr angen i Awdurdodau Lleol y Gogledd a'r gorllewin, Môn, Conwy, Ceredigion, Sir Gaerfyrddin, a Sir Benfro gychwyn

ar y broses o lunio, mabwysiadu a gweithredu polisi sydd yn nodi mai'r Gymraeg yw iaith gweinyddiaeth fewnol y sefydliad.

Y mae peryg i'r gyfundrefn safonau presennol fod yn feichus o safbwynt ei weinyddiaeth gan ychwanegu dim mewn gwirionedd at brofiad y defnyddiwr, nac annog cydymffurfiaeth drwy broses reoleiddio yn unig. Drwy anogaeth a hyrwyddo y mae cyflawni'r nod. Cytunir felly gyda'r angen i ddatblygu cydbwysedd gwell rhwng hyrwyddo, deddfwriaeth a rheoleiddio, gan sicrhau eglurder yn rolau budd-ddeiliaid allweddol. Serch hynny, ni fydd cyflawni hynny yn debygol o gyfrannu'n uniongyrchol at gyrraedd y miliwn. Mae angen strategaeth benodol a chynhwysfawr i gefnogi ac arfogi pobl i deimlo'n hyderus i ddefnyddio'r Gymraeg wrth gyrchu gwasanaethau, fod y profiad ac argaeledd y gwasanaethau hynny yn annog ac yn hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg, ac yn ei dro fod hynny'n dod yn rhywbeth cwbl naturiol. Heb gynllunio a chyflenwi gweithlu sector cyhoeddus dwyieithog pwrpasol nid oes modd gwireddu hyn.

Ni chyfeirir o gwbl yn y strategaeth at y sector preifat a'r trydydd sector, ac efallai mai'r adran hon yw'r man mwyaf addas i'w cynnwys. Yn sicr, mae angen annog busnesau i fod yn rhagweithiol wrth ddatblygu'r defnydd o'r Gymraeg, ac mae angen eglurder ynglŷn â rolau'r Comisiynydd, y Llywodraeth, y Mentrau Iaith ac asiantaethau cefnogi busnes yn hyn o beth.

Yn sicr, mae gweld busnesau yn gwneud defnydd gweledol o'r Gymraeg yn fodd o wreiddio negeseuon allweddol am y Gymraeg a gwerth y Gymraeg yn yr isymwybod, gan ddylanwadu ar seicoleg pobl ynglŷn â'r iaith. Ond yr hyn sydd yn allweddol bwysig i'r uchelgais, wrth gwrs, yw gallu pobl i ymwneud â'i gilydd yn y gwaith, bod hynny gyda chydweithwyr neu gyda chwsmeriaid yn Gymraeg.

At hyn, mae angen rhagor o gyfleoedd i'r rheini sy'n medru'r Gymraeg i'w defnyddio yn y gwaith - yn eu hymwneud â'i gilydd, gyda'u cwsmeriaid, a gyda'u cyflogwyr. Rydym yn treulio canran helaeth iawn o'n bywydau yn y gweithle, ac felly mae cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith yn hollbwysig, ac nid yw rhoi hawl i'r unigolyn wneud hynny ar ei ben ei hun yn debygol o gyflawni'r nod. Mae angen datblygu gweithleoedd Cymraeg, gweinyddiaeth fewnol Gymraeg a normaleiddio'r iaith yn y gweithle. Bydd galluogi'r gweithlu i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith (a hynny nid drwy hawliau yn unig) yn arwain at gynnydd yn y defnydd o'r Gymraeg yn gyffredinol. Yn y cyd-destun hwn hefyd mae angen cynyddu'r ymwybyddiaeth o'r Gymraeg fel sgil, a chynyddu balchder y gweithlu o'r sgiliau sydd ganddynt yn y Gymraeg. Diau felly fod Strategaethau Sgiliau ieithyddol fydd yn cynllunio a chreu gweithlu dwyieithog sy'n gallu darparu gwasanaethau i'r cyhoedd yn unol â'r safonau iaith statudol yn greiddiol. Gwyddom nad felly mohoni ar hyn o bryd gyda rhelyw o gyrff cyhoeddus â chyflenwad annigonol o staff dwyieithog i ddarparu gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg.

Yn yr hinsawdd economaidd presennol – sydd yn anorfod yn arwain at gynnydd mewn comisiynu gwasanaethau gan y sector cyhoeddus, a llai o ddarparu gwasanaethau'n uniongyrchol – mae'n hollbwysig fod y sector preifat yn lleol ac yn genedlaethol yng Nghymru yn gallu ac yn gorfod ymateb yn gadarnhaol i'r galw cynyddol am rai gwasanaethau, ond hefyd eu bod yn gallu darparu'r gwasanaethau hynny yn gyflawn drwy gyfrwng y Gymraeg.

Yn yr un modd a'r sector preifat, bydd cyfleoedd i'r trydydd sector elwa o allanoli rhai gwasanaethau cyhoeddus, a bydd angen adnabod y prif chwaraewyr yn y cyd-destun yma, gan weithio'n ddwys gyda hwy i'w galluogi i gyflenwi gwasanaethau yn Gymraeg dros gyfnod o amser. Er hynny mae'r diwylliant caffael a disgwyliadau o ran dilyn gofynion ieithyddol wedi bodoli ers Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 ond bod cryn le o hyd i wella cyflenwad Cymraeg gwasanaethau ac allanoli i'r sectorau hyn. Dyma pam mae angen pwysleisio rôl a chyfraniad y ddwy sector - fel cyflogwr a chyflenwr gwasanaethau - o fewn y Strategaeth hon.

Adran 5 – Gweithredu yn y tymor byr: y pum mlynedd cyntaf

Cydnabyddir fod y gyfundrefn addysg a sicrhau ehangu'r ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn **un** dull o gynyddu'r nifer sydd yn *gallu* siarad Cymraeg. Ond nid yw'r gyfundrefn addysg ar ei phen ei hun

yn debygol o gynhyrchu siaradwyr, fel y dywed *laith Pawb* ers lawer dydd: *Nid yw iaith sydd wedi'i chyfyngu i'r sector addysg yn iaith fyw.*¹

O ganlyniad, rhaid gwreiddio'r Gymraeg yn y cymunedau o amgylch pob ysgol Gymraeg a dweithiog ar draws Cymru, er sicrhau cyfleoedd digonol i droi dysgwyr y gyfundrefn addysg yn siaradwyr, gan allu manteisio ar gyfleoedd cymdeithasol a chymunedol dwys i ddefnyddio'r Gymraeg y tu hwnt i'r ysgol. Unwaith eto, dyma rôl allweddol i'r Mentrau Iaith a phartneriaid eraill ar draws Cymru ac mae angen strategaeth a buddsoddiad cynhwysfawr i gyflawni hyn, er sicrhau fod y buddsoddiad sylweddol mewn addysg Gymraeg yn dwyn ffrwyth ac yn gwireddu'r nod o gynhyrchu rhagor o *siaradwyr* Cymraeg hyfedr, all wedyn gyfrannu at wireddu'r uchelgais o gyrraedd miliwn o siaradwyr erbyn 2050.

Croesewir y cyfeiriad at ehangu'r Siarter Iaith i ysgolion ar draws Cymru fel cyfrwng i gefnogi'r gyfundrefn addysg Gymraeg/ddwyieithog i gynhyrchu *siaradwyr* Cymraeg. Mae dulliau o fesur effaith ymyrraeth y Siarter drwy gyfrwng y gwe iaith yn cynhyrchu data blynyddol am agweddau a defnydd iaith plant a phobl ifanc ar draws Cymru. Bydd y gwe iaith, felly, yn un arf pwysig dros y pum mlynedd nesaf (a thu hwnt) fel ffon i fesur y tebygolrwydd o allu gwireddu'r uchelgais o filiwn o siaradwyr erbyn 2050. Ond fel y gwyddom, mae niferoedd sylweddol yn gadael y Gymraeg fel maen nhw'n gadael yr ysgol yn 16 mlwydd oed ac felly heb gynnwys addysg bellach ac uwch a byd gwaith nid yw'r strategaeth yn gyflawn.

Yn sicr, mae Llywodraeth Cymru wedi gosod yr her o gyrraedd miliwn o siaradwyr erbyn canol y ganrif. Yr her fwyaf i'r Llywodraeth, (ac i bob un ohonom), yw *sut* y gwireddir hynny, a *sicrhau* y gwireddir hynny.

Diolch am y cyfle i gyflwyno'r sylwadau hyn ar y Strategaeth: Miliwn o siaradwyr erbyn 2050. Gobeithir y byddent o fudd wrth fynd ati i lunio'r ddogfen derfynol.

Yn gywir,

Cyng. Dyfrig Siencyn
Dirprwy Arweinydd Cyngor Gwynedd
(sydd â chyfrifoldeb dros y Gymraeg)

¹ Iaith Pawb: Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Cymru Ddwyieithog, Llywodraeth Cynulliad Cymru 2003.

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

Bydd yr ymchwiliad yn:

- i. manylu ar weithrediad Polisi Iaith yr Awdurdod yn ysgolion cynradd ac uwchradd dalgylchoedd penodol.
- ii. gweld sut y cymhwysir elfennau allweddol y polisi ym mholisiau'r gwahanol ysgolion ac yn arbennig o fewn y Cynllun Datblygu Ysgol.
- iii. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg*" ymhob ysgol.
- iv. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd*"

Mae'r Pennaeth Addysg wedi dweud wrthym fod disgwyl i bob Pennaeth, mewn ymgynghoriad â'i staff a'r Corff Llywodraethu, adolygu polisi iaith yr ysgol yn rheolaidd. Pwysleisiodd mai cyfrifoldeb y Pennaeth yw sicrhau llwyddiant y polisi iaith. Nodwyd bod 5 carfan o blant o fewn gweithrediad y polisi a'r nod ydoedd cael pob plentyn yng ngharfan A - disgyblion â hyfedredd oed-berthnasol cyfochrog yn y Gymraeg a'r Saesneg.

Cwestiynau ar gyfer Pennaethiaid Ysgolion Uwchradd

1. Diffiniwch eich ysgol yn ieithyddol
2. Eglurwch y rhwystrau i wella diffiniad yr ysgol yn ieithyddol
 - a. O adnabod y rhwystrau, sut gall yr awdurdod eich cefnogi chi, yr ysgol a'r gymuned?
3. Polisi'r Ysgol a'r Cynllun Datblygu Ysgol
 - i. Eglurwch sut yr ydych wedi rhoi blaenoriaeth i'r Gymraeg yn y Cynllun Datblygu Ysgol?
 - ii. Eglurwch pa mor aml ydych yn adolygu polisi iaith yr ysgol a'r Cynllun Datblygu Ysgol?
 - iii. Eglurwch i ni sut ydych yn mynd ati i adolygu polisi iaith yr ysgol a'r Cynllun Datblygu Ysgol, gan egluro'r gwaith cefndir ar gyfer yr adolygiadau.
 - iv. Eglurwch pwy sydd yn adolygu polisi iaith yr ysgol a'r Cynllun Datblygu Ysgol?
 - v. Eglurwch sut mae'r gwahanol bobl yn cymryd rhan yn yr adolygiadau hyn?
4. Rolau
 - a. Eglurwch sut ydych yn sicrhau bod gan y canlynol rolau clir?
 - i. llywodraethwyr,
 - ii. athrawon,
 - iii. rhieni a
 - iv. staff
 - b. Beth yw'r dystiolaeth bod rolau'r uchod yn glir iddynt yng nghyd-destun y Polisi Iaith?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

5. Atebolrwydd

Eglurwch sut ydych chi'n sicrhau bod pob haen o gymuned yr ysgol yn atebol wrth hyrwyddo agwedd iach / cynyddu defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg?

- i. Disgyblion
- ii. Rhieni
- iii. Llywodraethwyr
- iv. Athrawon

6. Gweithlu

- a. Dywedwch wrthym faint o weithlu'r ysgol sydd wedi derbyn hyfforddiant 'Ymwybyddiaeth Iaith'?
- b. Dywedwch wrthym faint o staff ategol yr ysgol sydd wedi derbyn hyfforddiant i wella sgiliau iaith?
- c. Ydi'r gweithlu wedi derbyn hyfforddiant er sicrhau eu dealltwriaeth o fuddiannau caffael iaith a dulliau addas a sensitif o hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg ymysg plant a phobl ifanc?

7. Hyrwyddo Defnydd o'r Gymraeg

- a. Eglurwch pa ddulliau hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg ydych yn defnyddio?
 - i. Yn lle?
 - ii. Efo pa grwpiau o bobl?
 - iii. A wnewch rannu tystiolaeth o hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg efo ni?
- b. Eglurwch eich cynlluniau gwobrwyo defnydd o'r Gymraeg yn yr ysgol?

8. Dulliau Dysgu

- a. Beth ydi'r dulliau dysgu dwyieithog sy'n cael ei defnyddio yn yr ysgol pan mae'r dosbarth yn ddwyieithog?
- b. Beth yw'r dulliau dysgu dwyieithog sy'n cael ei defnyddio ar gyfer pynciau craidd?
- c. Pa hyfforddiant mae'r staff yn derbyn i ddysgu'n ddwyieithog?
- ch. Eglurwch beth yw'r rhwystrau?

9. Cyngor yr Ysgol

- a. Pa mor aml mae Cyngor yr Ysgol yn cyfarfod?
- b. Ydi Cyngor yr Ysgol yn cynnal ei drafodaethau drwy'r Gymraeg?
- c. Sut mae Cyngor yr Ysgol yn hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg?
- ch. Ydi'r Cyngor wedi sefydlu Pencampwyr Iaith/ neu 'buddy' ar y buarth?
- d. Ydi'r Cyngor wedi gwahodd siaradwyr gwadd Cymraeg a Chymreig i ymweld â'r disgyblion?
- dd. A wnewch rannu tystiolaeth efo ni?

10. Cydlynwyr Iaith

- a. Eglurwch rôl a chyfrifoldeb y cyd-gysylltwyr iaith.
- b. Eglurwch yr effaith a dylanwad mae'r cyd-gysylltwyr iaith yn ei gael ar y Gymraeg yn yr ysgol?
- c. Yn eich tyb chi, a oes rôl bellach iddynt?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

11. Hwyrddyfodiad

- a. Eglurwch pa gamau mae'r ysgol yn cymryd i ddelio efo hwyrddyfodiaid?
- b. Dros y 3 blynedd diwethaf, faint o ddisgyblion uwchradd sydd wedi mynychu Canolfan Iaith Eifionydd?
- c. A oes enghreifftiau, bod rhieni wedi gwrthod i'w plentyn fynd i'r Ganolfan Iaith?

12. Pynciau ac Arholiadau

- a. Eglurwch pa bynciau craidd a addysgir trwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog?
 - i. Faint o'r disgyblion sydd yn sefyll arholiadau craidd yn y Gymraeg?
- b. Eglurwch pa bynciau eraill a addysgir trwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog?
 - i. Faint o'r disgyblion sydd yn sefyll arholiadau eraill yn y Gymraeg?
- c. Pa adnoddau sydd ar gael i ddisgyblion astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg, oes yna ddiffyg?

13. Cyraeddiadau a pherfformiad mewn Cymraeg

- a. Cyfnod Allweddol 3 (11-14oed)
 - i. Beth yw nifer y disgyblion CA3 sy'n cael asesiad athro yn y Gymraeg Iaith Cyntaf?
 - ii. Beth yw'r canran o'r disgyblion sy'n cael asesiad athro yn y Gymraeg Iaith Cyntaf?
 - iii. Beth yw'r canran sy'n cyrraedd y lefel disgwylidig?
- b. Cyfnod Allweddol 4
 - i. Beth yw nifer y disgyblion sy'n sefyll asesiad allanol Cymraeg Iaith Cyntaf yn CA4?
 - ii. Beth yw'r canran o'r disgyblion sy'n cael asesiad allanol Cymraeg Iaith Cyntaf?
 - iii. Beth yw'r canran sy'n cyrraedd y lefel disgwylidig?
- c. Pan fo angen gwella perfformiad disgybl - beth yw'r drefn ar gyfer gweithio efo'r disgybl, rhieni, staff a llywodraethwyr?

14. Cyraeddiadau a pherfformiad mewn Cymraeg fel ail-iaith

- a. Disgyblion Blwyddyn 9
 - i. Beth yw nifer y disgyblion Blwyddyn 9 sy'n cael asesiad athro yn y Gymraeg fel ail-iaith?
 - ii. Beth yw'r canran o'r disgyblion sy'n cael asesiad athro yn y Gymraeg fel ail-iaith?
 - iii. Beth yw'r canran sy'n cyrraedd y lefel disgwylidig?
- b. Disgyblion Blwyddyn 11 sy'n sefyll asesiad allanol Cymraeg fel ail-iaith
 - i. Beth yw nifer y disgyblion Blwyddyn 11 sy'n cael asesiad allanol Cymraeg fel ail-iaith?
 - ii. Beth yw'r canran o'r disgyblion sy'n cael asesiad allanol Cymraeg fel ail-iaith?
 - iii. Beth yw'r canran sy'n cyrraedd y lefel disgwylidig?

15. Y Fagloriaeth Gymreig

- a. Faint o fyfyrwyr sydd yn ymgeisio ac yn llwyddo i ennill dyfarniad yn y cymhwyster?
- b. Oes yna enghraifft o fyfyrwyr sy'n dilyn y Fagloriaeth Gymreig sy'n hyrwyddo'r Gymraeg?
- c. Oes unrhyw anawsterau i ysgol / myfyrwyr o ddilyn y Fagloriaeth Gymreig?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

Bydd yr ymchwiliad yn:

- i. manylu ar weithrediad Polisi Iaith yr Awdurdod yn ysgolion cynradd ac uwchradd dalgylchoedd penodol.
- ii. gweld sut y cymhwysir elfennau allweddol y polisi ym mholisiau'r gwahanol ysgolion ac yn arbennig o fewn y Cynllun Datblygu Ysgol.
- iii. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg*" ymhob ysgol.
- iv. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd*"

Mae Canllawiau Gweithredu'r Polisi Iaith yn nodi:- "Disgwylir i bob Pennaeth, mewn ymgynghoriad â'i staff a'r Corff Llywodraethu, adolygu Polisi Iaith yr ysgol yn rheolaidd. Cyfrifoldeb y Pennaeth yw sicrhau llwyddiant y Polisi Iaith yn ei ysgol/hysgol; mae disgwyl i'r Pennaeth ddarparu arweiniad pendant er mwyn sefydlu dealltwriaeth drwyadl o nôd y polisi ac i sicrhau bod ymdrechion athrawon dosbarth yn cael eu hatgyfnerthu drwy sicrhau bod ethos Gymraeg a Chymreig priodol yn yr ysgol."

Mae 5 carfan o blant o fewn gweithrediad y polisi a'r nod ydi cael pob plentyn yng ngharfan A - disgyblion â hyfedredd oed-berthnasol cyfocrog yn y Gymraeg a'r Saesneg.

Holiadur ar gyfer Pennaethiaid Ysgolion Cynradd

1. Diffiniwch eich ysgol yn ieithyddol
2. Polisi Iaith yr Ysgol a'r Cynllun Datblygu Ysgol
 - i. Pwy sydd yn gyfrifol am Polisi Iaith yr Ysgol?
 - ii. Pwy sydd yn gyfrifol am adolygu'r polisi a pha mor aml?
 - iii. Sut ydych yn cynnwys budd-ddeiliaid yn y gwaith adolygu'r polisi (staff, Llywodraethwyr, rhieni a'r disgyblion)?
 - iv. Ydi'r broses recriwtio yn gweithredu'n unol â gofynion y Polisi Iaith?
 - v. I ba raddau mae'r ysgol yn cyflawni gofynion y Polisi Iaith o ran cyrhaeddiad disgybl gan sicrhau bod pob disgybl yn hyfedr ddwyieithog erbyn 11oed?
 - vi. Eglurwch sut yr ydych wedi rhoi blaenoriaeth i'r Gymraeg yn y Cynllun Datblygu Ysgol?
 - vii. Sut ydych yn cynllunio'n fwriadus ar gyfer disgyblion sydd â llai o gyfleoedd/gefnidir Cymreig?
 - viii. Eglurwch y rhwystrau i wella diffiniad yr ysgol yn ieithyddol
 - ix. O adnabod y rhwystrau, sut gall yr awdurdod eich cefnogi chi, yr ysgol a'r gymuned?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

3. Atebolrwydd

- a. Eglurwch sut ydych chi'n sicrhau bod pob haen o gymuned yr ysgol yn atebol wrth hyrwyddo agwedd iach / cynyddu defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg?
 - i. Disgyblion
 - ii. Rhieni
 - iii. Llywodraethwyr
 - iv. Athrawon
- b. Eglurwch pa mor aml ydych yn monitro a pha gamau gweithredu yr ydych yn cymryd i wella'r sefyllfa?
- c. A oes Pencampwr Cymraeg ar y Corff Llywodraethwyr?
- ch. Mae rhaglen Anwytho Llywodraethwyr Newydd yn bodoli yng Ngwynedd sydd yn cynnwys nifer o gyrsiau hyfforddi. Eglurwch sut ydych yn hyrwyddo ac yn annog y Llywodraethwyr i fynychu'r hyfforddiant?
- d. Ydych chi'n gwybod faint o Lywodraethwyr yr ysgol sydd wedi'u hyfforddi gan y Cyngor a phwy ydynt?

4. Gweithlu

- a. Dywedwch wrthym faint o weithlu'r ysgol sydd wedi derbyn hyfforddiant 'Ymwybyddiaeth Iaith'?
- b. Dywedwch wrthym faint o staff ategol yr ysgol sydd wedi derbyn hyfforddiant i wella sgiliau iaith?
- c. Ydi'r gweithlu wedi derbyn hyfforddiant er sicrhau eu dealltwriaeth o fuddiannau caffael iaith a dulliau addas a sensitif o hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg ymysg plant a phobl ifanc?
- ch. A oes gweithiwr ar fuarth yr ysgol wedi derbyn hyfforddiant 'Chwaraeon Buarth' i hwyluso defnydd cymdeithasol o'r iaith Gymraeg?

5. Hyrwyddo Defnydd o'r Gymraeg

- a. Eglurwch pa ddulliau hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg ydych yn defnyddio?
 - i. Yn lle?
 - ii. Efo pa grwpiau o bobl?
 - iii. A wnewch rannu tystiolaeth o hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg efo ni?
- b. Eglurwch eich cynlluniau gwobrwyo defnydd o'r Gymraeg yn yr ysgol?

6. Dulliau Dysgu

- a. Beth yw'r cyfrwng dysgu yn y Cyfnod Sylfaen a'r Cyfnod Allweddol 2?
- b. Pa ddulliau trochi sydd gennych yn yr ysgol?
- c. Pa gyfrwng ydych yn dysgu gwyddoniaeth a mathemateg?

7. Cyngor yr Ysgol

- a. Pa mor aml mae Cyngor yr Ysgol yn cyfarfod?
- b. Ydi Cyngor yr Ysgol yn cynnal ei drafodaethau drwy'r Gymraeg?
- c. Sut mae Cyngor yr Ysgol yn hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg?
- ch. Ydi'r Cyngor wedi sefydlu Pencampwyr Iaith/ neu 'buddy' ar y buarth?
- d. Ydi'r Cyngor wedi gwahodd siaradwyr gwadd Cymraeg a Chymreig i ymweld â'r disgyblion?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

dd. A wnewch rannu tystiolaeth efo ni?

8. Cydlynwyr Iaith

- a. Eglurwch rôl a chyfrifoldeb y cyd-gysylltwyr iaith.
- b. Eglurwch yr effaith a dylanwad mae'r cyd-gysylltwyr iaith yn ei gael ar y Gymraeg yn yr ysgol?
- c. Yn eich tyb chi, a oes rôl bellach iddynt?

9. Hwyrddyfodiad

- a. Eglurwch pa gamau mae'r ysgol yn cymryd i ddelio efo hwyrddyfodiad?
- b. Dros y 5 mlynedd diwethaf, faint o blant mae'r ysgol wedi anfon i'r Canolfannau Iaith?
- c. A oes enghreifftiau, bod rhieni wedi gwrthod i'w plentyn fynd i'r Canolfannau Iaith?

10. Manteision Dwyieithrwydd

- a. I ba raddau ydych yn hyrwyddo manteision dwyieithrwydd efo staff, rhieni, disgyblion

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

Cwestiynau ar gyfer Canolfannau Iaith Gynradd ac Uwchradd

Bydd yr ymchwiliad yn:

- i. manylu ar weithrediad Polisi Iaith yr Awdurdod yn ysgolion cynradd ac uwchradd dalgylchoedd penodol.
- ii. gweld sut y cymhwysir elfennau allweddol y polisi ym mholisiâu'r gwahanol ysgolion ac yn arbennig o fewn y Cynllun Datblygu Ysgol.
- iii. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg*" ymhob ysgol.
- iv. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd*"

1. Beth yw capasiti'r Canolfannau Iaith?
2. Yn eich barn chi, ydi hyd y cyrsiau yn ddigonol? Os na , beth yw'r drefn wedyn?
3. Beth ydi'r ôl-ofal ydych yn ei gynnig a sut ydych yn sicrhau gweithrediad y rhaglen ôl-ofal
 - a. Oes capasiti digonol ar gyfer darparu ôl-ofal i'r disgyblion?
4. Beth yw eich barn chi am berfformiad bugeiliol yr ysgolion ar ôl i'r disgyblion sydd wedi mynychu canolfan iaith ddychwelyd i'r ysgol?
 - a. A oes gwahaniaethau yn y perfformiad o ardal i ardal?
5. Yn eich barn chi, ydi athrawon yr ysgolion yn cael digon o amser i fynychu'r hyfforddiant yr ydych yn ei gynnig i'w cynorthwyo yn eu rôl fugeiliol ?
6. Eglurwch y math o hyfforddiant mae staff y Canolfannau Iaith wedi mynychu.
7. Yn eich barn chi, a oes rôl bellach i'r cyd-gysylltydd iaith a'r cydlynnydd iaith?
8. Beth yw'r prif rwystrau i'r Canolfannau Iaith?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

CWESTIYNAU AR GYFER Y CYD-GYSYLLTWYR IAITH A'R CYDLYNWYR IAITH UWCHRADD

Bydd yr ymchwiliad yn:

- i. manylu ar weithrediad Polisi Iaith yr Awdurdod yn ysgolion cynradd ac uwchradd dalgylchoedd penodol.
- ii. gweld sut y cymhwysir elfennau allweddol y polisi ym mholisiau'r gwahanol ysgolion ac yn arbennig o fewn y Cynllun Datblygu Ysgol.
- iii. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg*" ymhob ysgol.
- iv. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd*"

Mae Canllawiau Gweithredu'r Polisi Iaith yn nodi:- "Disgwylir i bob Pennaeth, mewn ymgynghoriad â'i staff a'r Corff Llywodraethu, adolygu Polisi Iaith yr ysgol yn rheolaidd. Cyfrifoldeb y Pennaeth yw sicrhau llwyddiant y Polisi Iaith yn ei ysgol/hysgol; mae disgwyl i'r Pennaeth ddarparu arweiniad pendant er mwyn sefydlu dealltwriaeth drwyadl o nòd y polisi ac i sicrhau bod ymdrechion athrawon dosbarth yn cael eu hatgyfnerthu drwy sicrhau bod ethos Gymraeg a Chymreig priodol yn yr ysgol." Mae 5 carfan o blant o fewn gweithrediad y polisi a'r nod ydi cael pob plentyn yng ngharfan A - disgyblion â hyfedredd oed-berthnasol cyfochrog yn y Gymraeg a'r Saesneg.

1. Beth ydi'r darlun mae'r data yr ydych yn gasglu yn gyfleu or dalgylch?
 - a. A wnewch anfon yr wybodaeth dros y 3 blynedd diwethaf atom os gwelwch yn dda?
2. Eglurwch pa fath o drafodaeth a geir gyda'r ysgolion ynglyn â'r Polisi Iaith?
 - a. I ba raddau ydych yn herio'r ysgolion?
3. Sut ydych yn sicrhau dilyniant priodol rhwng Cyfnod Allweddol 2 a Chyfnod Allweddol 3?
4. Beth yw'r darlun o'r carfannau ieithyddol sy'n trosglwyddo i'r Uwchradd?
5. Pa arweiniad proffesiynol ydych yn ei roi i'r dalgylch ynglyn â rhannu arferion da?
6. Sut ydych yn adrodd ar arfarnu llwyddiant y Polisi Iaith, pa bryd ac i le?
7. Eglurwch sut ydych yn tracio disgyblion unigol yn ôl carfannau iaith yn ystod eich ymweliad â'r Ysgol Uwchradd – a'i wyneb yn wyneb gyda'r disgybl?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

Mae criw bychan o aelodau etholedig y Cyngor wedi penderfynu cynnal ymchwiliad craffu i weithrediad y Polisi Iaith yn ysgolion Gwynedd.

Mae'r ymchwiliad yn canolbwyntio ar 3 dalgylch yn benodol, sef Bangor, Botwnnog ac Arudwy, gan edrych ar y sector cynradd ac uwchradd.

Bydd yr ymchwiliad yn:

- i. manylu ar weithrediad Polisi Iaith yr Awdurdod yn ysgolion cynradd ac uwchradd dalgylchoedd penodol.
- ii. gweld sut y cymhwysir elfennau allweddol y polisi ym mholisiau'r gwahanol ysgolion ac yn arbennig o fewn y Cynllun Datblygu Ysgol.
- iii. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg*" ymhob ysgol.
- iv. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd*"

Mae'r aelodau wedi cynnal cyfweiliadau gyda phenaethiaid cynradd ac uwchradd y 3 dalgylch, a staff y Canolfannau Iaith a Chyd-gysylltwyr Iaith dalgylchol.

Yn dilyn derbyn sylwadau gan rhai o benaethiaid yr ysgolion am safon Cymraeg athrawon newydd penderfynwyd gwneud trefniadau i holi darlithwyr Prifysgol Bangor.

Mae'r aelodau etholedig eisiau deall cynnwys y modiwlau i ddarpar athrawon a'u haddasrwydd o ystyried Polisi Iaith Gwynedd.

1. Beth yw'r gofynion mynediad o ran safon iaith Gymraeg yr ymgeiswyr ar y cyrsiau sydd yn arwain at statws Athro Cymwysedig a'r Tystysgrif Addysg i Raddedigion?
2. Ydi'r gofynion mynediad o ran yr iaith Gymraeg ar yr un lefel a'r iaith Saesneg?
3. Wnewch chi egluro wrthym beth yw'r ddarpariaeth a sut mae'n cyd-fynd ac yn ategu polisi iaith Gwynedd.
4. Pwy sydd yn gyfrifol am hysbysu darpar athrawon o'r ymddygiad ieithyddol disgwylidig yn ysgolion Gwynedd?
5. A oes cefnogaeth ar gael i fyfyrwyr wella eu sgiliau ieithyddol e.e. cyrsiau gloywi iaith?
6. Beth yn eich tyb chi yw'r ffactorau sydd yn gyfrifol am sylwadau rhai penaeithiaid ynglŷn â safon iaith athrawon newydd?

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG

7. A oes modiwlau penodol fel rhan o'r cyrsiau i ddarpar athrawon yn ymwneud â:
 - i.) hyrwyddo defnydd anffurfiol o'r Gymraeg
 - ii.) manteision dwyieithrwydd
 - iii.) sut mae plant yn caffael iaith.

ASTUDIO TRWY GYFRWNG Y GYMRAEG

% disgyblion B11 sy'n astudio ar gyfer 2 neu fwy o gymwysterau trwy gyfrwng y Gymraeg:						
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1074/1454 (73.9%)	1121/1361 (82.4%)	1090/1395 (78.1%)	1083/1375 (78.8%)	988/1249 (79.1%)	1141/1392 (82.0%)	1151/1315 (87.50%)

% disgyblion B11 sy'n astudio ar gyfer 5 neu fwy o gymwysterau trwy gyfrwng y Gymraeg :						
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
870/1454 (59.8%)	870/1361 (63.9%)	848/1395 (60.8%)	890/1375 (64.7%)	837/1249 (67%)	993/1392 (71.30%)	964/1315 (73.3%)

% myfyrwyr 16-19 oed sy'n astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg mewn ysgolion					
	2010	2011	2012	2013	2014
Nifer 16-19	717	729	748	698	493
C=Cymraeg	254 (35.4%)	274 (37.6%)	290 (38.8%)	293 (42.0%)	193 (39.1%)
P=Dwyieithog	374 (52.2%)	368 (50.5%)	424 (56.7%)	431 (61.7%)	259 (52.5%)
R=Dwy iaith yn yr un dosbarth	275 (38.4%)	297 (40.7%)	248 (33.2%)	212 (30.4%)	111 (22.5%)
E=Saesneg	398 (55.5%)	421 (57.8%)	408 (54.5%)	356 (51.0%)	289 (58.6%)

% disgyblion CA4 sy'n cyrraedd graddau A*-C mewn TGAU Cymraeg						
Blwyddyn	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nifer yn y garfan	1366	1399	1382	1251	1394	1313
Iaith Gyntaf	1118	1096	1086	984	1126	1118
% yn sefyll Iaith Gyntaf	81.8%	78.3%	78.6%	78.7%	80.8%	85.1%
Nifer A*-C	803	777	808	752	817	820
% A*-C	71.8%	70.9%	74.4%	76.4%	72.6%	73.3%

Niferoedd a'r ganran sy'n sefyll TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf						
Blwyddyn	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cohort	1386	1417	1403	1266	1401	1315
Nifer wedi sefyll Cymraeg fel Iaith Gyntaf	1107	1088	1082	975	1126	1118
Canran wedi Sefyll Cymraeg fel Iaith Gyntaf	79.9%	76.8%	77.1%	77.0%	80.4%	85.0%

ATODIAD 6

Niferoedd a'r ganran sy'n sefyll TGAU Cymraeg Ail Iaith Cwrs Llawn						
Blwyddyn	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cohort	1386	1417	1403	1266	1401	1315
Nifer wedi Sefyll Cymraeg fel Ail Iaith	214	249	232	193	211	157
Canran wedi Sefyll Cymraeg fel Ail Iaith	15.4%	17.6%	16.5%	15.2%	15.1%	11.9%

Niferoedd a'r ganran nad ydynt yn sefyll TGAU yn y naill na'r llall.						
Blwyddyn	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cohort	1386	1417	1403	1266	1401	1315
Nifer heb sefyll Cymraeg	65	80	89	98	64	41
Canran heb sefyll Cymraeg	4.7%	5.6%	6.3%	7.7%	4.6%	3.1%

Cynnydd cadarn.

Lleihad yn y nifer / % o ddisgyblion sy'n gadael yr ysgolion heb gymhwyster cydnabyddedig yn y Gymraeg.

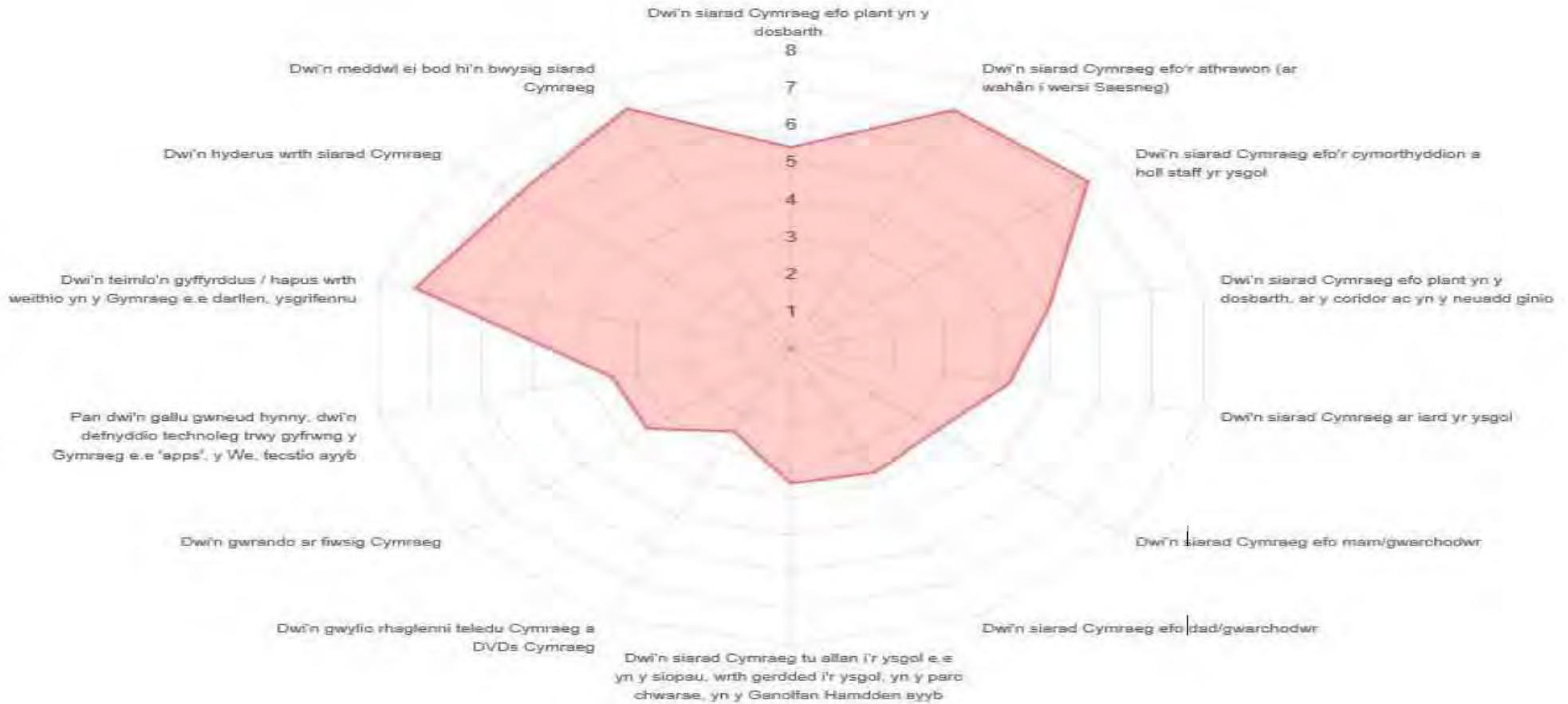
CARFANAU IAITH – POLISI IAITH GWYNEDD A MÔN

CARFAN	DISGRIFIAD	DARPARIAETH
A	<p>Disgyblion â hyfedredd oed-berthnasol cyfochrog yn y Gymraeg a'r Saesneg. Yn bur rhugl yn y ddwy iaith o safbwynt gallu troi o'r naill iaith i'r llall yn ôl y gofyn, a'u mynegi eu hunain ar lafar ac yn ysgrifenedig yn unrhyw un o'r ddwy. Mae'r ddwy iaith fel ei gilydd yn foddion cyfathrebu parod ganddynt.</p>	<p>Disgwylir i'r disgyblion hyn dderbyn addysg ddwyieithog ar draws y cwricwlwm er mwyn meithrin, atgyfnerthu ac ymestyn eu hyfedredd cyfochrog yn y ddwy iaith.</p>
B	<p>Disgyblion â hyfedredd priodol yn y Gymraeg ond angen atgyfnerthu rhai agweddau ar eu sgiliau ieithyddol yn y Saesneg. Y Gymraeg yn famiaith iddynt a'r iaith amlaf ei defnydd fel cyfrwng sgwsio, darllen ac ysgrifennu. Y Saesneg yn llai 'datblygiedig' ganddynt ac maen nhw'n llai hyderus wrth ei defnyddio.</p>	<p>Dylai'r ysgol ddarparu addysg ddwyieithog a'r pwyslais ar ddatblygu'r sgiliau sydd eu hangen er mwyn galluogi'r disgyblion hyn i drosglwyddo i Garfan A maes o law.</p>
C1	<p>Disgyblion â hyfedredd priodol yn y Saesneg ond angen atgyfnerthu rhai agweddau ar eu sgiliau ieithyddol yn y Gymraeg. Rhai disgyblion â'r Saesneg yn famiaith iddynt neu'n iaith bennaf y cartref, ac yn troi ati'n fypwyl mewn sefyllfaoedd cyfathrebu ffurfiol ac anffurfiol. Yn gallu'r Gymraeg ond eu defnydd ohoni yn fwy cyfyngedig. Eraill yn barod i gyfathrebu yn y Gymraeg ar lafar ac yn ymwybodol o'r patrymau iaith sylfaenol i gynnal sgws a thrafod materion o ddydd i ddydd, ond yn gloff ac ansicr wrth ddarllen yr iaith ac yn ddihyder wrth ysgrifennu.</p>	<p>Wrth gynllunio ar gyfer disgyblion y garfan hon, dylid rhoi pwyslais ar ymestyn eu hyfedredd yn y Gymraeg yn y tri TC. Dylid cynnig amrywiaeth o bynciau'n ddwyieithog, gan fabwysiadu'r dulliau a awgrymir yn yr adran ar Fethodoleg (yn y Polisi Iaith). Bydd cyfleoedd iddynt hefyd ymestyn eu sgiliau yn y Gymraeg drwy sicrhau mai'r iaith honno sydd yn cael blaenoriaeth mewn sefyllfaoedd eraill megis y cyfnod cofrestru, gwersi ABCh, y gwasanaeth boreol, cyngherddau, ayyb.</p>
C2	<p>Disgyblion â hyfedredd priodol yn y Saesneg ond heb y sgiliau oed-berthnasol yn y Gymraeg. Yn bur gyfyngedig eu defnydd o'r Gymraeg, iaith oddefol yn unig ydyw; nid oes ganddynt yr hyder na'r feistrolaeth i ddechrau sgws eu hunain; eu patrymau a'u geirfa yn gyfyngedig iawn.</p>	<p>Gellir cynnig amrywiaeth o bynciau lle ceir pwyslais ar waith llafar a gwaith ymarferol trwy gyfrwng y Gymraeg i'r disgyblion hyn, yn ogystal â'r sefyllfaoedd eraill a awgrymwyd uchod ar gyfer Carfan C1.</p>
CH	<p>Disgyblion â hyfedredd oed-berthnasol isel yn y ddwy iaith. Yn gyfyngedig eu defnydd o'r ddwy iaith yn enwedig wrth ddarllen ac ysgrifennu. Heb y sgiliau sylfaenol angenrheidiol.</p>	<p>Rhaid wrth gynllunio gofalus a phwrpasol er mwyn sicrhau bod y disgyblion hyn yn datblygu'r sgiliau angenrheidiol yn y ddwy iaith. Bydd cynlluniau addysg unigol yn fodd i roi ystyriaeth i ddatblygiad ieithyddol disgyblion ag anghenion addysgol arbennig yn y garfan hon.</p>

Adroddiad Gwe Iaith Haf 2015: Dalgylch Ardudwy, Bangor a Hydref 2014 ar gyfer Dalgylch Botwnnog /
 Summer 2015 Language Web Report: Ardudwy and Bangor Catchment Areas and Autumn 2014 for Botwnnog Catchment Area

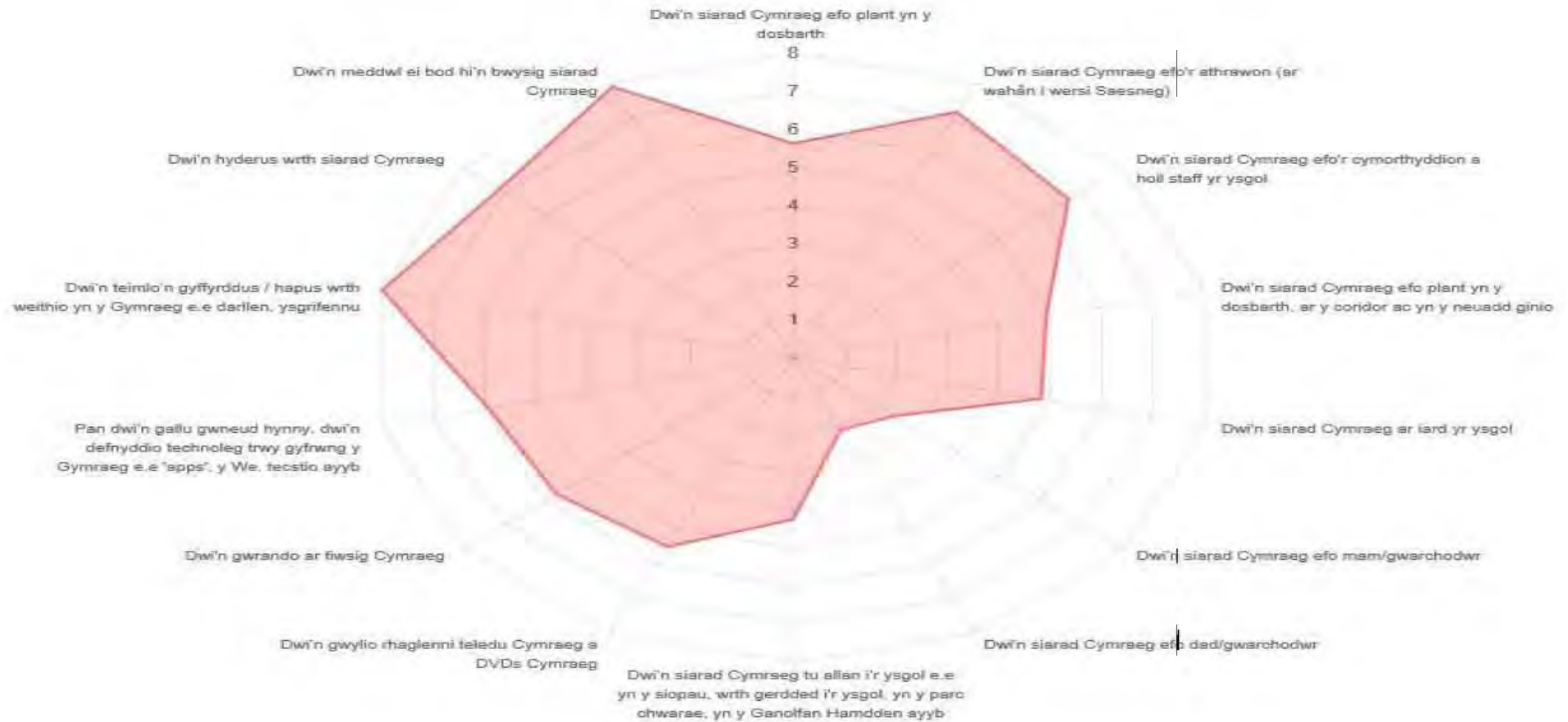
Cymraeg	Saesneg
Dwi'n siarad Cymraeg efo plant yn y dosbarth	I speak Welsh with children in the class
Dwi'n siarad Cymraeg efo'r athrawon (ar wahân i wersi Saesneg)	I speak Welsh with the teachers (apart from English lessons)
Dwi'n siarad Cymraeg efo'r cymorthyddion a holl staff yr ysgol	I speak Welsh with the assistants and all the school staff
Dwi'n siarad Cymraeg efo plant yn y dosbarth, ar y coridor ac yn y neuadd ginio	I speak Welsh with children in the class, on the corridor and in the lunch hall
Dwi'n siarad Cymraeg ar iard yr ysgol	I speak Welsh on the school yard
Dwi'n siarad Cymraeg efo mam / gwarchodwr	I speak Welsh with my mother / minder
Dwi'n siarad Cymraeg efo dad / gwarchodwr	I speak Welsh with my father / minder
Dwi'n siarad Cymraeg tu allan i'r ysgol e.e. yn y siopau, wrth gerdded i'r ysgol, yn y parc chwarae, yn y Ganolfan Hamdden ayyb.	I speak Welsh outside school e.g. in shops, when walking to the school, in the park/playing field, in the Leisure Centre, etc.
Dwi'n gwylio rhaglenni teledu Cymraeg a DVDs Cymraeg	I watch Welsh television programmes and Welsh DVDs
Dwi'n gwrando ar fiwsig Cymraeg	I listen to Welsh music
Pan dwi'n gallu gwneud hynny, dwi'n defnyddio technoleg trwy gyfrwng y Gymraeg e.e. 'apps', y We, tecstio ayyb	When I'm able to, I use technology through the medium of Welsh e.e. 'apps', the Web, texting, etc.
Dwi'n teimlo'n gyffyrddus / hapus wrth weithio yn y Gymraeg e.e. darllen, ysgrifennu	I feel comfortable / happy when working in Welsh e.g. reading, writing
Dwi'n hyderus wrth siarad Cymraeg	I'm confident when speaking Welsh
Dwi'n meddwl ei bod hi'n bwysig siarad Cymraeg	I think that it is important to speak Welsh

Adroddiad Gwe Iaith Haf 2015: Dalgylch Ardudwy, Bangor a Hydref 2014 ar gyfer Dalgylch Botwnnog /
 Summer 2015 Language Web Report: Ardudwy and Bangor Catchment Areas and Autumn 2014 for Botwnnog Catchment Area

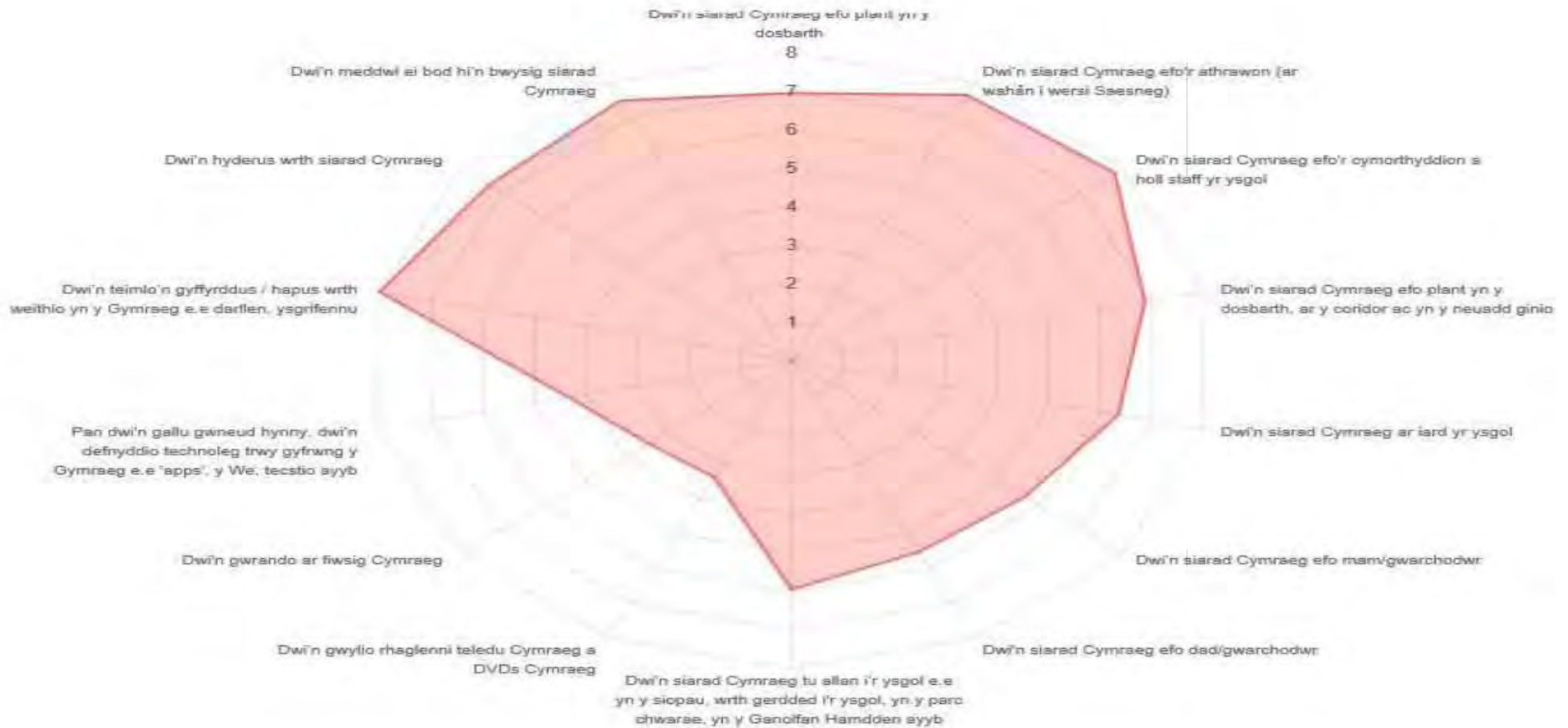

Holiadur Siarter Iaith Gwanwyn 2015 Gwynedd (Dalgylch Ardudwy) - Nifer atebion: 327

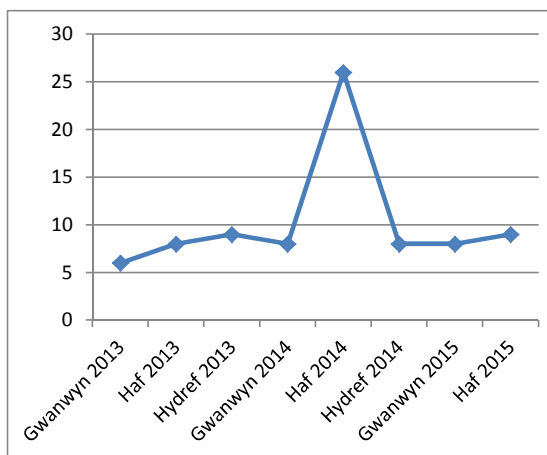
Adroddiad Gwe Iaith Haf 2015: Dalgylch Ardudwy, Bangor a Hydref 2014 ar gyfer Dalgylch Botwnnog /
 Summer 2015 Language Web Report: Ardudwy and Bangor Catchment Areas and Autumn 2014 for Botwnnog Catchment Area

Adroddiad Gwe Iaith Haf 2015: Dalgylch Ardudwy, Bangor a Hydref 2014 ar gyfer Dalgylch Botwnnog /
 Summer 2015 Language Web Report: Ardudwy and Bangor Catchment Areas and Autumn 2014 for Botwnnog Catchment Area

Canolfan Iaith Dolgellau		
Athro/Athrawes: 1. Cwrs: 12 wythnos		
Medi 2013 - Gorffennaf 2015		
<u>Tymor y Gwanwyn 2013</u>	<u>Nifer</u>	<u>Capasiti: 8.</u>
Ysgol Gynradd Dolgellau	4	
Ysgol Penybryn, Tywyn	2	
Cyfanswm	6	
<u>Tymor yr Haf 2013</u>		
Ysgol Gynradd Dolgellau	2	
Ysgol Ffridd y Llyn	3	
Ysgol Penybryn, Tywyn	1	
Ysgol Beuno Sant	1	
Ysgol Y Ganllwyd	1	
Cyfanswm	8	
<u>Tymor yr Hydref 2013</u>		
Ysgol Penybryn, Tywyn	3	
Ysgol Craig y Deryn	3	
Ysgol Gynradd Dolgellau	2	
Ysgol Beuno Sant	1	
Cyfanswm	9	
<u>Tymor y Gwanwyn 2014</u>		
Ysgol Gynradd Dolgellau	4	
Ysgol Penybryn, Tywyn	4	
Cyfanswm	8	
<u>Tymor yr Haf 2014 - Ôl ofal</u>		
Ysgol Gynradd Dolgellau	14	
Ysgol Craig y Deryn	6	
Ysgol Penybryn, Tywyn	6	
Cyfanswm	26	
<u>Tymor yr Hydref 2014</u>		
Ysgol Llanelltyd	3	
Ysgol Gynradd Dolgellau	1	
Ysgol Beuno Sant	1	
Ysgol Dyffryn Dulas	2	
Ysgol Penybryn, Tywyn	1	
Cyfanswm	8	
<u>Tymor y Gwanwyn 2015</u>		
Ysgol Gynradd Dolgellau	3	
Ysgol Beuno Sant	1	
Ysgol Bro Tegid	1	
Ysgol Pennal	2	
Ysgol Penybryn, Tywyn	1	
Cyfanswm	8	

ATODIAD 9

<u>Tymor yr Haf 2015</u>		
Ysgol Craig y Deryn	1	
Ysgol Penybryn, Tywyn	4	
Ysgol Ieuan Gwynedd	2	
Ysgol Bro Tegid	1	
Ysgol Beuno Sant	1	
Cyfanswm	9	
HOLL GYFANSWM	82	

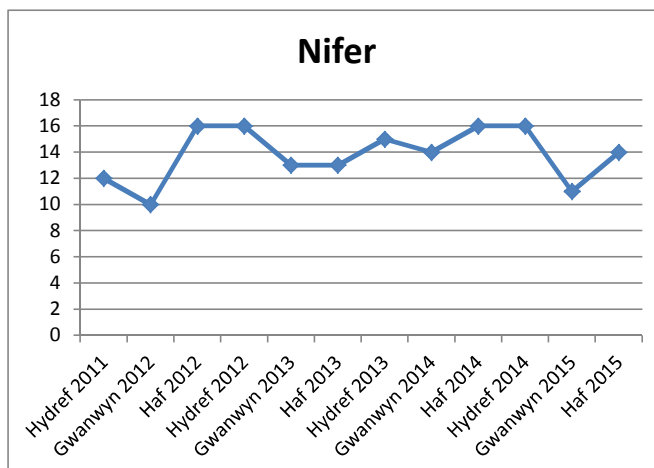
Canolfan Iaith Maesincla		
Athro/Athrawes: 2 Cwrs: 12 wythnos		
Medi 2011 – Haf 2015		
<u>Tymor yr Hydref 2011</u>	<u>Nifer</u>	<u>Capasiti: 16/18</u>
Llanllechid	2	
Santes Helen	3	
Maesincla	1	
Penybryn	1	
Llandygai	1	
Glan Cegin	2	
Gwaun Gyfni	1	
Cae Top	1	
Cyfanswm	12	

<u>Tymor y Gwanwyn 2012</u>		
Santes Helen	1	
Llanllechid	1	
Penybryn	3	
Beddgelert	1	
Maesincla	1	
Dolbadarn	1	
Y Gelli	1	
Llandygai	1	
Cyfanswm	10	

<u>Tymor yr Haf 2012</u>		
Cae Top	4	
Santes Helen	1	
Maesincla	2	
Y Faenol	4	
Ein Harglwyddes	5	
Cyfanswm	16	

<u>Tymor yr Hydref 2012</u>		
Santes Helen	2	
Rhiwlas	1	
Glan Adda	1	
Penybryn	1	
Cae Top	3	
Y Gelli	2	
Hendre	1	
Maesincla	1	
Llanrug	2	
Bodfeurig	1	
Tregarth	1	
Cyfanswm	16	

<u>Tymor y Gwanwyn 2013</u>		
Santes Helen	1	
Hendre	2	
Y Faenol	3	
Llanllechid	1	
Glan Adda	1	
Llandygai	1	
Gwaun Gyfni	1	
Cae Top	2	
Maesincla	1	
Cyfanswm	13	

<u>Tymor yr Haf 2013</u>		
Y Faenol	5	
Y Garnedd	1	
Llandwrog	2	
Rhosgadfan	3	
Rhostryfan	2	
Cyfanswm	13	

<u>Tymor yr Hydref 2013</u>		
Llanllechid	1	
Y Gelli	1	
Cae Top	3	
Rhosgadfan	1	
Maesincla	1	
Dolbadarn	1	
Y Garnedd	1	
Santes Helen	1	
Penybryn	1	
Y Faenol	4	
Cyfanswm	15	

<u>Tymor y Gwawyn 2014</u>		
Cae Top	2	
Llandygai	3	
Maesincla	2	
Y Gelli	1	
Y Faenol	1	
Tregarth	1	
Rhosgadfan	1	
Waunfawr	2	
Hirael	1	
Cyfanswm	14	

<u>Tymor yr Haf 2014</u>		
Y Faenol	5	
Cwm y Glo	1	
Dolbadarn	1	
Hirael	1	
Ein Harglwyddes	5	
Bron y Foel, Nebo	2	
Glan Cegin	1	
Cyfanswm	16	

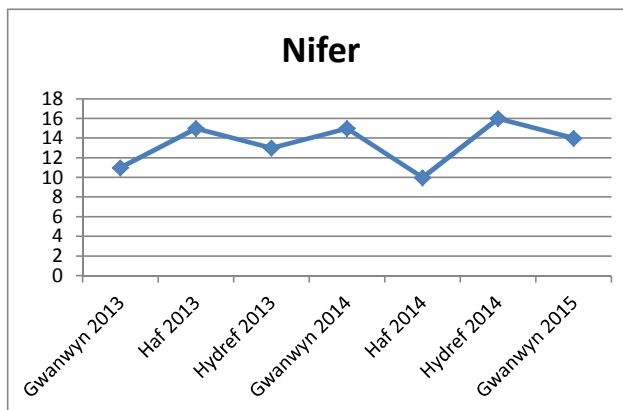
<u>Tymor yr Hydref 2014</u>		
Cae Top	1	
Llanllechid	1	
Y Gelli	1	
Maesincla	7	
Rhosgadfan	3	
Dolbadarn	1	
Waunfawr	1	
Tregarth	1	
Cyfanswm	16	

ATODIAD 9

<u>Tymor y Gwanwyn 2015</u>		
Y Faenol	5	
Glan Cegin	1	
Y Garnedd	1	
Llandygai	1	
Yr Hendre	1	
Penisarwaun	1	
Penybryn	1	
Cyfanswm	11	

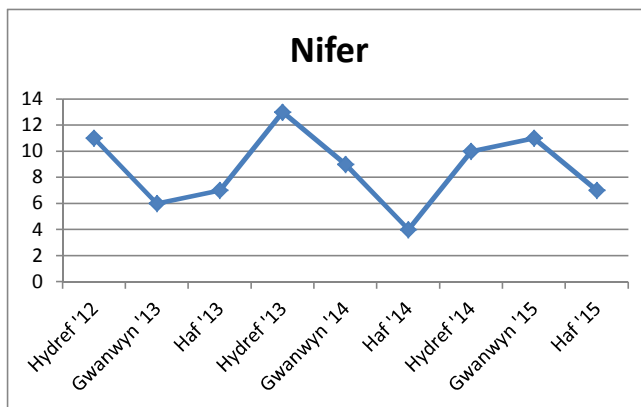
<u>Tymor yr Haf 2015</u>		
Llanllechid	1	
Rhosgadfan	3	
Y Faenol	3	
Penisarwaun	1	
Ein Harglwyddes	5	
Waunfawr	1	
Cyfanswm	14	
HOLL GYFANSWM	166	

Canolfan Iaith Cefn Coch		
Athro/Athrawes: 2 Cwrs: 12 wythnos		
Tymor yr Hydref 2012 – Tymor y Pasg 2015		
<u>Tymor y Hydref 2012</u>	<u>Nifer</u>	<u>Capasiti:</u> <u>16/18</u>
Y Traeth	4	
Manod	3	
Llanbedr	3	
Tan y Castell	3	
Bro Hedd Wyn	1	
Dyffryn Ardudwy	2	
Cyfanswm	16	
<u>Tymor y Gwanwyn 2013</u>		
Bro Cynfal	2	
Y Traeth	1	
Tanygrisiau	1	
Bro Hedd Wyn	1	
Talsarnau	1	
Llanbedr	2	
Tan y Castell	1	
Cefn Coch	2	
Cyfanswm	11	
<u>Tymor yr Haf 2013</u>		
Tan y Castell	2	
Cefn Coch	4	
Y Traeth	3	
Bro Hedd Wyn	3	
Edmwnd Prys	1	
Tanygrisiau	1	
Dyffryn Ardudwy	1	
Cyfanswm	15	
<u>Tymor yr Hydref 2013</u>		
Manod	1	
Tan y Castell	2	
Edmwnd Prys	1	
Cefn Coch	4	
Dyffryn Ardudwy	3	
Y Traeth	1	
Maenofferen	1	
Cyfanswm	13	
<u>Tymor y Gwanwyn 2014</u>		
Tanygrisiau	2	
Cefn Coch	1	
Dyffryn Ardudwy	2	
Y Traeth	4	
Bro Hedd Wyn	1	
Tan y Castell	4	
Bro Cynfal	1	
Cyfanswm	15	
<u>Tymor yr Haf 2014</u>		
Maenofferen	7	
Y Traeth	2	
Tanygrisiau	1	
Cyfanswm	10	

<u>Tymor yr Hydref 2014</u>		
Y Traeth	7	
Bro Hedd Wyn	2	
Tan y Castell	3	
Maenofferen	2	
Bro Cynfal	1	
Edmwnd Prys	1	
Cyfanswm	16	
<u>Tymor y Gwanwyn 2015</u>		
Cefn Coch	5	
Llanbedr	1	
Maenofferen	5	
Tan y Castell	2	
Y Traeth	1	
Cyfanswm	14	
HOLL GYFANSWM	110	

Canolfan Iaith Llanybi		
Athro/Athrawes: 2 Cwrs: 12 wythnos		
Medi 2012 - Gorffennaf 2015		
<u>Tymor yr Hydref 2012</u>	<u>Nifer</u>	<u>Capasiti:</u> <u>16/18</u>
Pentreuchaf	1	
Talysarn	1	
Llanbedrog	3	
Cymerau	1	
Nefyn	1	
Borth y Gest	1	
Bro Lleu	1	
Eifion Wyn	2	
Cyfanswm	11	
<u>Tymor y Gwanwyn 2013</u>		
Eifion Wyn	2	
Talysarn	2	
Cymerau	2	
Cyfanswm	6	
<u>Tymor yr Haf 2013</u>		
Talysarn	1	
Abererch	1	
Nefyn	1	
Llanllyfni	1	
Cymerau	2	
Bro Lleu	1	
Cyfanswm	7	

Dalgyrch Botwnnog

Dalgyrch Botwnnog ac Ysgol Glan y Môr

<u>Tymor yr Hydref 2013</u>		
Pentreuchaf	1	
Bro Lleu	1	
Cymerau	1	
Aberdaron	2	
Nefyn	2	
Llanbedrog	1	
Sarn Bach	2	
Garndolbenmaen	1	
Llangybi	1	
Llanystumdwy	1	
Cyfanswm	13	
<u>Tymor y Gwanwyn 2014</u>		
Eifion Wyn	1	
Trefferthyr	2	
Llanllyfni	1	
Nefyn	1	
Abererch	1	
Cymerau	3	
Cyfanswm	9	
<u>Tymor yr Haf 2014</u>		
Edern	1	
Nebo	2	
Talysarn	1	
Cyfanswm	4	
<u>Tymor yr Hydref 2014</u>		
Eifion Wyn	2	
Pentreuchaf	2	
Bro Lleu	1	
Nefyn	1	
Sarn Bach	1	
Y Gorlan	1	
Borth y Gest	2	
Cyfanswm	10	
<u>Tymor y Gwanwyn 2015</u>		
Sarn Bach	3	
Bala Deulyn	1	
Trefferthyr	4	
Foelgron	2	
Llanystumdwy	1	
Cyfanswm	11	
<u>Tymor yr Haf 2015</u>		
Llanystumdwy	2	
Garndolbenmaen	1	
Abererch	1	
Abersoch	1	
Y Gorlan	2	
Cyfanswm	7	
HOLL GYFANSWM	78	

Niferoedd disgyblion Canolfannau Iaith Cynradd Gwynedd fesul tymor 2005 – 2015

TYMOR	Dolgellau	Llangybi	Maesincla	Penrhyn	Cyfanswm
Gwanwyn 2005	8	9	13	12	42
Haf 2005	7	8	12	14	41
Hydref 2005	8	9	12	14	43
Cyfanswm 2005	23	26	37	40	126
Gwanwyn 2006	8	4	10	13	35
Haf 2006	10	11	14	16	51
Hydref 2006	9	9	15	12	45
Cyfanswm 2006	27	24	39	41	131
Gwanwyn 2007	8	11	13	14	46
Haf 2007	8	8	11	11	38
Hydref 2007	8	10	14	16	48
Cyfanswm 2007	24	29	38	41	132
Gwanwyn 2008	6	8	14	14	42
Haf 2008	9	10	11	16	46
Hydref 2008	5	13	16	16	50
Cyfanswm 2008	20	31	41	46	138
Gwanwyn 2009	7	7	9	10	33
Haf 2009	5	10	11	12	38
Hydref 2009	7	16	13	16	52
Cyfanswm 2009	19	33	33	38	123
Gwanwyn 2010	9	12	12	14	47
Haf 2010	8	6	11	12	37
Hydref 2010	8	12	15	12	47
Cyfanswm 2010	25	30	38	38	131
Gwanwyn 2011	8	13	16	12	49
Haf 2011	7	16	10	15	48
Hydref 2011	7	15	12	16	50
Cyfanswm 2011	22	44	38	43	147
Gwanwyn 2012	8	6	10	15	39
Haf 2012	6	8	16	10	40
Hydref 2012	8	11	16	16	51
Cyfanswm 2012	22	25	42	41	130

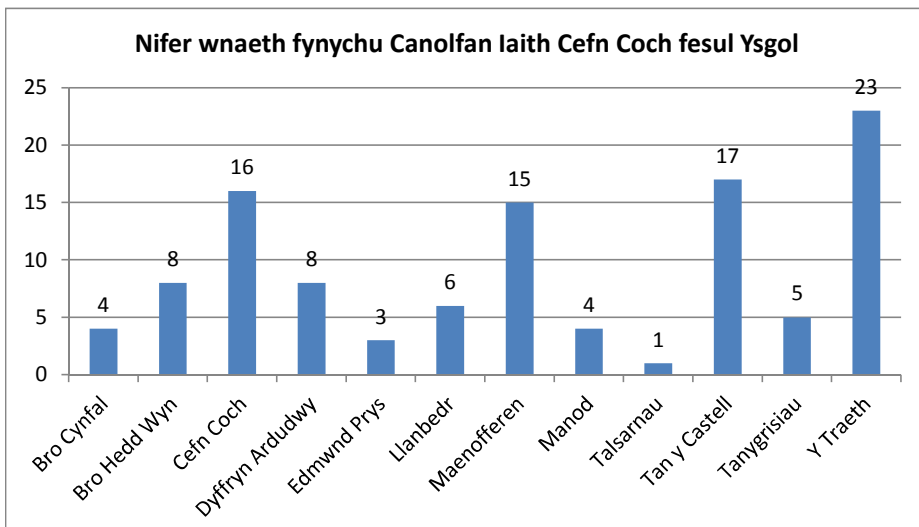
TYMOR	Dolgellau	Llangybi	Maesincla	Penrhyn	Cyfanswm
Gwanwyn 2013	6	7	13	11	37
Haf 2013	8	7	13	15	43
Hydref 2013	9	13	15	13	50
Cyfanswm 2013	23	27	41	39	130
Gwanwyn 2014	8	8	14	15	45
Haf 2014	Ôl-ofal yn Ysgol Craig y Deryn – 6 Penybryn Tywyn – 6 Ysgol Gynradd Dolgellau - 14 Cyfanswm 26	4 (+ ôl ofal)	16	10 (+8 cyn canolfan)	64
Hydref 2014	8	10	14	14	46
Cyfanswm 2014	42	22	44	47	155
Gwanwyn 2015	8	11 (+ôl ofal)	12	14 (+17 ôl ofal)	
Haf 2015					
Hydref 2015					
Cyfanswm 2015					

ATODIAD 11

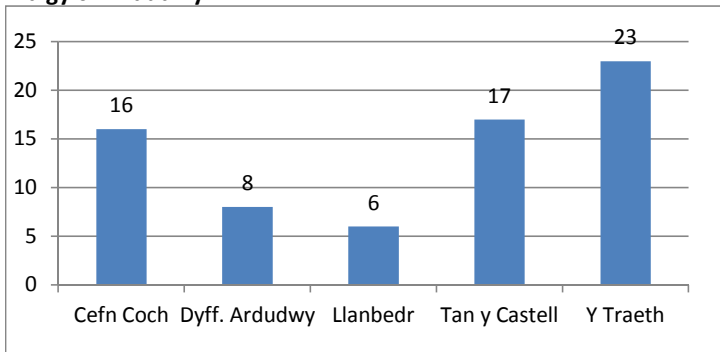
CANOLFAN IAITH CEFN COCH, PENRHYNDEUDRAETH

Dalgylch Ardudwy

Ysgol	Hyd '12	Gwan '13	Haf '13	Hyd '13	Gwan '14	Haf '14	Hyd '14	Gwan '15	Cyfanswm
Bro Cynfal		2			1		1		4
Bro Heddwyn	1	1	3		1		2		8
Cefn Coch		2	4	4	1			5	16
Dyffryn Ardudwy	2		1	3	2				8
Edmwnd Prys			1	1			1		3
Llanbedr	3	2						1	6
Maenofferen				1		7	2	5	15
Manod	3			1					4
Talsarnau		1							1
Tan y Castell	3	1	2	2	4		3	2	17
Tanygrisiau		1	1		2	1			5
Y Traeth	4	1	3	1	4	2	7	1	23
Cyfanswm	16	11	15	13	15	10	16	14	110

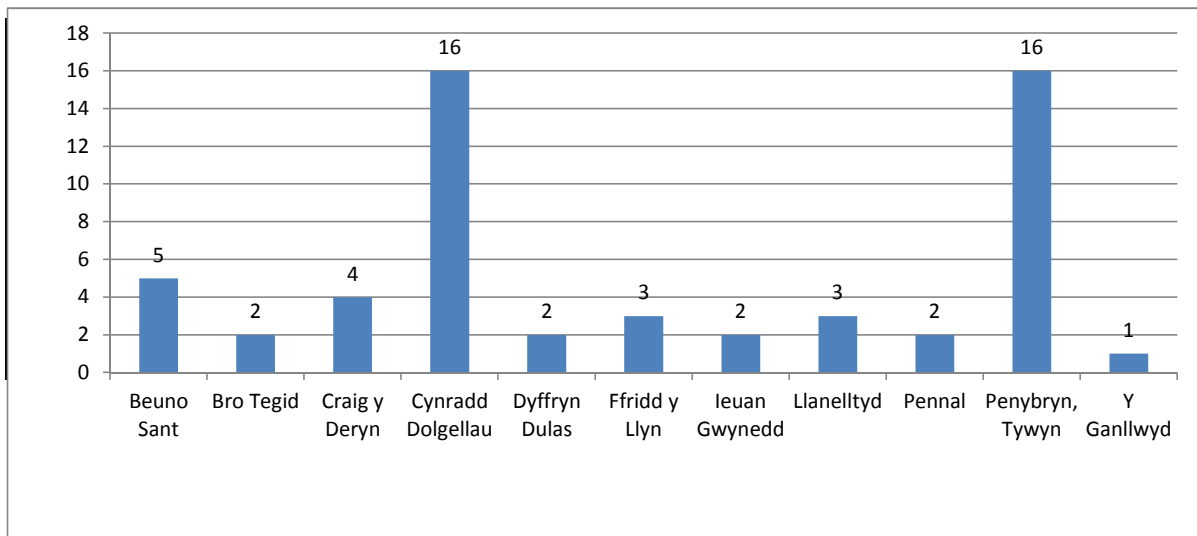
Dalgylch Ardudwy

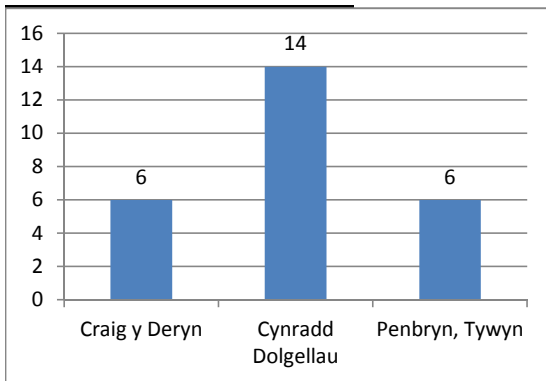
ATODIAD 12

CANOLFAN IAITH DOLGELLAU

Ysgol	Gwan '13	Haf '13	Hyd '13	Gwan '14	Hyd '14	Gwan '15	Haf '15	Cyfanswm	Haf '14 ÔL-OFAL
Beuno Sant		1	1		1	1	1	5	
Bro Tegid						1	1	2	
Craig y Deryn			3				1	4	6
Cynradd Dolgellau	4	2	2	4	1	3		16	14
Dyffryn Dulas					2			2	
Ffridd y Llyn		3						3	
Ieuan Gwynedd							2	2	
Llanelltyd					3			3	
Pennal						2		2	
Penybryn, Tywyn	2	1	3	4	1	1	4	16	6
Y Ganllwyd		1						1	
Cyfanswm	6	8	9	8	8	8	9	56	26

ÔL-OFAL

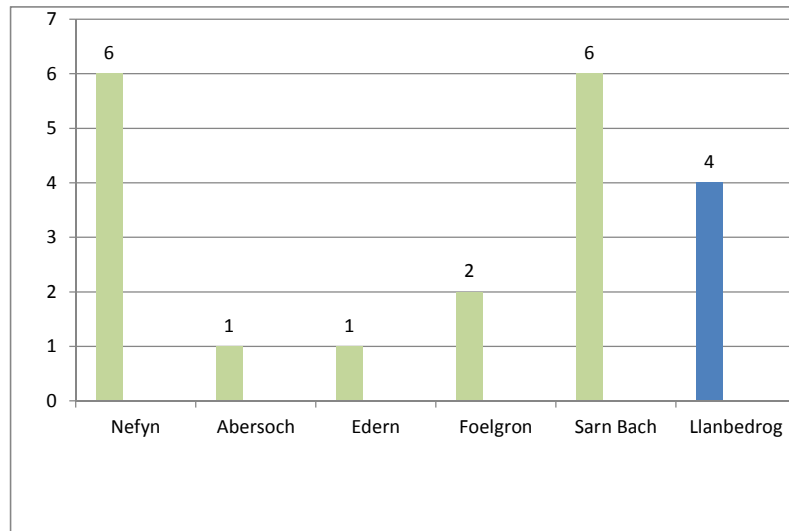

CANOLFAN IAITH LLANGYBI

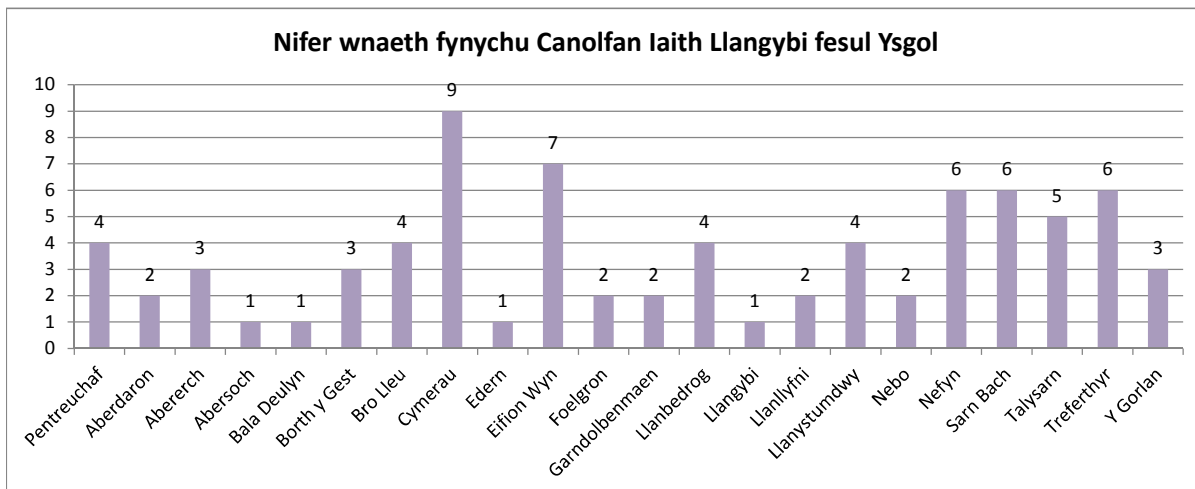
Dalgyrch Botwnnog

Dalgyrch Botwnnog
ac Ysgol Glan y Môr

Ysgol	Cyfanswm
Pentreuchaf	4
Aberdaron	2
Abererch	3
Abersoch	1
Bala Deulyn	1
Borth y Gest	3
Bro Lleu	4
Cymerau	9
Ederm	1
Eifion Wyn	7
Foelgron	2
Garndolbenmaen	2
Llanbedrog	4
Llangybi	1
Llanllyfni	2
Llanystumdwy	4
Nebo	2
Nefyn	6
Sarn Bach	6
Talysarn	5
Trefferthyr	6
Y Gorlan	3
Cyfanswm	78

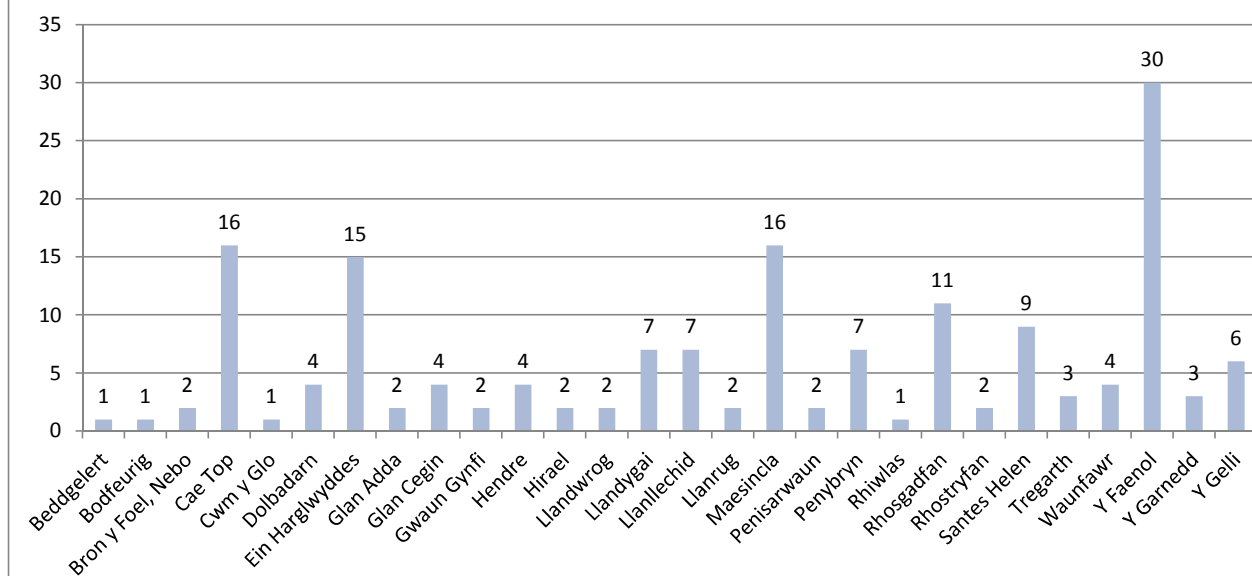
Nifer wnaeth fynychu Canolfan Iaith Llangybi fesul Ysgol

CANOLFAN IAITH MAESINCLA

Ysgol	Cyfanswm		
Beddgelert	1		
Bodfeurig	1		
Bron y Foel, Nebo	2		
Cae Top	16		
Cwm y Glo	1		
Dolbadarn	4		
Ein Harglwyddes	15		
Glan Adda	2		
Glan Cegin	4		
Gwaun Gynfi	2		
Hendre	4		
Hirael	2		
Llandwrog	2		
Llandygai	7		
Llanllechid	7		
Llanrug	2		
Maesincla	16		
Penisarwaun	2		
Penybryn	7		
Rhiwlas	1		
Rhosgadfan	11		
Rhostryfan	2		
Santes Helen	9		
Tregarth	3		
Waunfawr	4		
Y Faenol	30		
Y Garnedd	3		
Y Gelli	6		
	166		

Nifer wnaeth fynychu Canolfan Iaith Maesincla fesul Ysgol

ATODIAD 14

Bangor	
Babanod Coedmawr	0
Cae Top	16
Ein Harglwyddes	15
Glan Adda	2
Glancegin	4
Hirael	2
Llandygai	7
Y Faenol	30
Y Felinheli	0
Y Garnedd	3

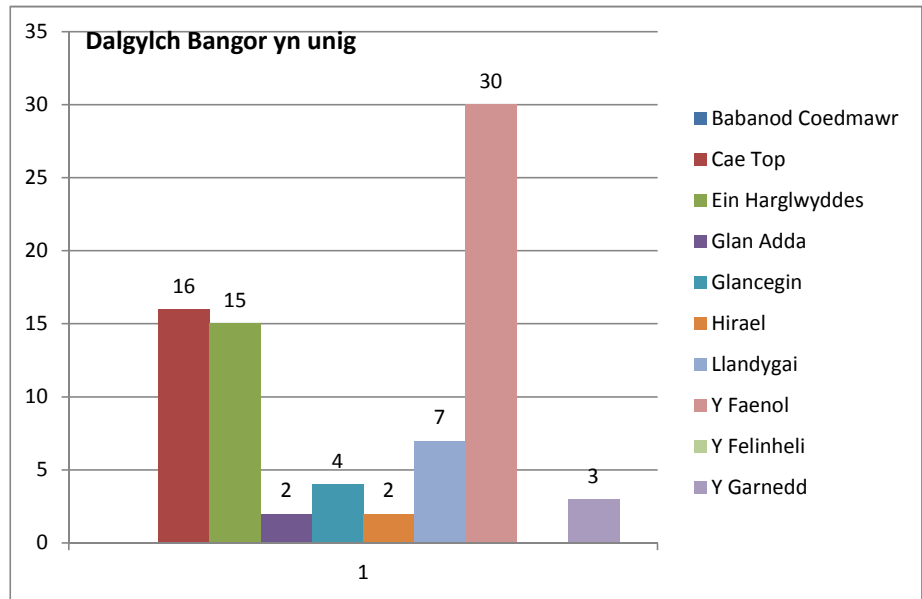
Nifer

79

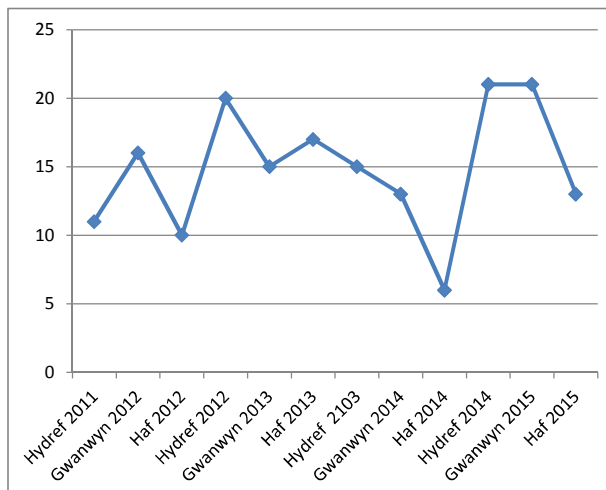
Erail	
Beddgelert	1
Bodfeurig	1
Bron y Foel	2
Cwm y Glo	1
Dolbadarn	4
Gwaun Gynfi	2
Hendre	4
Llandwrog	2
Llanllechid	7
Llanrug	2
Maesincla	16
Penisarwaun	2
Penybryn	7
Rhiwlas	1
Rhosgadfan	11
Rhostryfan	2
Santes Helen	9
Tregarth	3
Waunfawr	4
Y Gelli	6

Nifer

87

Canolfan Iaith Uwchradd		
Athro/Athrawes: 2. Cwrs: 8 wythnos		
Medi 2011 – Ionawr 2015		
Tymor yr Hydref 2011	Nifer	Capasiti: 16
Ysgol Dyffryn Ogwen	2	
Eifionydd	3	
Gader	3	
Berwyn	1	
Moelwyn	1	
Glan Môr	1	
Cyfanswm	11	
Tymor y Gwanwyn 2012		
Tywyn	5	
Glan Môr	5	
Moelwyn	1	
Brynrefail	1	
Syr Hugh Owen	1	
Eifionydd	2	
Gader	1	
Cyfanswm	16	
Tymor yr Haf 2012		
Tywyn	3	
Glan Môr	2	
Moelwyn	1	
Gader	1	
Ardudwy	2	
Ysgol Dyffryn Nantlle	1	
Cyfanswm	10	
Tymor yr Hydref 2012		
Berwyn	3	
Ysgol Dyffryn Nantlle	1	
Brynrefail	2	
Glan Môr	5	
Botwnnog	4	
Gader	3	
Ardudwy	2	
Cyfanswm	20	
Tymor y Gwanwyn 2013		
Ysgol Dyffryn Ogwen	1	
Syr Hugh Owen	3	
Botwnnog	1	
Berwyn	2	
Moelwyn	1	
Tywyn	3	
Brynrefail	1	
Gader	2	
Eifionydd	1	
Cyfanswm	15	

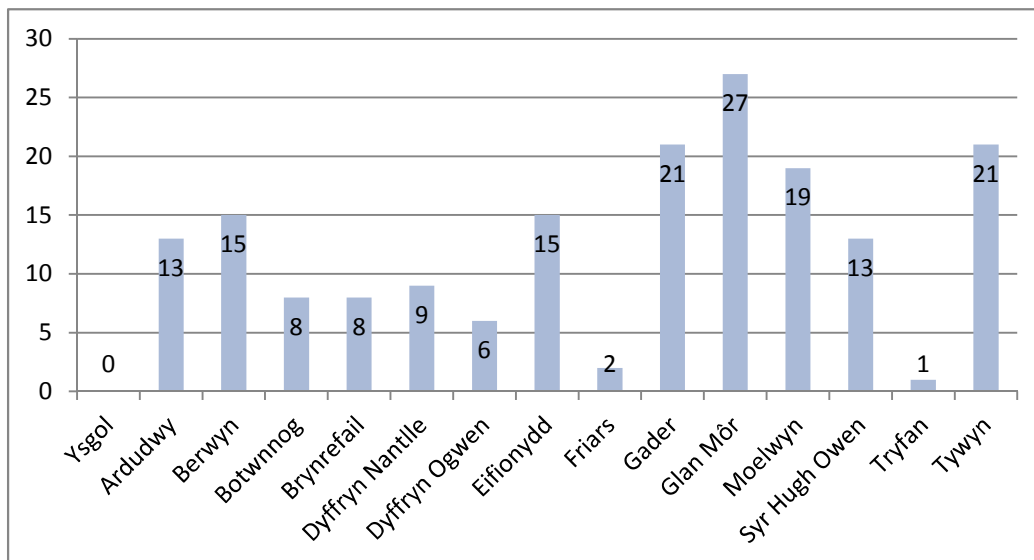
Tymor yr Haf 2013		
Ysgol Dyffryn Nantlle	2	
Glan Môr	3	
Gader	1	
Syr Hugh Owen	4	
Moelwyn	3	
Berwyn	2	
Brynrefail	1	
Ysgol Dyffryn Ogwen	1	
Cyfanswm	17	
Tymor yr Hydref 2013		
Glan Môr	2	
Moelwyn	3	
Eifionydd	5	
Ysgol Dyffryn Nantlle	1	
Arduwy	1	
Ysgol Dyffryn Ogwen	1	
Friars	1	
Gader	1	
Cyfanswm	15	
Tymor y Gwanwyn 2014		
Tywyn	4	
Glan Môr	3	
Ysgol Dyffryn Nantlle	1	
Berwyn	1	
Eifionydd	2	
Gader	1	
Friars	1	
Cyfanswm	13	
Tymor yr Haf 2014		
Syr Hugh Owen	1	
Brynrefail	1	
Gader	2	
Ysgol Dyffryn Nantlle	1	
Ysgol Dyffryn Ogwen	1	
Cyfanswm	6	
Tymor yr Hydref 2014		
Gader	2	
Berwyn	2	
Arduwy	2	
Glan Môr	3	
Eifionydd	1	
Tywyn	3	
Moelwyn	3	
Ysgol Dyffryn Nantlle	1	
Botwnnog	1	
Brynrefail	1	
Syr Hugh Owen	2	
Cyfanswm	21	

Tymor y Gwanwyn 2015		
Gader	2	
Berwyn	2	
Glan Môr	3	
Ardudwy	2	
Eifionydd	1	
Tywyn	3	
Moelwyn	3	
Ysgol Dyffryn Nantlle	1	
Botwnnog	1	
Brynrefail	1	
Syr Hugh Owen	2	
Cyfanswm	21	
Tymor yr Haf 2015		
Tryfan	1	
Moelwyn	3	
Botwnnog	1	
Ardudwy	4	
Berwyn	2	
Gader	2	
Cyfanswm	13	
HOLL GYFANSWM	178	

Nifer disgyblion Canolfan Iaith Uwchradd Gwynedd fesul tymor 2005-2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gwanwyn	16	16	16	14	16	10	18	16	16	13	8
Haf	18	16	16	8	15	12	20	10	17	6	
Hydref	17	16	16	14	13	14	11	20	15	21	
Cyfanswm	51	48	48	36	44	36	49	46	48	39	

Ysgol	Nifer
Ardudwy	13
Berwyn	15
Botwnnog	8
Brynrefail	8
Dyffryn Nantlle	9
Dyffryn Ogwen	6
Eifionydd	15
Friars	2
Gader	21
Glan Môr	27
Moelwyn	19
Syr Hugh Owen	13
Tryfan	1
Tywyn	21
Cyfanswm	178

NIFEROEDD DISGYBLION CANOLFANNAU IAITH GWYNEDD								
Haf 2013, Hydref 2013 a Gwanwyn 2014								
TYMOR	Dolgellau		Llangybi		Maesincla		Penrhyndeudraeth	
Haf 2013	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>
	1	1	2	3	2	3	2	5
	2	1	3	1	3	2	3	4
	3	0	4	0	4	2	4	2
	4	2	5	1	5	5	5	4
	5 -	1	6	2	6	1	6	-
	6	3						
Cyfanswm	8		7				15	
Hydref 2013	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>
	2 -	1	2	2	2	1	2	4
	3	1	3	3	3	4	3	5
	4	3	4	2	4	7	4	3
	5	1	5	3	5	2	5	-
	6 -	3	6	3	6		6	
Cyfanswm	9		13				13	
Gwanwyn 2014	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>	<i>Blwyddyn</i>	<i>Nifer</i>
	1	2	2	2	2	2	2	5
	2	2	3	1	3	7	3	5
	3	1	4	2	4	2	4	4
	4	2	5	2	5	3	5	-
	5	0	6	2	6		6	1
	6	1						
	8		9				15	
Cyfanswm	25		29		41		43	
Cyfanswm Gwynedd Haf 2013, Hydref 2013, Gwanwyn 2014:								
Nifer sesiynau			124 + 126 + 112 = 362				310	

Niferoedd disgyblion Haf a Hydref 2014 + rhestr aros				
	Dolgellau	Llangybi	Maesincla	Penrhyndeudraeth
Haf 2014	26	4	16	10 (+8 cyn canolfan)
Hydref 2014	8	9	16	16 + 3 yn aros
Gwanwyn 2015	8	11	12	14 (ac 17 ôl ofal)

NIFER + CANRAN YMATEBION PENAEITHAID YSGOLION CYNRADD (100%)				
Haf 2013	5 – 63% (3 wedi gadael)	7 – 100%	69%	15 – 100%
Hydref 2013	9 – 100%	13 – 100%	85%	13 – 100%
Gwanwyn 2014	6 – 75%	9 – 100%	79%	15 – 100%
CYFANSWM	20	29 – 100%	78%	43 – 100%

NIFER + CANRAN YMATEBION RHINI'R YSGOLION CYNRADD (80% o leiaf)				
Haf 2013	5	7 – 100%	85%	7 – 46%
Hydref 2013	9	11 – 82%	38%	8 – 61%
Gwanwyn 2014	8	9 – 100%	79%	4 – 26%
CYFANSWM	22	27 – 93%	67%	17 – 39.5%

HAF 2013 - Tracio Lefelau CA2 (disgyblion B6) – disgyblion fu yn y canolfannau iaith						
	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 4	Lefel 5	
Dolgellau	1	0	3	8	0	6 wedi gadael 2 dim asesiad
Llangybi			4	8	1	
Maesincla	1		3	13	3	
Penrhyndeudraeth	1		10	8	2	

HAF 2013 - Tracio Lefelau CA3 (disgyblion B9) – disgyblion fu yn y canolfannau iaith						
	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 4	Lefel 5	Lefel 6	Lefel 7
Dolgellau			2	6	2	6 wedi gadael
Llangybi	1	1	1	8	3	1
Maesincla		2	1	8	2	
Penrhyndeudraeth		1	2	5	3	

HAF 2013 - Tracio Lefelau CA3 (disgyblion B9) – disgyblion fu yn y canolfannau iaith (ail iaith)						
	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 4	Lefel 5	Lefel 6	
Dolgellau						
Llangybi						
Maesincla						
Penrhyndeudraeth		1	1	1		

TGAU 2014 – Cefn Coch

Iaith Gyntaf

A	B	C	D	E	F
1	2	7	5	4	1

Ail Iaith

A	B	C	D	E	F
1	1	1			

TGAU 2014 – Llangybi

Iaith Gyntaf

A	B	C	D	E	F
0	1	4	4	2	0

ATODIAD 19

NIFEROEDD DISGYBLION CANOLFAN IAITH UWCHRADD GWYNEDD			
Haf 2013, Hydref 2013 a Gwanwyn 2014			
TYMOR	HAF 2013	HYDREF 2013	GWANWYN 2014
BLWYDDYN 7	3	2	6
BLWYDDYN 8	7	4	4
BLWYDDYN 9	6 Blwyddyn 10- 1	7	2 Blwyddyn 11 - 1
Cyfanswm	17	13	13
Cyfanswm Haf 2013, Hydref 2013, Gwanwyn 2014:			
Nifer sesiynau	1	1	1

Niferoedd disgyblion Haf a Hydref 2014 + rhestr aros	
Haf 2014	6
Hydref 2014	16
Gwanwyn 2015	

NIFER + CANRAN YMATEBION PENAEITHIAID YSGOLION UWCHRADD (100%)	
Haf 2013	100%
Hydref 2013	100%
Gwanwyn 2014	100%
CYFANSWM	100%
Nifer + canran	

NIFER + CANRAN YMATEBION RHIENTI'R DISGYBLION (80% o leiaf)	
Haf 2013	82% = 14 ymateb
Hydref 2013	77% = 10 ymateb
Gwanwyn 2014	85% = 11 ymateb
CYFANSWM	= 35/43 = 81%
Nifer + canran	

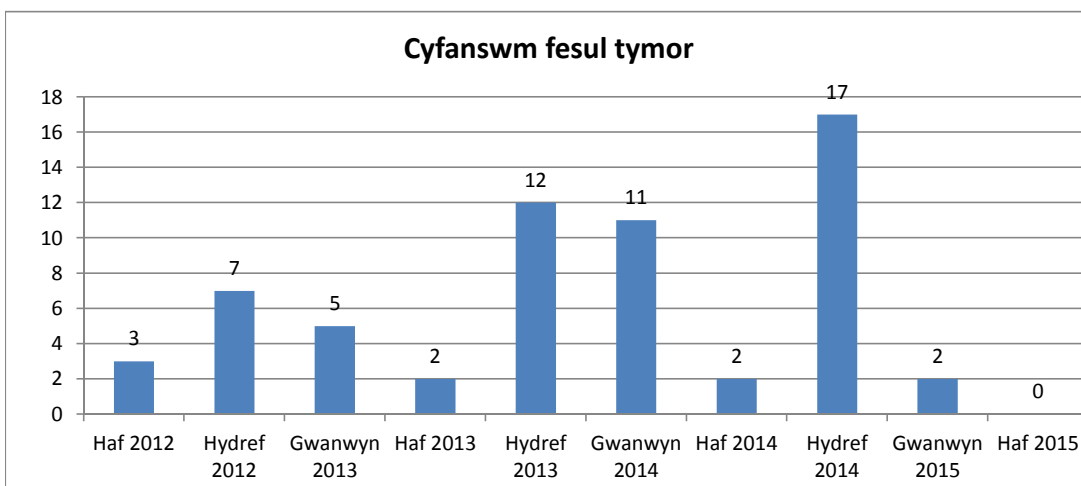
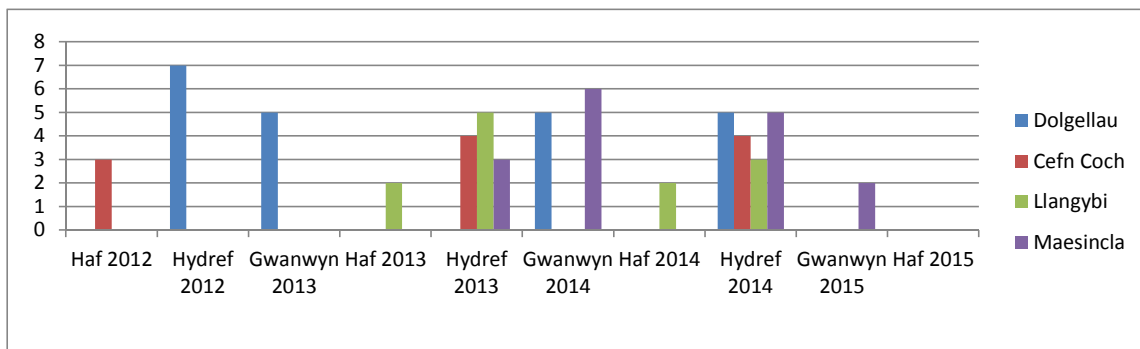
ATODIAD 20

Gwersi Cymraeg i Rieni gan y Canolfannau Iaith

Mae'r cwrs yn cael ei gynnis bob tymor.

Mae daearyddiaeth a chyrsgau Cymraeg i oedolion a phlant 'fengach yn y cartrefi yn arwain at broblem gwarchod, a diffyg diddordeb yn resymau amlwg ambell dymor.

Tymor	Dolgellau	Cefn Coch	Llangybi	Maesincla	Sylwadau	Cyfanswm
Haf 2012		3			Doim diddordeb yn Nolgellau. Manylion Maesincla i ddilyn	3
Hydref 2012	7				Manylion Maesincla i ddilyn	7
Gwanwyn 2013	5				Manylion Maesincla i ddilyn	5
Haf 2013			2		Dolgellau - dim diddordeb Manylion Maesincla i ddilyn	2
Hydref 2013		4	5	3	Manylion Maesincla i ddilyn	12
Gwanwyn 2014	5			6	Dolgellau - dim diddordeb Manylion Maesincla i ddilyn	11
Haf 2014	ôl-ofal		2		Heb gynnal cwrs ym Maesincla oherwydd mai dim ond 1 rhiant oedd wedi dangos diddordeb.	2
Hydref 2014	5	4	3	5		17
Gwanwyn 2015				2	Dolgellau - dim diddordeb	2
Haf 2015					Dolgellau - Rhy bell gan y rhieni i deithio. Ni chynaliwyd cwrs ym Maesincla oherwydd natur staffio'r Ganolfan. Rhoddwyd manylion am gyrsiau dydd a nos i'r rhieni a siaradodd Stell Farrar i'r rhieni yn ystod y bore agored.	
Cyfanswm	22	11	12	16		61

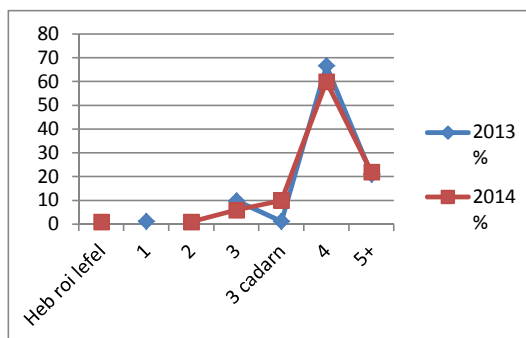

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH ARDUDWY

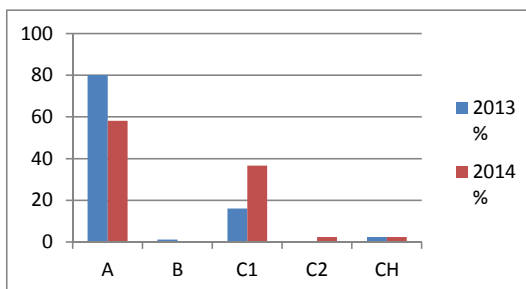
(yn cynnwys disgyblion sydd yn trosglwyddo i ysgolion Uwchradd all-ddalgylch)

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Lefel	2013 %	2014 %
Heb roi lefel		1
1	1.2	
2		1
3	9.9	6
3 cadarn	1.2	10
4	66.7	60
5+	21	22
Nifer	81	79

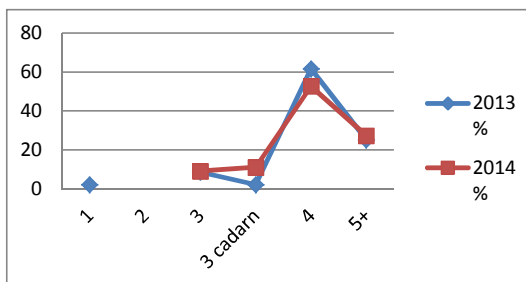
Canran	2013 %	2014 %
A	80.2	58.2
B	1.2	
C1	16.1	36.7
C2		2.5
CH	2.5	2.5
Nifer	81	79

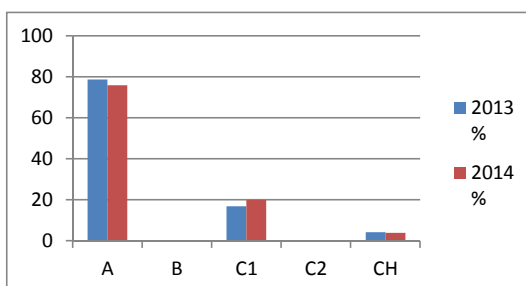
(disgyblion sydd yn trosglwyddo i Ysgol Ardudwy)

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Lefel	2013 %	2014 %
1	2.1	
2		
3	8.6	9
3 cadarn	2.1	11
4	61.7	52.7
5+	25.2	27.3
Nifer	47	55

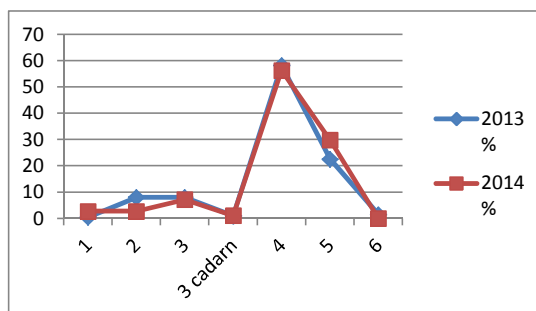
Canran	2013 %	2014 %
A	78.7	76
B		
C1	17	20
C2		
CH	4.3	4
Nifer	47	55

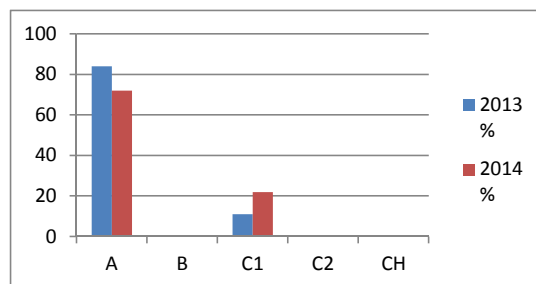
LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH BANGOR

Lefelau CA2 (Cymraeg)

	2013 %	2014 %
1	0.5	2.76
2	8.04	2.76
3	8.04	7.18
3 cadarn	1	1.1
4	58.3	56.35
5	22.61	29.83
6	1.51	0
Nifer	199	181

Canran	2013 %	2014 %
A	84	72
B		0.01
C1	11	22
C2	0.02	
CH	0.06	0.06
Nifer	202	181

Lefelau CA2 (Cymraeg Ail-iaith) - Ysgol Ein Harglwyddes

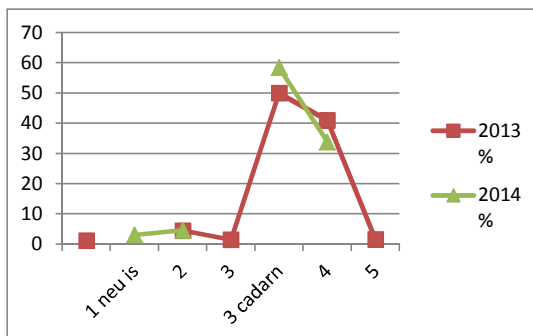
Lefel	2014 %
1	10.53
2	26.31
3	36.84
3 cadarn	0
4	15.79
5	10.52
Nifer	19

Canran	2014 %
A	
B	
C1	53
C2	11
CH	37
Nifer	19

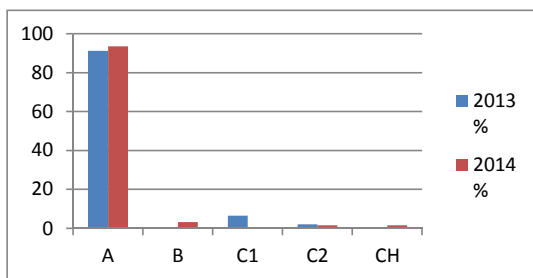
LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH BOTWNOG

Lefelau CA2 (Cymraeg)

	2013 %	2014 %
1 neu is	1.15	
2		3.08
3	4.5	4.62
3 cadarn	1.5	
4	50	58.46
5	41	33.84
6	1.6	
Nifer	66	65

Canran	2013 %	2014 %
A	91.3	93.55
B		3.23
C1	6.52	
C2	2.17	1.61
CH		1.61
Nifer	46	62

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH ARDUDWY Haf 2013

(yn cynnwys disgyblion sydd yn trosglwyddo i ysgolion Uwchradd all-ddalgylch)

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Nifer
Dyffryn Ardudwy	1		4		5	4	14
Y Traeth			3		21		24
Talsarnau					1	2	3
Llanbedr				1	2	1	4
Tanycastell			1		12	1	14
Cefn Coch					13	8	21
Y Garreg						1	1
Cyfanswm	1		8	1	54	17	81
Canran	1.20%		9.90%	1.20%	66.70%	21%	100.00%

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Dyffryn Ardudwy	9		4		1	14
Y Traeth	20		4			24
Talsarnau	3					3
Llanbedr	4					4
Tanycastell	7	1	5		1	14
Cefn Coch	21					21
Y Garreg	1					1
Cyfanswm	65	1	13		2	81
Canran	80.20%	1.20%	16.10%		2.50%	100%

Disgyblion sy'n trosglwyddo i Ysgol Ardudwy

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Nifer
Dyffryn Ardudwy	1		2		4	2	9
Y Traeth			1		4		5
Talsarnau					1	1	2
Llanbedr				1		1	2
Tanycastell			1		10	1	12
Cefn Coch					10	7	17
Cyfanswm	1		4	1	29	12	47
Canran	2.10%		8.60%	2.10%	61.70%	25.50%	100%

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Dyffryn Ardudwy	6		2		1	9
Y Traeth	4		1			5
Talsarnau	2					2
Llanbedr	2					2
Tanycastell	6		5		1	12
Cefn Coch	17					17
Cyfanswm	37		8		2	47
Canran	78.70%		17.00%		4.30%	100.00%

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH BANGOR 2013

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Lefel 6	Nifer
Llandygai	0	1	2	0	14	3	0	20
Glancegin	0	0	4	0	12	1	0	17
Hirael	0	0	0	2	18	6	0	26
Ein Harglwyddes	0	9	1	0	2	0	0	12
Glanadda	0	0	3	0	5	0	0	8
Cae Top	1	4	2	0	18	3	0	28
Garnedd	0	0	0	0	29	16	3	48
Y Faenol	0	1	2	0	13	9	0	25
Y Felinheli	0	1	2	0	5	7	0	15
Cyfanswm	1	16	16	2	116	45	3	199
Canran	0.50%	8.04%	8.04%	1%	58.30%	22.61%	1.51%	100%

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Llandygai	17	0	1	0	2	20
Glancegin	17	0	0	0	0	17
Hirael	24	0	0	0	2	26
Ein Harglwyddes	0	0	10	1	2	13
Glanadda	6	0	2	0	1	9
Cae Top	21	0	1	1	5	28
Garnedd	48	0	0	0	0	48
Y Faenol	19	0	6	1	0	26
Y Felinheli	13	0	2	0	0	15
Cyfanswm	165	0	22	3	12	202
Canran	84%	0%	11%	0.02%	0.06%	100%

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH BOTWNNOG 2013

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Lefel 1 neu is	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 cadarn	Lefel 4	Lefel 5	Lefel 6	Nifer
Nefyn	1		1		9	4		15
Crud y Werin					6	2		8
Pont y Gof						5		5
Llanbedrog					5	4		9
Llidiardau					1			1
Sarn Bach			1		5	2		8
Foel Gron				1	3	2		6
Ederne			1		4	5	1	11
Tudweiliog						3		3
Cyfanswm	1		3	1	33	27	1	66
Canran	1.50%		4.50%	1.50%	50%	41%	1.50%	100%

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Nefyn	14			1		15
Crud y Werin	8					8
Pont y Gof	5					5
Llanbedrog	7		2			9
Llidiardau	1					1
Sarn Bach	7		1			8
Cyfanswm	42		3	1		46
Canran	91.30%		6.52%	2.17%		

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH ARDUDWY Haf 2014
(yn cynnwys disgyblion sydd yn trosglwyddo i ysgolion Uwchradd all-ddalgylch)

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Heb roi lefel	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Nifer
Dyffryn Ardudwy			1					1
Y Traeth	1				4	23		28
Talsarnau						1	3	4
Llanbedr				3	1	7		11
Tanycastell				2	2	6	4	14
Cefn Coch					1	10	10	21
Y Garreg								
Cyfanswm	1		1	5	8	47	17	79
Canran	1%		1%	6%	10%	60%	22%	

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Dyffryn Ardudwy				1		1
Y Traeth			27	1		28
Talsarnau	4					4
Llanbedr	10				1	11
Tanycastell	12		1		1	14
Cefn Coch	20		1			21
Y Garreg						
Cyfanswm	46		29	2	2	79
Canran	58.20%		36.70%	2.50%	2.50%	

Disgyblion sy'n trosglwyddo i Ysgol Ardudwy

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Nifer
Dyffryn Ardudwy							0
Y Traeth				2	7		9
Talsarnau					1	3	4
Llanbedr			3	1	7		11
Tanycastell			2	2	6	4	14
Cefn Coch				1	8	8	17
Cyfanswm			5	6	29	15	55
Canran			9%	11%	52.70%	27.30%	

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Dyffryn Ardudwy						0
Y Traeth			9			9
Talsarnau	4					4
Llanbedr	10				1	11
Tanycastell	12		1		1	14
Cefn Coch	16		1			17
Cyfanswm	42		11	0	2	55
Canran	76%		20%		4%	

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH BANGOR

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Nifer
Llandygai	0	0	2	0	9	2	13
Glancegin	0	2	4	2	13	5	26
Hirael	0	2	3	0	9	7	21
Glanadda	1	1	2	0	5	0	9
Cae Top	4	0	0	0	23	1	28
Garnedd	0	0	1	0	16	22	39
Y Faenol	0	0	0	0	16	8	24
Y Felinheli	0	0	1	0	11	9	21
Cyfanswm	5	5	13	2	102	54	181
Canran	2.76%	2.76%	7.18%	1.10%	56.35%	29.83%	99.98%

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Llandygai	11	0	0	0	2	13
Glancegin	20	0	6	0	0	26
Hirael	16	0	2	0	3	21
Glanadda	6	1	0	0	2	9
Cae Top	24	0	0	0	4	28
Garnedd	38	0	1	0	0	39
Y Faenol	2	0	22	0	0	24
Y Felinheli	13	0	8	0	0	21
Cyfanswm	130	1	39	0	11	181
Canran	72%	0.01%	22%	0%	0.06%	100%

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH BANGOR 2014

Lefelau CA2 (Cymraeg Ail-Iaith)

Ysgol	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Nifer
Ein Harglwyddes	2	5	7	0	3	2	19
Cyfanswm	2	5	7	0	3	2	19
Canran	10.53%	26.31%	36.84%		15.79%	10.53%	100%

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Ein Harglwyddes	0	0	10	2	7	19
Cyfanswm	0	0	10	2	7	19
Canran	0%	0%	53%	11%	37%	100%

LEFELAU A CHARFANAU IAITH DALGYLCH BOTWNNOG 2014

Lefelau CA2 (Cymraeg)

Ysgol	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	Lefel 3 +	Lefel 4	Lefel 5	Nifer
Crud y Werin					3		3
Ederu					1	4	5
Foel Gron					3	1	4
Llanbedrog		1			7		8
Nefyn		1	3		12	5	21
Pontygof *					8	5	13
Sarn Bach					2	4	6
Tudweiliog					2	3	5
Cyfanswm		2	3		38	22	65
Canran		3.08%	4.62%		58.46%	33.84%	100

Nefyn - Dim yn berthasol ar gyfer 1 plentyn.

Pontygof * Dim yn berthnasol ar gyfer 1 plentyn.

Carfanau Ieithyddol

Ysgol	Carfan A	Carfan B	Carfan C1	Carfan C2	Carfan Ch	Cyfanswm
Crud y Werin	3					3
Ederu	5					5
Foel Gron	4					4
Llanbedrog	7			1		8
Nefyn	21				1	22
Pontygof	14					14
Sarn Bach	4	2				6
Cyfanswm	58	2		1	1	62
Canran	93.55%	3.23%		1.61%	1.61%	100%

Mae Cyngor Gwynedd yn cynnal ymchwil i'r maes Addysg Gymraeg.

Gofynnwn yn garedig i Gorff Llywodraethwyr yr ysgol gwblhau'r holiadur hwn a'i ddychwelyd erbyn 30 Mehefin 2015.

Rydym yn gwerthfawrogi eich amser.

.....

Bydd yr ymchwiliad yn:

- i. manylu ar weithrediad Polisi Iaith yr Awdurdod yn ysgolion cynradd ac uwchradd dalgylchoedd penodol.
- ii. gweld sut y cymhwysir elfennau allweddol y polisi ym mholisiau'r gwahanol ysgolion ac yn arbennig o fewn y Cynllun Datblygu Ysgol.
- iii. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg*" ymhob ysgol.
- iv. gweld sut y gweithredir arweiniad a gofynion "*Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd*"

Mae Canllawiau Gweithredu'r Polisi Iaith yn nodi:- "Disgwylir i bob Pennaeth, mewn ymgynghoriad â'i staff a'r Corff Llywodraethu, adolygu Polisi Iaith yr ysgol yn rheolaidd. Cyfrifoldeb y Pennaeth yw sicrhau llwyddiant y Polisi Iaith yn ei ysgol/hysgol; mae disgwyl i'r Pennaeth ddarparu arweiniad pendant er mwyn sefydlu dealltwriaeth drwyadl o nod y polisi ac i sicrhau bod ymdrechion athrawon dosbarth yn cael eu hatgyfnerthu drwy sicrhau bod ethos Gymraeg a Chymreig priodol yn yr ysgol."

Mae 5 carfan o blant o fewn gweithrediad y polisi a'r nod ydi cael pob plentyn yng ngharfan A - disgyblion â hyfedredd oed-berthnasol cyfochrog yn y Gymraeg a'r Saesneg.

Cwestiynau ar gyfer Llywodraethwyr

1. Enw'r Ysgol

2. Diffiniwch eich ysgol yn ieithyddol

3. Mae Cynllun Addysg Gymraeg Gwynedd yn annog y Cyrff Llywodraethwyr i ddynodi aelod i fod yn gyfrifol am hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn yr ysgol. A oes aelod o Gorff Llywodraethwyr yr ysgol wedi ei ddynodi yn gyfrifol am hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn yr ysgol?

4. A yw'r Gymraeg wedi ei hadnabod fel blaenoriaeth yn y Cynllun Datblygu Ysgol?

5. Beth yw'r dystiolaeth bod y Llywodraethwyr wedi herio –

- i. Polisi Iaith yr ysgol a'r Cynllun Datblygu Ysgol yn erbyn arweiniad a gofynion "Cynllun Strategol Y Gymraeg mewn Addysg" a'r "Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd"?

- ii. perfformiad disgyblion yn y Gymraeg ac yn y pynciau eraill drwy gyfrwng y Gymraeg?

- iii. perfformiad athrawon (yn erbyn gofynion Polisi Iaith, Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg a'r Siarter Iaith Gymraeg Ysgolion Cynradd Gwynedd)?

- iv. cefnogaeth mae'r athrawon yn rhoi i'r rhieni o ran y Gymraeg?

6. Yn eich barn chi, a ydych yn derbyn gwybodaeth ddigonol er mwyn eich galluogi i herio perfformiad addysgu Cymraeg a phynciau eraill drwy gyfrwng y Gymraeg?

7. A wnewch gadarnhau bod y Llywodraethwyr wedi cael rhan yn adolygu polisi iaith yr ysgol a pha mor aml mae'r polisi iaith yn cael ei adolygu?

8. Unrhyw sylw arall

Diolch am eich amser.

A fyddwch gystal â dychwelyd yr holiadur erbyn 30 Mehefin 2015 at:

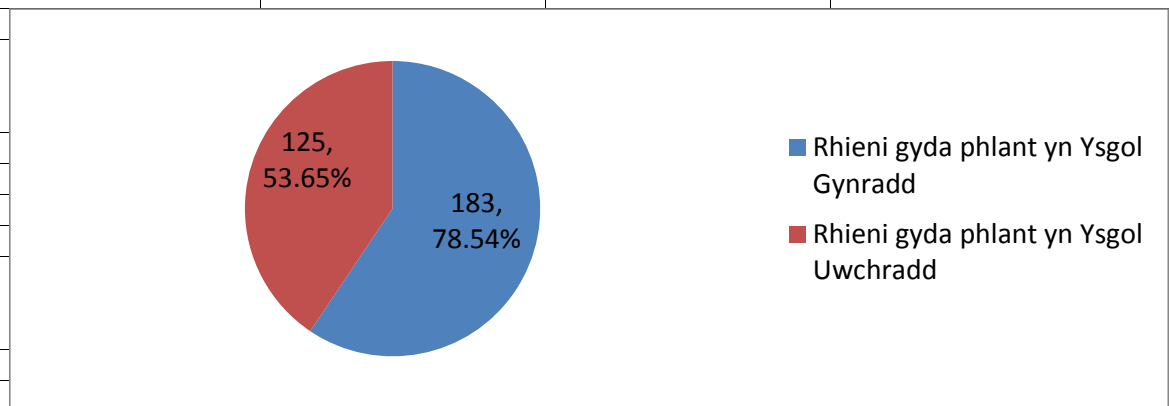
Ann Roberts
Swyddog Gwella Perfformiad Cynorthwyol (Craffu)
Cefnogaeth Gorfforaethol
Cyngor Gwynedd Council
Swyddfa'r Cyngor
Caernarfon
Gwynedd
LL55 1SH

01286 679780

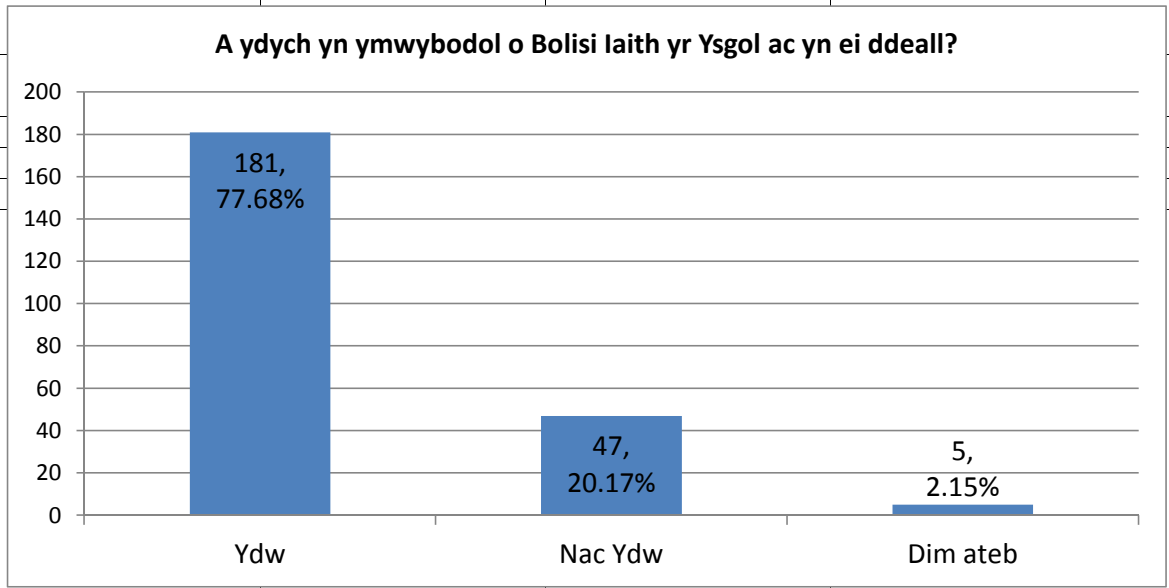
Neu drwy e-bost at: annelizabethroberts@gwynedd.gov.uk

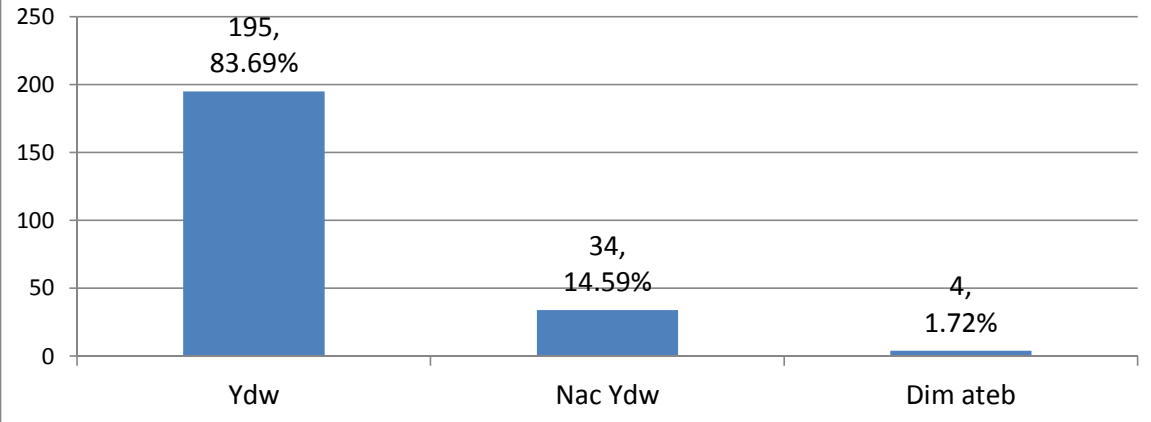
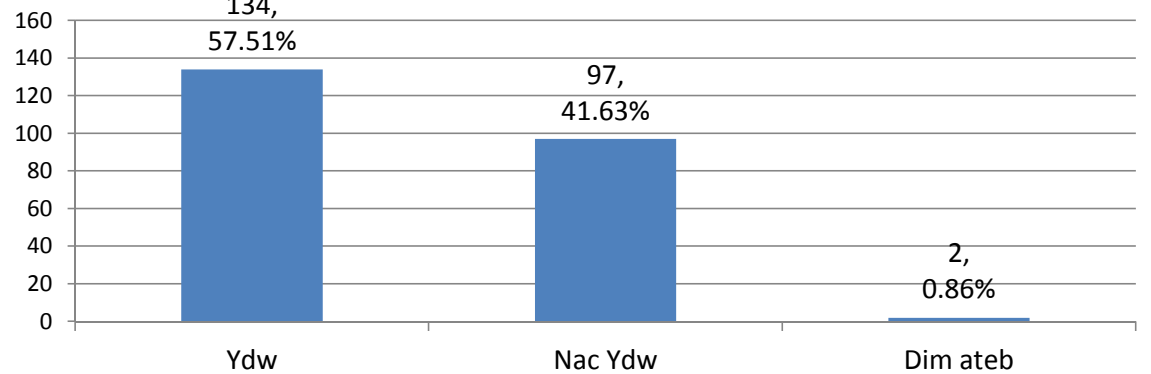
CRYNODEB - HOLIADUR RHIENI

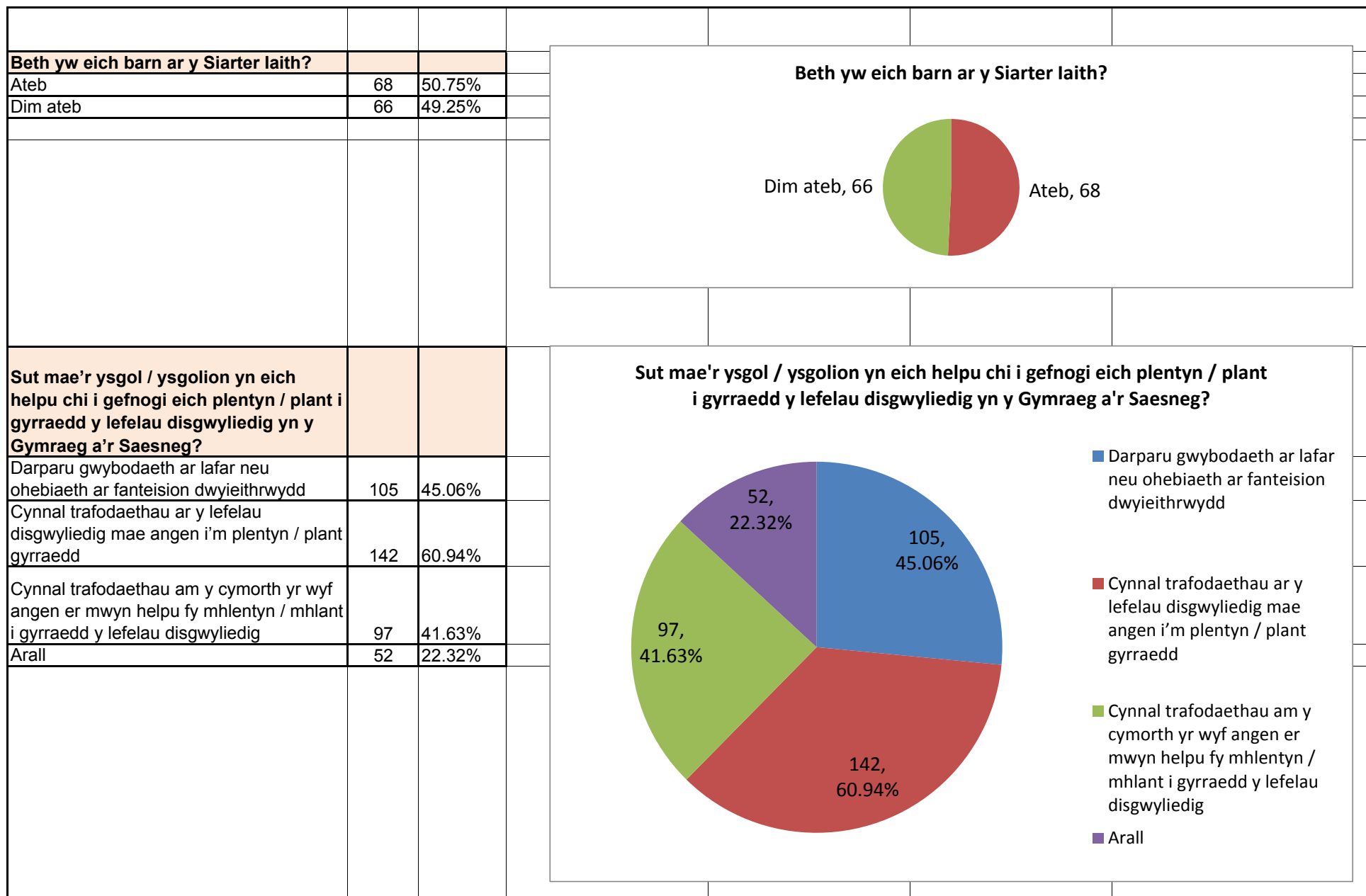
Nifer y recordiau yn yr ymholiad hwn	233	
Enw'r Ysgol Gynradd (Rhowch enw pob ysgol mae gennych blant ynddynt)		
Ateb	183	78.54%
Dim ateb	50	21.46%
Enw'r Ysgol Uwchradd (Rhowch enw pob ysgol mae gennych blant ynddynt)		
Ateb	125	53.65%
Dim ateb	108	46.35%

A ydych yn ymwybodol o Bolisi laith yr Ysgol ac yn ei ddeall?		
Ydw	181	77.68%
Nac Ydw	47	20.17%
Dim ateb	5	2.15%

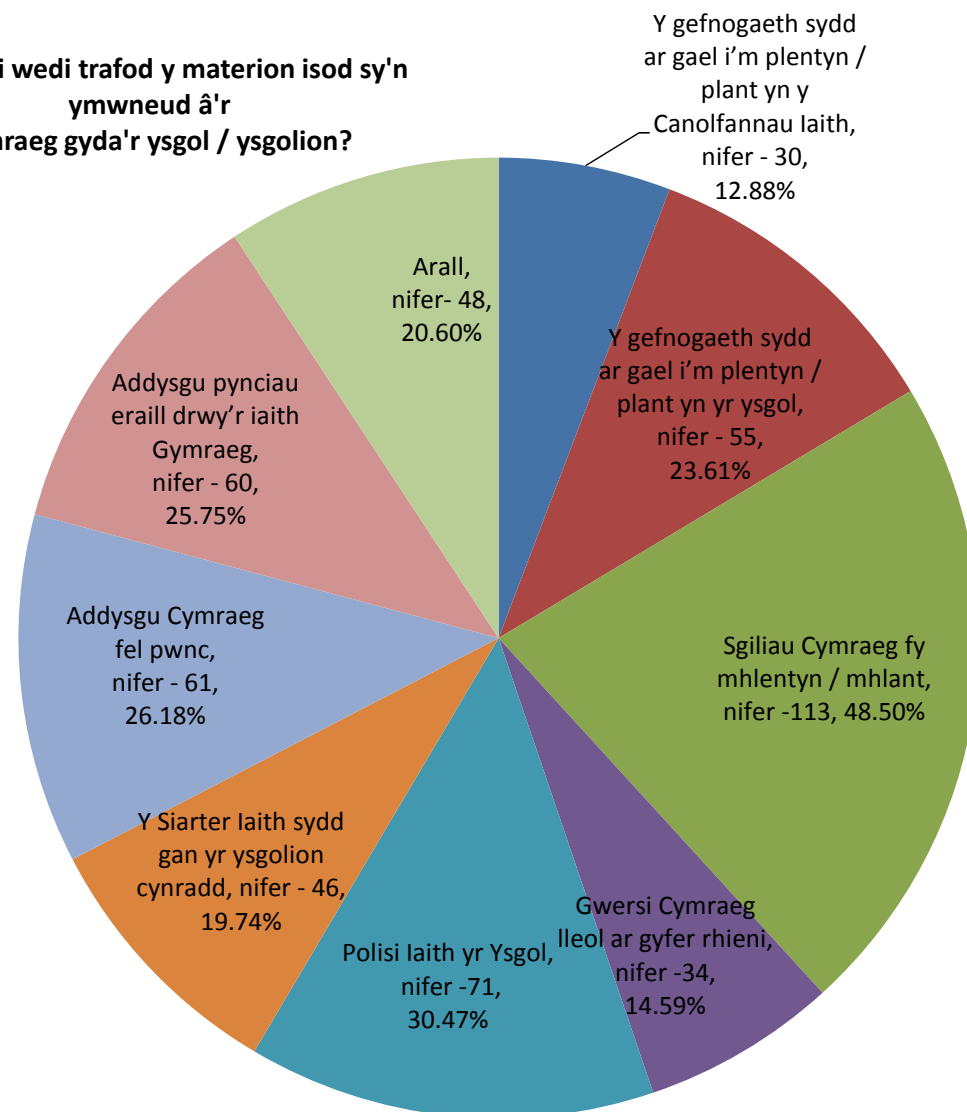

A ydych yn ymwybodol ac wedi eich argyhoeddi o fanteision addysg ddwyieithog i'ch plentyn?			A ydych yn ymwybodol ac wedi eich argyhoeddi o fanteision addysg ddwyieithog i'ch plentyn?			
Ydw	195	83.69%				
Nac Ydw	34	14.59%				
Dim ateb	4	1.72%				
A ydych yn ymwybodol o'r Siarter Iaith sydd yn weithredol ymhob ysgol gynradd yng Ngwynedd?			A ydych yn ymwybodol o'r Siarter Iaith sydd yn weithredol ymhob ysgol gynradd yng Ngwynedd?			
Ydw	134	57.51%				
Nac Ydw	97	41.63%				
Dim ateb	2	0.86%				

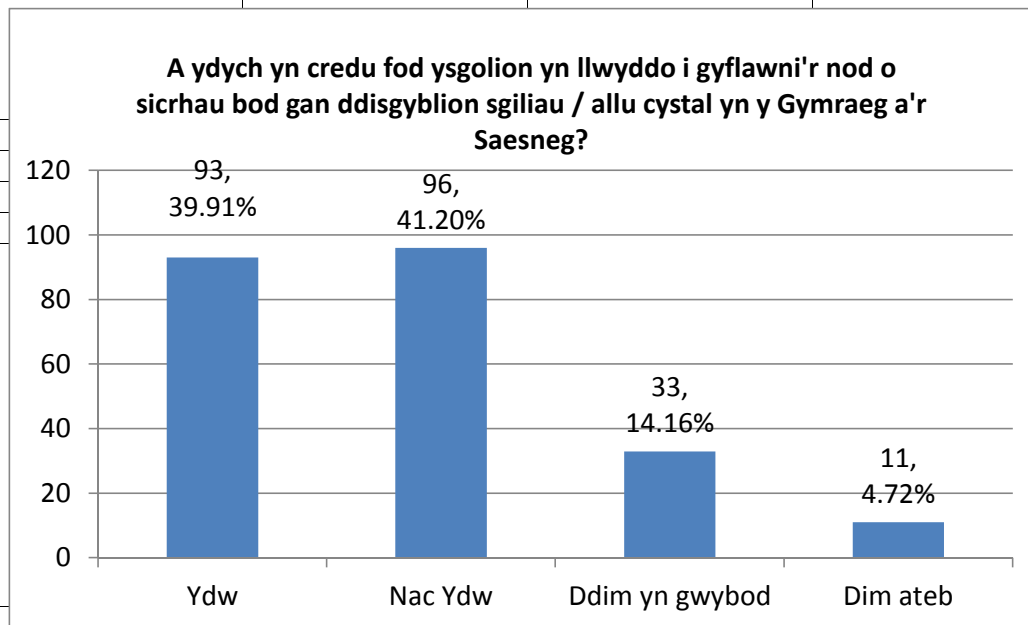

Ydych chi wedi trafod y materion isod sy'n ymwneud â'r Gymraeg gyda'r ysgol / ysgolion?		
Y gefnogaeth sydd ar gael i'm plentyn / plant yn y Canolfannau Iaith	30	12.88%
Y gefnogaeth sydd ar gael i'm plentyn / plant yn yr ysgol	55	23.61%
Sgiliau Cymraeg fy mhlentyn / mhlant	113	48.50%
Gwersi Cymraeg lleol ar gyfer rhieni	34	14.59%
Polisi Iaith yr Ysgol	71	30.47%
Y Siarter Iaith sydd gan yr ysgolion cynradd	46	19.74%
Addysgu Cymraeg fel pwnc	61	26.18%
Addysgu pynciau eraill drwy'r iaith Gymraeg	60	25.75%
Arall	48	20.60%

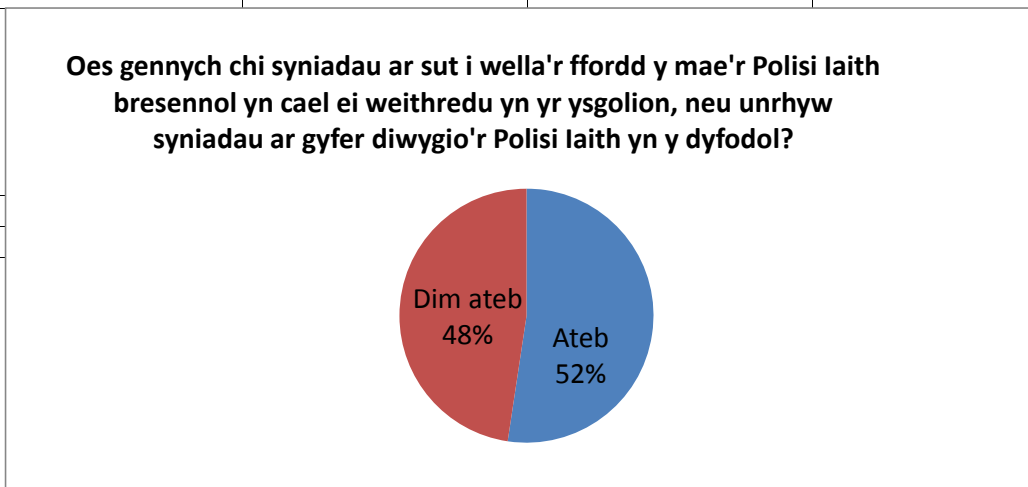
Ydych chi wedi trafod y materion isod sy'n ymwneud â'r Gymraeg gyda'r ysgol / ysgolion?

A ydych yn credu fod ysgolion yn llwyddo i gyflawni'r nod o sicrhau bod gan ddisgyblion sgiliau / allu cystal yn y Gymraeg a'r Saesneg?		
Ydw	93	39.91%
Nac Ydw	96	41.20%
Ddim yn gwybod	33	14.16%
Dim ateb	11	4.72%

Oes gennych chi syniadau ar sut i wella'r ffordd y mae'r Polisi laith bresennol yn cael ei weithredu yn yr ysgolion, neu unrhyw syniadau ar gyfer diwygio'r Polisi laith yn y dyfodol?		
Ateb	122	52.36%
Dim ateb	111	47.64%

y ganolfan cynllunio iaith
welsh centre for language planning

Ymchwiliad Craffu Addysg Gymraeg: Tystiolaeth Grwpiau Ffocws Disbyblion

Comisiynwyd gan: Cyngor Gwynedd

Dyddiad: 31 Gorffennaf 2015

Ymchwiliad Craffu Addysg Gymraeg: Tystiolaeth Grwpiau Ffocws Disgyblion

Awduron yr adroddiad
Kathryn Jones a Siwan Tomos

Gwaith maes
Siwan Tomos

IAITH Cyf.
Uned 2-4,
Parc Busnes Aberarad,
Castellnewydd Emlyn,
Sir Gâr, SA38 9DB

Ff 01239 711668
E post@iaith.eu
www.iaith.eu

Cynnwys

Rhagarweiniad	4
Canfyddiadau	6
Casgliadau ac argymhellion	13
Atodiad 1	17
Atodiad 2	52
Atodiad 3.....	53

Rhagarweiniad

1.1 Nod

Bwriad yr ymchwil hwn yw cyfrannu tystiolaeth o bersbectif plant a phobl ifanc i'r Ymchwiliad Craffu ar weithrediad Polisi Iaith Cyngor Gwynedd gan y Pwyllgor Craffu Gwasanaethau. Comisiynwyd IAITH: Y Ganolfan Cynllunio Iaith i gynnal grwpiau ffocws gyda disgyblion ysgolion cynradd ac uwchradd er mwyn casglu gwybodaeth am eu profiadau a barn am addysg Gymraeg a'u defnydd o'r iaith o fewn yr ysgol. Cyflawnwyd y gwaith yn ystod Mehefin a Gorffennaf 2015.

1.2 Dull gwaith

Cynhaliwyd cyfanswm o 18 o grwpiau ffocws (gw. Atodiad 1) gyda disgyblion y Cyfnod Sylfaen (Blwyddyn 2), Cyfnod Allweddol 2 (Blwyddyn 6), Cyfnod Allweddol 3 (Blwyddyn 9¹) a Chyfnod Allweddol 4 (Blwyddyn 10²) mewn chwech ysgol gynradd a phedair ysgol uwchradd.

Dewiswyd yr ysgolion gan swyddogion y Cyngor mewn ymgynghoriad ag aelodau'r ymchwiliad i gynnig amrediad yn y sampl o ran maint yr ysgol, ardal a phroffil ieithyddol y disgyblion a'r gymuned leol, fel a ganlyn:

Dalgylch Bangor

- Ysgol Glancegin
- Ysgol Cae Top
- Ysgol Tryfan
- Ysgol Friars

Dalgylch Ardudwy

- Ysgol Cefn Coch
- Ysgol Tan y Castell
- Ysgol Ardudwy

Dalgylch Botwnnog

- Ysgol Nefyn
- Ysgol Sarn Bach
- Ysgol Botwnnog

Dewiswyd y disgyblion ar hap ar y cyd rhwng yr ysgolion a tîm IAITH. Cyfrannodd 63 disgybl i'r grwpiau ffocws cynradd. Roedd 38 ohonynt yn ferched a 25 yn fechgyn. Daeth 20 o'r disgyblion cynradd o gartrefi Saesneg³, 16 o gartrefi Cymraeg; a 27 o gartrefi dwyieithog⁴. O'r 50 disgybl uwchradd, roedd 25 geneth a 25 bachgen. Daeth 26 ohonynt o gartrefi Cymraeg, 15 o gartrefi Saesneg; a naw o gartrefi dwyieithog (Cymraeg a Saesneg). Cynhaliwyd pob grŵp ffocws trwy gyfrwng y Gymraeg. Gyda chaniatâd y cyfranogwyr, gwnaed recordiad sain o'r drafodaeth fel sail i'r cofnod ysgrifenedig a welir yn Atodiad 1.

Paratowyd cyfres o gwestiynau a gweithgareddau i ysgogi trafodaeth a chofnodi arferion iaith,

¹ Yn achos Ysgol Ardudwy, cafwyd 3 disgybl o flwyddyn 7, 2 disgybl o flwyddyn 8 a 5 disgybl o flwyddyn 9 yn grŵp CA3.

² Ar adeg cynnal y gwaith maes, nid oedd disgyblion Blwyddyn 11, 12 ac 13 ar gael i'w cynnwys yn y prosiect.

³ Rydym yn diffinio iaith y cartref yn ôl yr iaith a siaredir gan y rhieni neu rhiant (yn achos teuluoedd un rhiant).

⁴ 24 Cymraeg a Saesneg; 1 Cymraeg a Hebraeg, 1 Saesneg a Sbaeneg, 1 Saesneg ac Arabeg.

canfyddiadau a barn y disgyblion am:

- batrymau defnydd iaith yn yr ysgol;
- canfyddiadau am eu gallu a'u hyder yn y Gymraeg a'r Saesneg;
- canfyddiadau am fanteision dwyieithrwydd / amlieithrwydd;
- ymwybyddiaeth a chyfranogiad i'r Siarter Iaith a dylanwad hynny arnynt.

Tra bo cwestiynau craidd y grwpiau ffocws yn gyson i bob grŵp (gw. Atodiad 2), addaswyd y cwestiynau a'r tasgau i gyd-fynd ag oedran y disgyblion. Mae crynodeb o'r data a gasglwyd, fesul ysgol a chyfnod allweddol wedi ei gynnwys yn Atodiad 1.

Dylid cofio bod y dystiolaeth a gasglwyd gan y disgyblion yn dystiolaeth hunan-adroddedig. Er eu bod wedi cael eu dewis ar hap, nid yw'r disgyblion o reidrwydd yn gynrychioladol o boblogaeth yr ysgol. Yn ogystal, dylid ystyried nad yw'r disgyblion wedi rhoi darlun llawn a manwl o bob agwedd ar ddefnydd iaith yn yr ysgol o fewn cyfyngderau trafodaeth grŵp ffocws. Lle bo dyfyniadau o eiriau'r disgyblion, nid ydym wedi cywiro unrhyw wallau ieithyddol.

Canfyddiadau

2.1 Rhagarweiniad

Dengys tystiolaeth y grwpiau ffocws fod sefyllfa ieithyddol pob ysgol yn unigryw ac amrywiol. Am ddarlun o'r patrwm defnydd iaith a gweithrediad y polisi addysg fesul ysgol, dylid cyfeirio at yr wybodaeth a gyflwynir yn Atodiad 1. Yn yr adran hon, cynigir gorolwg o'r prif ganfyddiadau.

2.2 Iaith yr ysgol

Gofynnwyd i'r disgyblion fapio arferion iaith yr ysgol trwy:

- adnabod pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith y maent yn ei siarad, a
- beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith.

Roedd tystiolaeth y disgyblion yn cadarnhau bod y **penaethiaid a'r athrawon** ym mhob ysgol ar wahân i Ysgol Friars yn arddel y Gymraeg. Yn Ysgol Friars, ymddengys bod rhai athrawon pwnc⁵ penodol (tua 3 ohonynt) yn gwneud ymdrech arbennig i hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg ac yn defnyddio llawer mwy o Gymraeg na gweddill staff yr ysgol.

Gwelir amrywiaeth yn yr iaith a ddefnyddir gan **gymorthyddion dosbarth, staff cefnogi** ac **athrawon cerddoriaeth**. Felly hefyd yn achos **staff ategol** – megis staff swyddfa, cogyddion, gofalywyr, technegydd, nyrs, goruchwylwyr amser cinio ac egwyl. Ysgolion Cefn Coch, Tan y Castell, Nefyn, Sarn Bach a Botwnnog yw'r mwyaf Cymraeg o ran iaith yr holl staff a gyflogir gan yr ysgol.

Ar y cyfan, Cymraeg yw'r iaith a siaredir gan y **disgyblion gyda'r athrawon** yn y dosbarth. Amrywia arferion iaith **disgyblion gyda'i gilydd** mewn gwersi. Dengys Tabl 1 prif batrwm defnydd iaith disgyblion tu hwnt i'r dosbarth.

Tabl 1: iaith disgyblion tu hwnt i'r dosbarth

Cymraeg yn bennaf	Cymraeg a Saesneg	Saesneg yn bennaf
Cefn Coch BI 2 Cefn Coch BI 6 Nefyn BI 2 Nefyn BI 6 Sarn Bach BI 2 Botwnnog BI 9 a 10	Cae Top BI 2 Sarn Bach BI 6 Tryfan BI 9 a 10 Arduwy BI 7,8,9	Cae Top BI6 Glancegin BI 2 Glancegin BI 6 Tan y Castell BI 6 ⁶ Arduwy BI 9 a 10 Friars BI9 a 10

⁵ Nid oedd y rhain yn athrawon Cymraeg.

⁶ Yn ôl y disgyblion, mae'r 'plant bach' yn siarad Cymraeg wrth chwarae.

Roedd iaith y cartref yn ddylanwad amlwg ar ddefnydd iaith y **disgyblion tu hwnt i'r dosbarth**. Roedd y disgyblion o gartrefi di-Gymraeg yn dueddol o ddefnyddio Saesneg yn bennaf, gyda hynny yn dueddol o droi'r siarad gyda disgyblion eraill i'r Saesneg. Yn achos disgyblion o gartrefi gyda un rhiant sy'n medru Cymraeg, disgyblion gyda mamau Cymraeg oedd yn fwy tueddol o arddel y Gymraeg na'r disgyblion gyda tadau Cymraeg.

“Saesneg da ni'n siarad ar yr iard. Ond tipyn bach-ish o Gymraeg. Ond dan ni'n siarad Cymraeg gyda'r athrawon” (Glancegin, Bl2)

“Everybody hates Cymraeg. Well not everybody. But mae'r rhan fwyaf o'r plant sy'n dod i'r ysgol yma yn siarad Saesneg adref” (Glancegin, Bl.6)

“Hannar Saesneg a hannar Cymraeg. It depends pwy chi'n siarad gyda” (Cae Top, Bl.2)

“Dwi wedi clywed rhai pobl yn siarad Cymraeg. Ond dy e ddim yn language cyntaf y rhan fwyaf ohonom ni. Mae e'n haws siarad Saesneg achos di mam a dad fi ddim yn gwybod Cymraeg” (Cae Top Bl. 6)

“Mae'n dibynnu sut ti'n teimlo at yr iaith” (Tryfan, Bl9&10)

“Be sy'n digwydd ar yr iard ydi ... ti'n clywed mwy o eiria Saesneg yn ganol y Gymraeg. Ond Cymraeg ydio run fath.” (Cefn Coch, Bl.6)

2.3 Iaith gwersi

Yn ogystal â mapio'r defnydd iaith ar draws yr ysgol gyfan, holwyd y disgyblion ymhellach ar agweddau o iaith y gwersi mathemateg, gwyddoniaeth a gwersi eraill yn gyffredinol gan dalu sylw yn benodol i iaith:

- yr athro gyda'r dosbarth cyfan;
- yr athro gyda disgyblion unigol;
- y disgyblion â'r athro;
- disgyblion gyda'i gilydd mewn gwersi;
- gwर्सlyfrau a thafleuni gwaith;
- defnydd o'r we; a
- gwaith cartref.

Yn y grwpiau cynradd, casglwyd tystiolaeth am brif batrwm defnydd iaith y dosbarth cyfan. Yn y grwpiau uwchradd, gofynnwyd i bob disgybl gofnodi ei brofiad unigol o (d)defnydd iaith yn ei (g)wersi mathemateg, gwyddoniaeth a gwersi eraill. Golyga hyn bod y tablau Defnydd Iaith Gwersi Uwchradd yn Atodiad 3 (Tablau 5 – 13) yn cynnig darlun mwy manwl, fesul ysgol, o ddwyieithrwydd ar waith wrth ddysgu ac addysgu.

Ceir peth amrywiaeth yn y defnydd o'r Gymraeg a dwyieithrwydd mewn gwersi mathemateg cynradd, gyda'r duedd mewn rhai ysgolion i addysgu'r pwnc yn ddwyieithog yn CA2 (Tabl 2). Ceir patrwm tebyg yn achos gwersi gwyddoniaeth a phynciau eraill yn ogystal (gw. Atodiad 1). Awgrymog, fodd bynnag, yw'r data o ran cynnig darlun manwl o arferion iaith addysgu dwyieithog.

Tabl 2: Defnydd Iaith Gwersi Cynradd: mathemateg

	Glan Cegin		Cae Top		Cefn Coch		Tan y Castell		Nefyn		Sarn Bach	
	BI 2	BI 6	BI 2	BI 6	BI 2	BI 6	BI 2	BI 6	BI 2	BI 6	BI 2	BI 6
Athro gyda'r dosbarth	C	D	C	D	C	C	-	C	C	C	C	C
Athro gyda disgyblion unigol	C	C	C	D	C	C	-	C	C	C	C	C
Disgyblion gyda'r athro	SB	C	C	C	C	C	-	C	C	C	C	C
Disgyblion gyda'i gilydd	CB	S	D	S	C	C	-	D	C	C	C	C
Gwerslyfrau a thafleuni gwaith	-	D	C	D	C	D	-	C	C	C	C	C
Defnydd o'r we	C	S	C	S	-	S	-	S	S	S	-	S
Gwaith cartref	*C/D	CB	C	D	D	CB	-	D	C	C	C	C

Allwedd: - = dim data; **C** = Cymraeg; **D** = Dwyieithog; **S** = Saesneg; **CB**=Cymraeg yn bennaf; **SB**=Saesneg yn bennaf;

*C/D=Yn ysgol Cae Top roedd rhai o ddisgyblion bl.2 yn cael llyfr Cymraeg yn unig tra bod eraill yn derbyn un Cymraeg ac un Saesneg.

Yn achos yr ysgolion cynradd ac uwchradd fel ei gilydd, defnyddir Saesneg yn bennaf ar gyfer defnydd o'r we a rhwng rhai plant a'i gilydd.

2.4 Canfyddiadau am allu a hyder

Nod y Polisi Iaith yw “sicrhau bod holl ddisgyblion y sir yn meddu ar sgiliau ieithyddol priodol yn y Gymraeg a'r Saesneg” gan roi'r cyfrifoldeb ar yr ysgolion i “sicrhau darpariaeth addas i ganiatáu i bob disgybl ddatblygu'n hyfedr ddwyieithog”. Gofynnwyd i'r disgyblion adrodd ar eu canfyddiad o'u sgiliau yn y Gymraeg a'r Saesneg; yn gyffredinol, wrth wneud gwaith ysgol, adref ac yn gymdeithasol.

Dengys adroddiadau'r grwpiau ffofws yn Atodiad 1 fod cryn amrywiaeth yn yr atebion a gafwyd. Lleiafrif o'r disgyblion ym mhob grŵp oedran sy'n teimlo bod eu sgiliau iaith yn gyfartal (Tabl 3).

Tabl 3: Nifer y disgyblion sy'n adrodd bod ganddynt sgiliau Cymraeg a'r Saesneg cyfartal

	Yn gyffredinol	Gwaith ysgol	Adref	Yn gymdeithasol
CA1(n=25)	9	6	10	10
CA2 (n=38)	10	13	7	13
CA3 a 4 (n=50)	4	13	3	11

Mae canfyddiadau'r disgyblion o 'sgiliau' iaith yn dueddol o gyd-fynd ag amlder eu defnydd o'r Gymraeg a Saesneg mewn cyd-destunau neu 'beuoedd' penodol. Yn y grwpiau ffofws, roedd pob disgybl yn gallu mynegi ei hunan yn rhugl ar lafar yn Gymraeg, gan gynnwys yr 'hwyrdyfodiad' yn eu plith. Felly hefyd disgyblion Ysgol Friars er eu bod yn troi i'r Saesneg wrth drafod gyda'i gilydd. Fodd bynnag, roedd yn nodweddiadol o iaith rhai plant ar draws y sampl eu bod yn plethu defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg gyda'i gilydd wrth drafod ymhlith ei gilydd a chyfrannu i weithgareddau'r grŵp.

2.5 Manteision dwyieithrwydd

Er mwyn canfod ymwybyddiaeth disgyblion am ddwyieithrwydd, holwyd am fanteision ac anfanteision medru dwy iaith. Ni fynegwyd unrhyw anfanteision dros fod yn ddwyieithog. Roedd nifer o ddisgyblion Blwyddyn 2 yn methu ateb y cwestiwn. “*I don't know. Fi just yn.*” (BI2. Glan Cegin); “*Fi'n cal hwyl yn siarad Cymraeg*” (BI2. Cae Top). I'r plant ieuengaf, medru 'cyfathrebu' yn y ddwy iaith yw'r mantais amlycaf, sef:

- Deall beth mae pawb yn ei ddweud
- Gallu siarad gyda pobl arall
- Dysgu pobl eraill sut i siarad Cymraeg.

Yn ogystal â 'chyfathrebu', roedd disgyblion Blwyddyn 6 yn rhagweld manteision wrth drosglwyddo i'r ysgol uwchradd:

- Dewis ysgol rhwng Tryfan a Friars
- *"Ti'n cael head start yn yr ysgol uwchradd"*
- *"Wyt ti efo advantage yn ysgol uwchradd yn wersi iaith"*

Roedd disgyblion Bl 6 hefyd yn nodi'r cysylltiad rhwng iaith a hunaniaeth a bod statws a gwerth i'r Gymraeg.

- *"Mae e'n neud i ni deimlo ein bod ni'n rhan o'r wlad – so os da ni'n Saesneg a methu siarad Cymraeg da ni ddim yn teimlo yn rhan o betha"* (Cefn Coch)
- *"Mae pobl yn respecto ti"* (Cae Top)

Roedd disgyblion yr **ysgolion uwchradd** i gyd yn gallu trafod dwyieithrwydd, gyda disgyblion Friars y fwy ymwybodol o'r manteision na'r disgyblion uwchradd eraill. Roedd disgyblion Bl 9 a Bl 10 yn rhestru manteision cyfryngol (instrumental); affeithiol (affective) ac hunaniaethol am ddwyieithrwydd:

- gwell cyfle am swyddi yn gyffredinol a chyfle i ennill swyddi gwell;
- haws dysgu ieithoedd ychwanegol;
- medru cyfathrebu gyda grŵp eang o bobl;
- *"mae'n cŵl gallu siarad dwy iaith"*;
- help cadw'r Gymraeg yn fyw ac yn dda i'n traddodiad ni yng Nghymru;
- edrych yn dda ar y CV;
- mwy clyfar os yn medru dwy iaith neu ragor;
- mae'r Gymraeg yn rhan o'n hanes ni;
- medru cyfieithu;
- magu hyder;
- bod yn fwy diddorol fel unigolyn;
- agor drysau a rhoi cyfleoedd gyda gwaith, ysgol, yn gymdeithasol;
- iaith gyfrinachol pan ti dramor.

2.6 Dewis cyfrwng iaith gwaith ysgol

Holwyd y disgyblion a fyddent yn dewis gwneud eu gwaith ysgol yn Gymraeg neu yn Saesneg petai'r dewis ganddynt.

Tabl 4: Nifer y disgyblion yn ôl eu dewis cyfrwng iaith gwaith ysgol

	Cymraeg	Saesneg	Dwyieithog (Cymraeg a Saesneg)	Amlieithog	Dim yn gwybod	Cyfanswm
CA1	20	2	3			25
CA2	21	6	9	2		38
CA3 a 4⁷	12	11	5		1	29
Cyfanswm	53	19	17	2	1	92

Byddai'r mwyafrif o'r disgyblion cynradd yn dewis dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg petai'r dewis ganddynt. Roedd rhai yn dewis o ganlyniad i arfer defnyddio Cymraeg a'r hyn sy hawsaf iddynt. Cafwyd tystiolaeth gan yr hwyrdydfodiaid yn y grwpiau ffofws eu bod hwythau yn fodlon gyda dilyn y cwricwlwm trwy gyfrwng y Gymraeg.

- “Dwi wedi arfer siarad Cymraeg yn yr ysgol.” (Tryfan)
- “Dwi'n licio siarad Cymraeg achos mae'n hawdd di'?” (Cefn Coch)
- “Y ganolfan iaith wedi newid popeth. Dwi'n gallu siarad Cymraeg.” (Nefyn)

Gwelwyd patrwm dewis iaith addysg mwy cymysg yn yr ysgolion uwchradd. Yn Ysgol Tryfan, dywedodd wyth o'r deg disgybl y buasent yn dewis dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg. Ym Motwnnog, pedwar o'r deg disgybl fyddai'n dewis Cymraeg a phump fyddai'n dewis dysgu yn ddwyieithog. Yn Ysgol Friars, dywedodd un o'r deg disgybl y byddai'n dewis gwneud gwaith ysgol yn ddwyieithog. Dywedodd y naw arall y buasent yn dewis Saesneg. Teimlai un o ddisgyblion Friars ei (f)bod yn colli'r Cymraeg oedd ganddo/i wrth astudio trwy gyfrwng y Saesneg yn unig:

- “Dwi'n teimlo ein bod ni'n colli ein Cymraeg gan bod ni ddim yn siarad e gyda ffrindiau nac mewn gwersi. Dydio ddim yn rhoi practice Ond os bydde ti'n cael gwersi yn Gymraeg bydde Cymraeg ti'n gwella. Os ti'n dechre gyda'r ddau iaith hanner a hanner yn Blwyddyn 7 bydd e'n iawn. Bydd ti'n gallu neud y ddau yr un fath.”

2.7 Trafodaethau am ddefnyddio'r Gymraeg neu ddwyieithrwydd/amlieithrwydd yn yr ysgol

Prin oedd y dystiolaeth gan y disgyblion am drafodaethau am ddefnyddio'r Gymraeg neu ddwyieithrwydd/amlieithrwydd yn yr ysgol oedd yn eu cynnwys nhw. Adroddodd tri grŵp fod y cyngor ysgol wedi trafod a chynllunio ar gyfer cynyddu'r defnydd o Gymraeg yn yr ysgol. Gan amlaf, adroddwyd mai athrawon oedd yn gosod, monitro a mynnu cydymffuriaeth â rheol i siarad Cymraeg. Isod rhestrir yr agweddau 'newid ymddygiad' cadarnhaol a negyddol o safbwynt y disgyblion.

⁷ Ar gais y prifathro, ni holwyd disgyblion Ysgol Arduwy am eu dewis cyfrwng iaith addysg.
YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG:TYSTIOLAETH GRWPIAU FFOFWS DISGYBLION

Agweddau cadarnhaol

- Athrawon yn dweud yn garedig am beidio siarad Saesneg (cynradd)
- Trafodaethau ar y cyngor ysgol ar sut i wella'r iaith a sefydlu 'buddies buarth' er mwyn i blant Blwyddyn 6 siarad gyda phlant bach (cynradd)
- Dadleuon o fewn cylchoedd ffrindiau yn fwy iach nag athrawon yn dweud y drefn (uwchradd)
- Clwb C – *“Netho nw ddechre clwb o'r enw Clwb C oedd yn rili dda' sef clwb oedd yn paru plant 'sydd yn dda am siarad Cymraeg gyda rhai sydd ddim mor gryf. Fatha buddies i bobl gal marfer. Odd y 6ed yno hefyd”*. (uwchradd)

Agweddau negyddol/ aneffeithiol

- Cael ffrae am siarad Saesneg (cynradd)
- Sgipio a canu'n Gymraeg. Neb yn hoffi hynny – teimlad eu bod yn gorfod chwarae mewn ffordd arbennig (cynradd)
- *“Athrawon yn swnian ac yn gweiddi arnom ni i siarad Cymraeg”* (uwchradd)
- Gwasanaeth am ddefnyddio iaith. Teimlo bod yr ysgol yn siarad lawr â nhw (uwchradd)
- *“Ymwelwyr yn dod i'r neuadd i siarad gyda ni. Pobl o'r council a pethau. Dydi o ddim yn gweithio ac mae'n boring. Mae'n teimlo'n pushed.”* (uwchradd)
- Posterï – *“neb yn talu sylw”, “dyn nhw ddim yn helpu lot”* (uwchradd)

2.8 Siarter Iaith

Holwyd y plant os oeddent wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith. Roedd gan aelodau pob grŵp ffocws cynradd, heblaw grŵp Blwyddyn 2 yn Ysgol Glancegin, rhyw brofiad ac ymwybyddiaeth o'r Siarter Iaith.

I'r mwyafrif, caiff y Siarter ei gynrychioli gan ddarlun o fynydd ar y wal sy'n mesur a chofnodi eu hymdrech i siarad Cymraeg. Yn gyffredinol, roedd y disgyblion yn gefnogol i'r syniad ac yn teimlo ei fod yn annog plant i ddefnyddio Cymraeg. *“Dwi'n hoffi cyrraedd y top. It makes me feel like I've worked hard and done something good”* (Cae Top, Bl.2)

Gwnaed y sylw mai'r athrawon oedd yn penderfynu lle oedd y plant ar y mynydd a bod y cynllun y fwy perthnasol i ddisgyblion sydd ddim yn hollol hyderus neu rhugl. *“Dio ddim yn ddefnyddiol i rai fel ni sydd yn siarad Cymraeg drwy'r amser.”* (Cefn Coch, Bl. 6). *“Netho ni neud o am flwyddyn ond nawr ma pawb di anghofio amdano fo.”* (Nefyn, Bl. 6)

Casgliadau ac Argymhellion

3.1 Casgliadau

Mae'r data o'r 18 grŵp ffocws a gynhaliwyd mewn chwech ysgol gynradd a phedair ysgol uwchradd gyda disgyblion CA1, CA2, CA3 a CA4 yn cynnig cipolwg o safbwynt disgyblion ar rai o'r materion sy'n ymwneud â gweithrediad polisi iaith addysg y Cyngor.

Tra bod y penaethiaid ac athrawon yn medru, ac yn arddel, y Gymraeg, ceir nifer o ysgolion ble mae amgylchedd ieithyddol Gymreig yr ysgol yn cael ei ddylanwadu gan ddiffyg gallu Cymraeg rhai cymorthyddion a staff eraill. Gellid cryfhau amgylchedd Cymreig rhai ysgolion trwy gynnig cefnogaeth i staff presennol ddysgu'r Gymraeg ac i sefydlu gofynion ieithyddol swyddi wrth benodi staff newydd.

Yn Ysgol Friars, roedd disgyblion BI9 a BI10 a gyfwelwyd yn medru cyfrannu'n llawn i grŵp ffocws a gynhaliwyd yn Gymraeg. Roedd rhai athrawon pwnc yn gwneud ymdrech i hyrwyddo a defnyddio'r Gymraeg. Roedd pob un o'r disgyblion yn ymwybodol o fanteision dwyieithrwydd ac un, yn enwedig, yn difaru nad oedd yr ysgol yn cynnig cyfle i gynnal sgiliau Cymraeg disgyblion. Awgryma'r dystiolaeth, y byddai cynnydd pellach o'r defnydd o'r Gymraeg ar draws y cwricwlwm a bywyd Ysgol Friars yn fanteisiol i ddatblygiad sgiliau dwyieithog disgyblion yn unol â pholisi'r Cyngor.

Gwelwyd defnydd helaeth o'r Saesneg wrth i ddisgyblion ddefnyddio'r we. Dengys y dystiolaeth gan rai disgyblion bod modd i bob ysgol ddefnyddio'r Gymraeg ar gyfer yr agwedd hon o addysgu.

Mae'r arfer o siarad Saesneg gyda ffrindiau a phob cyfle tu hwnt i'r dosbarth yn gryf iawn gan rai disgyblion ac mewn rhai ysgolion yn fwy na'i gilydd. Mae'r duedd i blant o deuluoedd di-Gymraeg, yn enwedig, i gyfyngu eu defnydd o'r Gymraeg i ystod o gyd-destunau addysgu cyfyngedig yn ffenomenon gyffredin (e.e. Gruffudd 2000; Ó Riagáin et.al. 2008). Dengys ymchwil fod tuedd i fechgyn, yn enwedig, ymwrthod ag ymddygiad (gan gynnwys ymddygiad ieithyddol) sy'n cael ei orfodi arnynt gan bobl mewn awdurdod a bod hyn yn dwysáu yn ystod cyfnod yr arddegau (e.e. Hodges 2011; Thomas & Roberts 2011; Thomas et al. 2012).

Ar y cyfan, roedd y disgyblion yn gefnogol o'r Gymraeg. Awgryma data'r grwpiau ffocws bod gwerthoedd negyddol tuag at y Gymraeg gan rai disgyblion o gefndiroedd di-Gymraeg mewn rhai ysgolion. Amlygwyd, yn ogystal, nad yw disgyblion o reidrwydd yn cael eu cynnwys mewn trafodaethau am y Siarter Iaith nac yn cael cynnig eu syniadau eu hunain dros arferion ieithyddol yr ysgol. Gwelwyd hefyd bod beirniadu a chosbi disgyblion am siarad Saesneg yn wrthgynhyrchiol. Buasai cynnal sesiynau ymwybyddiaeth iaith gyda disgyblion a rhieni ynghyd â chynnwys y disgyblion mewn trafodaethau am arferion iaith yn yr ysgol yn fodd o ymateb i unrhyw werthoedd negyddol ac i feithrin perchnogaeth y disgyblion ar bolisi iaith yr ysgol.

Cymharol fychan yw'r nifer o ddisgyblion sy'n ystyried bod ganddynt sgiliau hyfedr yn y Gymraeg a'r Saesneg ym mhob agwedd o'u bywydau. Nid yw hyn o reidrwydd yn arwydd o ddiffyg llwyddiant y Polisi Iaith. Caiff sgiliau ieithyddol disgyblion eu hogi trwy arferion cymdeithasol beunyddiol tu hwnt i'r ysgol yn ogystal â'u profiadau addysgol. Di-sail yw'r rhagdybiaeth y dylai pob person dwyieithog feddu ar yr un 'lefel' yn y Gymraeg a'r Saesneg ym mhob cyd-destun megis y byddai unigolyn uniaith Saesneg (gweler, er enghraifft, Baker 2011). Serch hynny, mae lle i athrawon ynghyd â disgyblion a'u rhieni i dalu sylw penodol at sut y gellir datblygu sgiliau sydd mor hyfedr â phosib yn y ddwy iaith tra yn yr ysgol. Byddai modd cysylltu hyn â gweithrediad y Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd Cenedlaethol.⁸

Cymysg yw'r defnydd o'r Gymraeg a Saesneg wrth addysgu a dysgu, gyda rhai ysgolion a rhai athrawon yn gwneud mwy o ddefnydd o'r ddwy iaith na'i gilydd. Mae'r ddatl am addysgu'n ddwyieithog a'r angen i ddatblygu addysgeg sy'n addas ar gyfer gymdeithas sy'n fwyfwy amlieithog yn fater rhyngwladol yn ogystal â bod yn flaenoriaeth i Gyngor Gwynedd (gweler e.e. May 2013; Cenoz & Gorter 2015). Awgryma dystiolaeth yr ymchwil hwn fod angen cysoni yr hyn a olygir wrth addysg dwyieithog a gwirio i ba raddau y mae athrawon yn trawsieithu⁹n fwrriadol ac effeithiol i ddatblygu medrau dwyieithog pob disgybl.

3.2 Argymhellion

- 1 Er mwyn cryfhau amgylchedd ieithyddol Cymraeg rhai ysgolion, dylai'r Cyngor i) sicrhau cefnogaeth i gymorthyddion a staff atodol i ddysgu'r Gymraeg, deall gofynion y Siarter Iaith a derbyn hyfforddiant Ymwybyddiaeth Iaith drwy gynnal cyrsiau addas; a ii) gryfhau'r drefn o sefydlu gofynion ieithyddol swyddi mewn ysgolion wrth benodi staff newydd.
- 2 Er mwyn cynnal a datblygu sgiliau Cymraeg disgyblion yn unol â pholisi y Cyngor, dylai Ysgol Friars, gyda chefnogaeth y Cyngor, adnabod cyfleoedd i wneud cynnydd pellach o'r defnydd o'r Gymraeg ar draws cwricwlwm a bywyd yr ysgol.
- 3 Er mwyn gwella cyfleoedd disgyblion i ddefnyddio'r we trwy gyfrwng y Gymraeg, dylai ysgolion wneud defnydd mwy helaeth o'r gwefannau, deunyddiau ac adnoddau ar-lein Cymraeg. Dylai'r Cyngor gefnogi'r ysgolion i gyflawni hyn, lle bo'n briodol.
- 4 Er mwyn cefnogi disgyblion o gartrefi di-Gymraeg i arddel y Gymraeg, dylai ysgolion a'r Cyngor ddatblygu dulliau (megis sesiynau ymwybyddiaeth iaith, sgysiau gyda darpar disgyblion/rhieni, ac ati) i sefydlu agweddau sy'n rhoi gwerth ar y Gymraeg a dwyieithrwydd. Dylid sicrhau bod arferion da sy'n bodoli eisoes yn cael eu rhannu.
- 5 Er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei wthio ar ddisgyblion mewn modd gorfodol, dylai'r ysgolion gynnwys y disgyblion mewn trafodaethau am Bolisi Iaith y Cyngor, Y Siarter Iaith ac arferion iaith yr ysgol gan sicrhau eu perchnogaeth hwythau ar y polisi. Dylai pob ysgol sicrhau bod cyfleoedd i ddisgyblion deall a thrafod manteision dwyieithrwydd, amlieithrwydd ac arddel y Gymraeg.

⁸ learning.gov.wales/resources/browse-all/nInf/?lang=cy

⁹ Gweler, er enghraifft, Garcia (2009) am ddatblygiad pellach o'r cysyniad o 'drawsieithu' a fathwyd gan Cen Williams (1996; 2000).

- 6 Dylid rhannu arferion da sy'n bodoli o safbwynt cefnogi ac annog defnydd disgyblion o'r Gymraeg mewn modd adeiladol, gan osgoi arferion gan rai athrawon sydd yn creu adwaith negyddol, wrthgynhyrchiol.
- 7 Er mwyn ceisio cynyddu'r nifer o ddisgyblion sy'n meithrin sgiliau hyfedr yn y Gymraeg a'r Saesneg, dylai'r Cyngor gyd-weithio gydag ysgolion i: i) blethu'r polisi i ddatblygu sgiliau dwyieithog hyfedr gyda gweithrediad y Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd Cenedlaethol; a ii) sefydlu'r arfer bod pob athro pwnc yn y cyfnod cynradd ac uwchradd yn monitro ac yn adrodd ar ddatblygiad sgiliau Cymraeg a Saesneg pob disgybl mewn adroddiadau cynnydd ac yn trafod eu datblygiad gyda'r disgybl a'u rhieni ar achlysur nosweithiau rhieni.
- 8 Er mwyn cryfhau a chysoni Polisi Iaith (Addysg) y Cyngor, dylai'r Cyngor ddiffinio yr hyn ydyw dysgu dwyieithog, gan gyd-weithio gydag ysgolion a sefydliadau hyfforddi athrawon i sefydlu addysgeg dwyieithog gadarn sy'n addas ar gyfer holl ysgolion a disgyblion yr Awdurdod a meithrin sgiliau trawsieithu ymysg y staff.

- Baker, C. 2011 *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism* (5th edition), Clevedon: Multilingual Matters.
- Cenoz, J. and Gorter, D. (eds) 2015 *Multilingual Education: Between Language Learning and Translanguaging*, Cambridge: Cambridge University Press.
- García, O. 2009 *Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective*, Chichester: Wiley-Blackwell.
- Gruffudd, H. 2000 'Planning for the use of Welsh by young people'. In C.H. Williams (ed.) *Language Revitalization: Policy and Planning in Wales*, pp. 173 -207.
- Hodges, Rh. 2011 'Towards the Light / Tua'r Goleuni?' Welsh Medium Education for the non-Welsh-speaking in South Wales: A Parent's Choice in *International Conference of Minority Languages Tartu, Estonia 2009 Conference Proceedings*, Esuka-Jeful 2-1.
- May, S. (ed.) 2013 *The Multilingual Turn: Implications for SLA, TESOL, and Bilingual Education*, New York: Routledge.
- Ó Riagáin, P., Williams, G. & Moreno, F.X.V. 2008 *Young People and Minority Languages: Language Use Outside the Classroom*, Dublin: Centre for Language and Communication Studies, Trinity College, Dublin.
- Thomas, E. M. and Roberts, D. B. 2011 'Exploring bilinguals' social use of language inside and out of the the minority language classroom', *Language and Education*, 25(2), 89-108.
- Thomas, E. M., Lewis, W. G., Apolloni, D. 2012 'Variation in language choice in extended speech in primary schools in Wales: implications for teacher education', *Language and Education*, 16(3), 245-261.
- Williams, Cen. 1996 'Secondary education:teaching in the bilingual situation'. In C. Williams, G. Lewis & Cen Williams (eds) *The Language Policy: Taking Stock*, Llangefni: CAI.
- Williams, Cen. 2000 'Welsh-medium and bilingual teaching in the further education sector', *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 3 (2), 129-148.

Atodiad 1

Manylion y grwpiau ffocws

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
17.6.15	Ysgol Glancegin	5 o flwyddyn 2 6 o flwyddyn 6	5 o gartrefi uniaith S 1 o gartref uniaith C 5 o gartref C/S (tadau yn siarad Cymraeg)
17.6.15	Ysgol Tryfan	5 o flwyddyn 9 5 o flwyddyn 10	6 o gartrefi C 2 o gartref S 2 o gartref C/S
18.6.15	Ysgol Cae Top	5 o flwyddyn 2 5 o flwyddyn 6	5 o gartrefi uniaith S 5 o gartrefi dwyieithog (ieithoedd yn cynnwys Sbaeneg/Arabeg/)
19.6.15	Ysgol Cefn Coch	6 o flwyddyn 2 5 o flwyddyn 6	2 o gartref Cymraeg 7 o gartrefi C/S 2 o gartref S
19.6.15	Ysgol Tan y Castell	9 o flwyddyn 6	5 o gartref uniaith C 1 o gartref uniaith S 3 o gartref C/S
19.6.15	Ysgol Ardudwy	3 o flwyddyn 7 5 o flwyddyn 9 2 o flwyddyn 8 10 o flwyddyn 10	14 o gartrefi uniaith C 3 o gartrefi C/S 3 o gartrefi S
25.6.15	Ysgol Nefyn	5 o flwyddyn 2 5 o flwyddyn 6	1 o gartref uniaith S 4 o gartref uniaith C 1 o gartref uniaith S 1 o gartref C/S 3 o gartref uniaith C
25.6.15	Ysgol Sarn Bach	4 o flwyddyn 2 8 o flwyddyn 6	2 o gartref C/S 2 o gartref uniaith S 1 o gartref uniaith C 3 o gartref uniaith S 3 o gartref C/S 1 o gartref C/Hebraeg
6.7.15	Ysgol Friars	5 o flwyddyn 9 5 o flwyddyn 10	2 o gartref C/S 8 o gartref uniaith S
7.7.15	Ysgol Botwnnog	5 o flwyddyn 9 4 o flwyddyn 10	2 o gartref C/S 6 yn dod o gartref C 2 yn dod o gartref S

Ysgol Glancegin

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
17.6.15	Ysgol Glancegin	5 o flwyddyn 2 6 o flwyddyn 6	5 o gartrefi uniaith S 1 o gartref uniaith C 5 o gartref C/S (tadau yn siarad Cymraeg)

Grŵp bl. 2 (Glancegin)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth - Bob amser yn siarad Cymraeg, erioed wedi ei glywed yn siarad Saesneg.
- Athrawon - Bob amser yn siarad Cymraeg.
- Staff y swyddfa - Cymraeg gyda'r plant ond ymwybodol eu bod yn siarad yn Saesneg rhan amlaf gyda'r rhieni.
- Staff sy'n helpu amser chwarae - Pob un ond un yn siarad Cymraeg.
- Amser cinio - Hanner y gwagedd cinio yn siarad Cymraeg a hanner arall ddim. Plant yn dueddol o ofyn yn Saesneg gan mai Saesneg yw iaith arferol y gegin.
- Disgyblion yn siarad Saesneg gyda'i gilydd fel arfer. Rhai yn siarad Cymraeg gyda'i gilydd ond y rhan fwyaf yn Saesneg.

"Saesneg da ni'n siarad ar yr iard. Ond tipyn bach-ish o Gymraeg. Ond dan ni'n siarad Cymraeg gydag athrawon."

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwaith ysgol - *"Da ni'n neud gwaith yn Gymraeg ond weithia yn Saesneg."*
- Cofrestr - Cymraeg bob tro.
- Amser chwarae - Saesneg
- Chwarae yn y dosbarth - Cymraeg
- Amser cinio - Saesneg.
- Gwasanaeth - Cymraeg. *"Weithia chydig bach o Saesneg"*.
- Darllen yn y dosbarth - Hanner a hanner sef un llyfr Cymraeg ac un Saesneg.

Iaith Gwersi

Disgyblion blwyddyn 2 ddim yn adnabod gwyddoniaeth fel pwnc ac felly ddim wedi ateb ar hwnnw.

- Yr athro bob amser yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth mewn Mathemateg a phynciau arall.

- Athro bob amser yn siarad Cymraeg gyda disgyblion unigol mewn Mathemateg a phynciau arall.
- Y disgyblion yn siarad ‘dipyn bach’ o Gymraeg gyda’r athro. Os yn gofyn cwestiwn gwneud hynny yn Saesneg ond ymateb yn Gymraeg o bryd i’w gilydd. Ond Saesneg yn bennaf.
- Y disgyblion yn siarad Cymraeg gyda’i gilydd yn y dosbarth fel arfer. Ond weithiau yn gwneud yn Saesneg.
- Defnyddio rhaglenni cyfrifiadurol Cymraeg – dim ond yn Gymraeg. (Ond adref yn Saesneg “*Dwi’n hoffi gwefan CBeebies.*”)
- Gwaith cartref yw darllen i ddisgyblion blwyddyn 2. Rhai disgyblion yn cael llyfrau Cymraeg yn unig ond rhai yn cael Cymraeg a Saesneg. Disgyblion yn synnu bod yna lyfrau Saesneg i rai plant.
“*What...you have y llyfr darllen Saesneg?*”

2. Ydych chi’n teimlo eich bod chi’n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 5/5 yn well am siarad Saesneg
- 3/5 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg - 2/5 well yn Saesneg
- 5/5 yn well am siarad Saesneg adref
- 5/5 yn well am siarad Saesneg yn gymdeithasol (er yn nodi nad oedden nhw’n cymdeithasu y tu allan i’r ysgol oni bai gyda’r teulu.)

3. Beth sy’n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

O gael llonydd i weithio mewn grwpiau roedd y criw yn llithro yn rhwydd iawn o’r Gymraeg i’r Saesneg ac yn ôl. Roedd y drafodaeth yn hollol ddwyieithog.

- Deall beth mae pawb yn ei ddweud
- “*I don’t know. Fi just yn*”

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi’n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

5/5 eisiau gwneud gwaith ysgol yn Gymraeg. Un yn nodi ei bod yn hoffi gallu ysgrifennu yn Gymraeg. A phawb arall yn cytuno.

5. Ydych chi’n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

Dim unrhyw ymwybyddiaeth o drafodaeth am iaith yn yr ysgol.

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau’r Siarter Iaith?

Dim gwybodaeth na phrofiad ymwybodol o’r Siarter Iaith.

Grŵp bl. 6 (Glancegin)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth a dirprwy – Cymraeg bob amser
- Athrawon i gyd yn siarad Cymraeg bob amser
- Merched cinio – Un yn medru siarad Cymraeg ond un methu siarad Cymraeg felly pawb yn dueddol o siarad Saesneg gyda nhw.
- Plant fel arfer yn siarad Saesneg gyda'i gilydd – ond yn siarad Cymraeg pan maent yn y dosbarth.

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwersi – Cymraeg
- Prosiect 21 (gweithdai perfformio a sioe) – Cymraeg
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Cofrestr Cymraeg
- Canu yn y neuadd – Cymraeg
- Sioe Ysgol (Nadolig) – Cymraeg
- Mathemateg – Saesneg
- Amser Aur (gwobrwyo ymddygiad da – dewis y disgyblion) – Saesneg
- Amser dangos – Cymraeg a Saesneg yn dibynnu ar beth ma nhw eisiau.

“Weithiau neud e'n Saesneg achos mae e'n easier. Pan chi'n chwilio am information ar y we, mae e'n Saesneg.” Disgyblion wedi cael gofyn i wneud yn Saesneg.

- Ar ôl i mi gwestiynu pam bod iaith y dosbarth yn wahanol i iaith yr iard *“Everybody hates Cymraeg. Well not everybody. But mae'r rhan fwyaf o'r plant sy'n dod i'r ysgol yma yn siarad Saesneg adref.”*

Iaith gwersi

- Athro gyda'r dosbarth mewn Gwyddoniaeth yn Gymraeg
- Athro gyda'r dosbarth mewn Mathemateg yn ddwyieithog
- Athro gyda'r dosbarth mewn gwersi cyffredinol yn ddwyieithog. (egluo tasgau)
- Athro gyda unigolion yn Gymraeg mewn Gwyddoniaeth a Mathemateg.
- Disgyblion gyda'r athro yn Gymraeg bob amser
- Disgyblion yn Saesneg bob amser
- Taflenni/Gwerslyfrau – dwyieithog bob amser
- Unrhyw ddefnydd o'r we yn digwydd yn Saesneg
- Taflenni gwaith cartref a cyflawni gwaith cartref yn bennaf yn Gymraeg ond ag elfennau dwyieithog e.e. nodyn egluro yn Saesneg
- Darllen – dwyieithog. Dau lyfr ar un adeg bob tro.
- Wrth wneud gwaith grŵp - trafod yn Saesneg ond adrodd nol i'r dosbarth yn Gymraeg.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 2/6 yn meddwl bod ei sgiliau Saesneg a Cymraeg yn gyfartal
- 4/6 yn teimlo eu bod yn well am siarad Saesneg
- 3/6 yn well am wneud gwaith ysgol yn Saesneg
- 3/6 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 3/6 yn gyfartal am siarad Cymraeg adref
- 3/6 yn well am siarad Saesneg adref
- 6 yn well am siarad Saesneg yn gymdeithasol

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Y ffaith bod yn medru siarad 2 iaith.
- Gallu siarad i bobl Saesneg a Cymraeg
- *“Mae o'n dda oherwydd pan mae rhywun yn dod fyny i ti a mae nhw siarad Cymraeg ti gallu siarad Cymraeg yn ôl ac pam mae na rhywun yn dod i siarad Saesneg i ti mae ti'n gallu siarad nôl yn Saesneg.”*
- Dewis ysgol uwchradd rhwng Tryfan a Friars.

4. Petai gennych ddewis, a fydddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- Pawb yn hapus i wneud gwaith ysgol yn Gymraeg.

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- Mae'r athro yn dweud *‘You're lucky to be able to talk two languages because not many people can.’*

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Ymwybodol o'r siarter iaith. Disgrifio fel mynydd sydd angen ei ddringo (darlun o fynydd ar y wal). *“Ti'n cael symud lan y llun o'r mynydd pan ti'n neud ymdrech i siarad Cymraeg. Mae pobl ar y top yn siarad Cymraeg drwy'r amser. Mae fel rhyw fath o scoring system. Mae pawb eisiau cyrraedd y top. Ti'n cael breichled coch am gyrraedd y top.”*

Ysgol Cae Top

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
18.6.15	Ysgol Cae Top	5 o flwyddyn 2 5 o flwyddyn 6	5 o gartrefi uniaith S 5 o gartrefi dwyieithog (ieithoedd yn cynnwys Sbaeneg ac Arabeg)

Grŵp bl. 2 (Cae Top)

Roedd y grŵp yma yn fwy ymwybodol na un o'r grwpiau eraill am ieithoedd gwahanol. Roedd nifer o'r plant wedi treulio cryn dipyn o amser mewn gwledydd eraill ac â rhiant a oedd yn siarad iaith arall. Nododd y prifathro hefyd bod dau o'r plant wedi cael bwloch yn eu haddysg Gymraeg tra oeddent mewn ysgolion mewn gwledydd eraill.

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth – Cymraeg
- Athrawon - Cymraeg
- Cymorthyddion – Cymraeg yn bennaf
- Staff swyddfa – Cymraeg
- Staff cinio – Saesneg

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Cofrestr – Cymraeg
- Gwasanaeth - Cymraeg (canu yn Gymraeg, cyflwyno yn Gymraeg)
- Mynd i'r parc – Cymraeg pan yn siarad gyda'r athrawon/cymorthyddion ond Saesneg gyda'i gilydd.
- Clwb brechwast - Saesneg neu Cymraeg. (Hanner yr gofawyr yn Gymraeg a hanner yn Saesneg).
- Clybiau (Hanner awr, coginio, hwyl). Cymraeg bob tro.
- Chwarae – *“Hannar Saesneg a hanner Cymraeg. It depends pwy chi'n siarad gyda.”*
- Cyfrifiaduron – Cymraeg
- Amser cinio – *“Saesneg achos dyw'r dinner ladies ddim yn siarad Cymraeg.” “Little bit of Cymraeg ond mwy Saesneg.”*
- Gwyddoniaeth a Mathemateg
- Seren yr Wythnos – Bob dydd Gwener – yn Gymraeg. Cael sticer am siarad Cymraeg.

Iaith gwersi

- Athro yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth Gwyddoniaeth
- Athro yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth Mathemateg

- Athro yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth mewn gwersi yn gyffredinol
- Athro yn siarad Cymraeg gyda unigolion mewn Gwyddoniaeth
- Athro yn siarad Cymraeg gyda unigolion mewn Mathemateg.
- Athro yn siarad Cymraeg gyda unigolion mewn gwersi yn gyffredinol
- Disgyblion yn siarad gyda'i gilydd yn ddwyieithog mewn Mathemateg, Gwyddoniaeth a gwersi eraill.
- Mae gwर्सlyfrau a thafenni gwaith bob amser yn Gymraeg
- Defnyddio cyfrifiaduron a'r we bob amser yn Gymraeg ym mhob pwnc
- Gwaith cartref yn Gymraeg fel arfer mewn Gwyddoniaeth, Mathemateg a Gwersi eraill ond mae taflen i egluro yn Saesneg ar gael i'r rheini sydd yn dymuno.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 1/5 yn well am siarad Saesneg
- 4/5 yn gyfartal
- 3/5 yn gyfartal wrth wneud gwaith ysgol
- 2/5 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 4/5 yn well am siarad Saesneg adref
- 1/5 yn well am siarad Cymraeg adref
- 4/5 yn well am siarad Saesneg yn gymdeithasol
- 1/5 yn well am siarad Cymraeg yn gymdeithasol

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Gallu siarad gyda pobl arall
- *"Fi'n cal hwyl yn siarad Cymraeg"*

4. Petai gennych ddewis, a fydddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 5/5 eisiau gwneud gwaith ysgol yn Gymraeg.

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- Athrawon yn dweud wrth y plant i siarad Cymraeg – ond ddim yn cal ffræ
- Athrawon yn dweud yn garedig i beidio siarad Saesneg (y plant yn hapus gyda hyn.)

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

- Camu tua'r copa/mynydd - Siarad Cymraeg.

"Mae mynydd ar y wal yn y dosbarth ac mae lluniau i ni. Mae'r athrawon yn tynnu'r lluniau a'i roi mewn different places os ti'n siarad Cymraeg. Os ti'n siarad Cymraeg bob amser ti ar y top yn yr eira."

"Dwi'n hoffi cyrraedd y top. It makes me feel like i've worked hard and done something good."

Grŵp bl. 6 (Cae Top)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth – Cymraeg
- Dirprwy - Cymraeg
- Athrawon cerddoriaeth – Saesneg yn bennaf
- Staff cefnogi – Saesneg
- Llywodraethwyr - dwyieithog
- Ysgrifenyddes - Cymraeg
- Athrawon – Dibynnu ar y gwersi ond Cymraeg fel arfer

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Cofrestr – Cymraeg
- Criw Celf – Saesneg
- Clwb chwaraeon – Saesneg
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Darllen (amser darllen yn y dosbarth) – dwyieithog
- Chwarae – Saesneg
- Canu – Cymraeg
- Cinio – dwyieithog
- Mathemateg – dwyieithog
- Amser chwarae – dwyieithog

“Dwi wedi clywed rhai pobl yn siarad Cymraeg. Ond dyw e ddim yn language cyntaf y rhan fwyaf ohonom ni. Mae e'n haws siarad Saesneg achos di mam a dad fi ddim yn gwybod Cymraeg.”

Iaith gwersi

- Athro yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth Gwyddoniaeth
- Athro yn ddwyieithog yn y dosbarth Mathemateg
- Athro yn siarad Cymraeg fel arfer mewn gwersi cyffredinol
- Athro yn siarad Cymraeg gyda'r disgyblion mewn gwrs Wyddoniaeth
- Athro yn ddwyieithog gyda'r disgybl mewn gwrs Mathemateg a gwersi cyffredinol
- Disgyblion yn siarad Cymraeg gyda'r athro mewn gwersi Mathemateg, Gwyddoniaeth ac yn gyffredinol.
- Disgyblion yn siarad Saesneg gyda'i gilydd bob amser
- Gwerslyfrau a thafleuni gwaith yn ddwyieithog bob amser.
- Gwybodaeth o'r we yn ddwyieithog bob amser
- Defnyddio'r we yn Saesneg ym mhob gwrs

- Taflenni gwaith cartref yn ddwyieithog mewn gwersi Gwyddoniaeth
- Taflenni gwaith cartref yn Saesneg mewn gwersi Mathemateg
- Taflenni gwaith cartref yn ddwyieithog mewn gwersi yn gyffredinol.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 5/5 yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 4/5 yn teimlo'n gyfartal wrth wneud gwaith ysgol
- 1 yn gyfartal adref
- 3/5 yn well am siarad Saesneg adref
- 1/5 yn well mewn iaith arall (Sbaeneg)
- 3/5 yn well am siarad Saesneg yn gymdeithasol
- 2/5 yn gyfartal yn gymdeithasol.

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- *"Ti'n gallu siarad i lot mwy o bobl"*
- *"Wyt ti efo advantage yn ysgol uwchradd yn wersi iaith."*
- Ffrindiau newydd
- Helpu pobl arall i siarad Cymraeg
- *"Mae pobl yn respecto ti."*
- *"Ti'n cael head start yn yr ysgol uwchradd."*

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

"Dwi eisiau cadw i stydio yn Gymraeg achos dwi ddim eisiau colli y iaith."

"Dwi eisiau cael lot o different ones. Lot o ieithoedd. Fel latin."

- 3/5 eisiau astudio yn ddwyieithog
- 2/5 eisiau astudio yn amlieithog

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

Athrawon yn dweud yn eithaf aml wrth y plant i siarad Cymraeg

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Nabod y siarter fel 'Camu tua'r Copa'. Y syniad o ddringo'r mynydd gyda bob ymdrech i siarad Cymraeg.

Ysgol Tryfan

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
17.6.15	Ysgol Tryfan	5 o flwyddyn 9 5 o flwyddyn 10	6 o gartrefi C 2 o gartref S 2 o gartref C/S

Grŵp bl. 9 a 10 (Tryfan)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pobl o ardaloedd penodol ond yn siarad Saesneg (ardaloedd o fewn Bangor)
- Disgyblion yn y dosbarth – Cymraeg
- Disgyblion tu allan i'r dosbarth – Saesneg. "Mae'n dibynnu sut ti'n teimlo at yr iaith."
- Athrawon Saesneg – dwyieithog
- Cogyddion – Saesneg
- Gofalwyr yn yr Hafan – Dwyieithog
- Cymorthyddion – Saesneg (rhan fwyaf)
- Y chweched dosbarth – Cymraeg

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwersi cyffredinol – Cymraeg
- Amser cinio ac amser egwyl – dwyieithog
- Clwb gwaith cartref – dwyieithog
- Gwersi addysg gorfforol – dwyieithog
- Y gofrestr - Cymraeg
- Clwb adolygu – dwyieithog
- Clwb garddio – Saesneg
- Clwb gwyddbwyll- Saesneg
- Clwb upwards - Saesneg
- Hafan (time out) - Saesneg (Hynny achos y disgyblion sydd yn mynd yno yn bennaf.
- Ymwelwyr - Dwyieithog (Rhai methu siarad Cymraeg e.e. dynas Samba)

Iaith gwersi

Gweler atodiad 3

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 6/10 yn teimlo eu bod yn well yn siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 1/10 yn teimlo ei fod yn hollol gyfartal yn gyffredinol
- 3/10 yn teimlo eu bod yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 8/10 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 1/10 yn well am wneud gwaith ysgol yn Saesneg

-
- 1/10 ddim yn siŵr o ran gwaith ysgol

- Yn gymdeithasol a gartref: Yr un fath â'r cwestiwn cyntaf

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Medru cyfathrebu gyda grŵp eang o bobl
- Haws dysgu iaith arall
- Adnabod pobl gwahanol
- Gwell cyfle am swyddi
- Gwell swyddi yn y pendraw
- Gallu mynd i Goleg y tu allan i Gymru
- Mae'n cŵl gallu siarad dwy iaith
- Help i gadw'r iaith yn fyw
- Gwell cyfleoedd o safbwynt: swyddi, ysgol, ffrindiau, cymdeithasu

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 8/10 yn dewis Cymraeg
- 1/10 yn dewis Saesneg
- 1/10 ddim yn siŵr

Dewis Cymraeg - *"Mae digon o gyfle i siarad Saesneg y tu allan i'r ysgol dwi ddim ymarfer mwy yn yr ysgol."*

Dewis Cymraeg - *"Dwi wedi arfer siarad Cymraeg yn yr ysgol."*

Dewis Saesneg - *"Bydd Saesneg yn fwy defnyddiol i fi y tu allan i Gymru."*

Ddim yn siŵr - *Mae athrawon da yn effeithio fy newis i."*

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

"Mae'r athrawon yn deud y dylen ni siarad Cymraeg." (yn gwasanaeth, ar y coridor, yn y dosbarth.

"Ma na bosteri – ond dyn nhw ddim yn helpu lot."

"Dwi'n meddwl bod yr ysgol yma tua 60% Cymraeg. Ym mhob blwyddyn mae yna ganran uchel sy'n siarad Saesneg."

"Netho nw ddechre clwb o'r enw Clwb C oedd yn rili da. Odd gynno chi blant sy'n dda am siarad Cymraeg gyda rhai sydd ddim mor gryf. Fatha buddies i bobl gal marfer. Odd y 6ed yno hefyd."

"Ti sy'n gorfod newid i siarad Saesneg da nhw, nawn nhw ddim newid."

"Mae'n anodd weithia trïo siarad Cymraeg gyda rhywun ti di arfer siarad Saesneg efo nhw ers 10 mlynedd."

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Ddim yn gwybod un rhywbeth am y Siarter Iaith.

Ysgol Friars

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
6.7.15	Ysgol Friars	5 o flwyddyn 9 5 o flwyddyn 10	2 o gartref C/S 8 o gartref uniaith S

Grŵp Bl. 9 a 10 (Friars)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth – Dwyieithog
- Athrawon – Dwyieithog (Llawer ddim yn medru siarad Cymraeg)
- Staff y swyddfa – Saesneg
- Pobl coginio – Saesneg
- Staff cefnogi – Saesneg yn bennaf
- Mae yna rai athrawon penodol yn ymddangos fel eu bod yn gwneud ymdrech arbennig i hyrwyddo'r Gymraeg ac yn defnyddio llawer mwy o'r iaith na phawb arall. Tua 3 ohonynt yn yr ysgol.

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwasanaeth – Saesneg yn bennaf (Yr athro sy'n gyfrifol ddim yn medru siarad Cymraeg)
- Gwersi - Saesneg yn bennaf
- Amser egwyl – Saesneg
- Amser cinio – Saesneg
- Welsh Bac – Cymraeg
- Tocyn iaith – Cymraeg
- Rhai gwersi mae llawer o Gymraeg e.e. hanes a cerdd (hyn yn ddibynnol ar yr athrawon)
- Eisteddfod ysgol – Cymraeg.

“Dwi ddim yn hoffi gwneud gwersi yn Gymraeg achos dwi'n well yn Saesneg. It makes it a Welsh exercise if we do it in Welsh, not the subject.”

“Dwi'n teimlo ein bod ni'n colli ein Cymraeg gan bo ni ddim yn siarad e gyda ffrindiau nac mewn gwersi. Dydio ddim yn rhoi practice. Mae o'n pushed ddim yn naturiol.”

“Dwi'n meddwl bod e'n bwysig dysgu'r gwersi yn Saesneg achos yn Friars ma rhan fwyaf o pobl efo'r Saesneg fel iaith cyntaf. Mae'n bwysig i ni ddeall beth mae'r athrawon yn dweud.”

“Mae pobl iaith gyntaf yn mynd i Tryfan.”

Iaith gwersi

Gweler atodiad 3

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 10/10 yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 10/10 yn well am wneud gwaith ysgol yn Saesneg
- 10/10 yn well am siarad Saesneg adref
- 10/10 yn well am siarad Saesneg yn gymdeithasol

“Dwi'n chwarae pêl rwyd i Eryri, dwi'n siarad Cymraeg gyda nhw.”

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Ffrindiau newydd
- Mwy clyfar
- Rhywbeth gwahanol i bobl eraill
- CV
- Dda i'n traddodiad yng Nghymru
- Haws dysgu iaith arall
- Hanes Cymru
- Cadw'r iaith yn fyw
- Mwy o waith ar gael ar ôl gadel addysg
- *“You can get a better job in Wales if you are bilingual.”*
- *“It's easier to learn a new language if yor brain is used to switching between two languages.”*

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 1/10 yn dewis astudio'n ddwyieithog
- 9/10 yn dewis astudio'n Saesneg

“Mae'n haws achos ni'n siarad Saesneg adre. Mae gen i fwy o eiriau Saesneg.”

“Ond os bydde ti'n cael gwersi yn Gymraeg bydde Cymraeg ti'n gwella! Os ti'n dechre gyda'r ddau iaith hanner a hanner yn blwyddyn 7 bydd e'n iawn. Bydd ti'n gallu neud y ddau yr un fath.”

“Mae'n anodd i fi fel yr un person yn teulu fi sy'n gallu siarad Cymraeg.”

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- Pobl yn dod i mewn i gwersi Ffrangeg ac ati
- Ymwelwyr yn dod i'r neuadd i siarad da ni. Pobl o'r council a pethau – *“Dydy e ddim yn gweithio ac mae'n boring. Mae'n teimlo'n pushed.”*
- *“Sŵn i ddim yn dysgu fo sw'n i ddim efo fo yn barod - mae o'n rhy anodd.”*

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Na

Ysgol Cefn Coch

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
19.6.15	Ysgol Cefn Coch	6 o flwyddyn 2 5 o flwyddyn 6	2 o gartref Cymraeg 7 o gartrefi C/S 2 o gartref S

Grŵp bl.2 (Cefn Coch)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Disgyblion – Cymraeg bob amser
- Athrawon – Cymraeg bob amser (ond gwersi Saesneg diwedd bob prawn)
- Cymorthyddion a staff cefnogi – Cymraeg
- Pennaeth – Cymraeg
- Gofalwr – Cymraeg
- Gwragedd cinio – Cymraeg

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Cofrestru – Cymraeg
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Radio – Cymraeg
- Amser chwarae – Cymraeg
- Amser cinio – Cymraeg
- Cyngor Ysgol – Cymraeg
- Amser Arian/Aur – Cymraeg
- Chwaraeon – Cymraeg
- Clwb brechwast – Cymraeg
- Tripiâu – Cymraeg

Iaith gwersi

- Athro bob amser yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth mewn gwersi Mathemateg
- Athro bob amser yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth mewn gwersi yn gyffredinol
- Athro bob amser yn siarad yn Gymraeg gydag unigolion mewn gwersi Mathemateg a gwersi eraill.
- Disgyblion bob amser yn siarad yn Gymraeg gyda'r athro.
- Disgyblion bob amser yn siarad Cymraeg gyda'i gilydd.

- Gwerslyfrau a thafleuni gwaith bob amser yn Gymraeg
- Gwaith cartref yw darllen – un llyfr Cymraeg / un Saesneg i bawb.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 4/6 yn teimlo bod ei sgiliau siarad Cymraeg/Saesneg yn gyfartal yn gyffredinol
- 1/6 yn teimlo ei bod yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 1/6 yn teimlo ei bod yn well am siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 6/6 yn teimlo eu bod yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 4/6 yn teimlo eu bod yn gyfartal am siarad Cymraeg/Saesneg adref
- 1/6 yn well am siarad Saesneg adref
- 1/6 yn well am siarad Cymraeg adref
- 6/6 yn nodi bod ei sgiliau yn gyfartal yn gymdeithasol

“Heblaw am pêl-droed – achos does neb yn siarad Saesneg yn clwb ni!”

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Gallu deall pawb
- Hoffi siarad Cymraeg achos mae'n haws

“Dwi'n licio siarad Cymraeg achos mae'n hawdd 'di?”

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 6/6 yn dewis Cymraeg achos eu bod yn deall yn well.

“Cymraeg rili achos dan ni ddim yn siarad Saesneg lot.”

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

Ddim wedi trafod y Gymraeg yn yr ysgol.

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

“Os dach chi'n dweud ychydig bach o Gymraeg dach chi'n dringo bellach fyny'r mynydd.”

- Pan neud yn dda y disgyblion yn teimlo'n falch ac yn hapus. *“Oherwydd dan ni di cyrradd y top.”*

Grŵp Bl. 6 (Cefn Coch)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Cymorthyddion a staff amser cinio – Cymraeg
- Pennaeth – Cymraeg
- Athrawon – Cymraeg
- Gofalwr – Cymraeg
- Disgyblion – Cymraeg
- Ymwelwyr e.e. plismon – Cymraeg
- Ysgrifenyddes – Cymraeg
- Llywodraethwyr – Cymraeg
- Cyngor Ysgol (gweld hwn yn bwysig!) – Cymraeg
- Llysgenhadon (plant) – Cymraeg
- Myfyrwyr – Cymraeg

Ond plant o'r caban iaith (sydd ar y campws) – yn cael rhywfaint o Saesneg

“Plant hŷn sy'n dod o rwle arall yn mynd yn syth i'r uned iaith ac yna ma nhw'n dod atom ni y tymor wedyn yn rhugl yn y Gymraeg. Yr un adeg gei di dipyn o amser gyda newydd ddyfodwyr 'di os ydyn nhw ym mlwyddyn 1 neu llai.”

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwasanaeth - Cymraeg
- Radio – Cymraeg
- Gwersi Cymraeg/Saesneg – Dwyieithog
- Clybiau ar ôl ysgol – Cymraeg
- Rygbi a pêl droed - Cymraeg ond lot o eiriau Saesneg. “Achos bo ni'n watshad o ar y teledu da ni'n gwobod lot yn Saesneg...fel 'hand ball' ond Cymraeg da ni'n siarad yn y canol.
- Amser darllen - Llyfra Cymraeg a Saesneg
- Rygbi tag / Pêl droed/Pêl rwyd “Be sy'n digwydd ar yr iard ydi...ti'n clywed mwy o eiriau Saesneg yn ganol y Gymraeg. Ond Cymraeg ydio run fath.”

Iaith gwersi

- Athro gyda'r dosbarth yn Gymraeg mewn gwersi Gwyddoniaeth, Mathemateg a gwersi yn gyffredinol.
- Athro gydag unigolion yn Gymraeg mewn gwersi Gwyddoniaeth, Mathemateg a gwersi yn gyffredinol.
- Disgyblion gyda'r athro yn Gymraeg mewn gwersi Gwyddoniaeth, Mathemateg a gwersi yn gyffredinol.
- Disgyblion gyda'i gilydd yn Gymraeg mewn gwersi Gwyddoniaeth, Mathemateg a gwersi yn gyffredinol.

- Gwerslyfrau a thafenni gwaith yn ddwyieithog mewn gwersi Gwyddoniaeth, Mathemateg a gwersi yn gyffredinol. Dibynnu ar darddiad y gwaith.
- Gwybodaeth o'r we a defnydd o'r we yn Saesneg mewn gwersi Gwyddoniaeth, Mathemateg a gwersi yn gyffredinol.
- Tafenni gwaith cartref fel arfer yn ddwyieithog o ran mathemateg ac yn Gymraeg yn gyffredinol. *"Weithia 'ma 'chydig bach o help i bobl sy' a mam a dad yn siarad Saesneg."*
- Disgyblion yn cyflawni gwaith cartref yn Gymraeg i wersi Mathemateg a gwersi eraill.
- Grwpiau trafod yn Gymraeg mewn gwersi Gwyddoniaeth, Mathemateg a gwersi yn gyffredinol.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 1/5 yn well am siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 1/5 yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 3 â sgiliau cyfartal yn gyffredinol
- 5/5 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 4/5 yn well am siarad Cymraeg adref
- 1/5 yn gyfartal adre
- 4/5 yn well am siarad Cymraeg yn gymdeithasol
- 1/5 yn teimlo bod ei sgiliau yn gyfartal yn gymdeithasol

"Os da ni tu allan i'r ysgol dos na ddim rheola – da ni jest yn siarad yr iaith sy'n dod allan o ceg ni. Yn ysgol da ni siarad rhan fwyaf Cymraeg achos dyna be da ni di dysgu da ni fod i siarad yn yr ysgol. A dwi'n hapus efo hynna."

"Adre os dwi'n watshad you tube neu rwbeth dwi'n gwrando arno fe yn Saesneg. So os dwi'n troi at brawd fi yn syth wedyn, weithia dwi'n siarad Saesneg."

"Weithia os dwi di watshad rhaglen deledu Saesneg nai fynd mewn i'r gegin a siarad Saesneg fo mam. Ond ma hi'n siarad Cymraeg nôl efo fi."

"Os ti'n clywed rwbeth mewn un iaith mae wastad yn haws ail adrodd yn yr un iaith na cyfieithu fo. Ond os mai allan o ngheg i mae o'n dod – yna mae o'n dod yn Gymraeg."

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Medru cyfathrebu'n dda
- Helpu achub yr iaith sydd yn marw
- Haws i gael swydd
- Haws deall ac ateb
- Gorfod siarad Saesneg yn y byd go iawn
- Rhan o hunaniaeth ni. *"Mae e'n neud i ni deimlo ein bod ni'n rhan o'r wlad – so os da ni'n Saesneg a methu siarad Cymraeg da ni ddim yn teimlo yn rhan o betha."*

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 5/5 yn dewis gwneud ysgol yn Gymraeg. *“Da ni'n fwy rhugl yn siarad Cymraeg. So mae o'n haws neud o yn Gymraeg. Os sa ni di tyfu fyny yn yr iaith Saesneg yna bydda'n well gynno ni siarad Saesneg. Rŵan da ni di tyfu fyny yn siarad yr iaith Gymraeg a wedyn da ni'n hoffi siarad Cymraeg.”*
- *“Sw'n i'n deud fod y Gymraeg yn haws beth bynnag. Mae o'n ffonetig.”*
- *“Dwi ddim yn hoffi sgwennu Saesneg ond dwi'n hoffi siarad Saesneg.”*

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- *“Ddim yn yr ysgol, ond dwi di gweld leaflets yn y siopa yn deud wrtha chi ddechre bob sgwrs yn Gymraeg.”*
“Ma'n gwylltio fi yn yr ardal yma pan dwi'n gweld signs a ballu yn uniaith Saesneg. Y Gymraeg sydd fod ar y top. A ti'n gallu deud pan ma nhw di Google translatio fo.”

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

- Llenwi holiadur unwaith y flwyddyn.
- *“Ma'n trio neud yn siŵr bo ni'n siarad Cymraeg”.*
- *“Trio datblygu ni wrth neud gwaith.”*
- Y siarter iaith yn edrych fel mynydd ar y wal yn deud lle ti arni.
- Teimlo bod o'n ffordd dda achos os ti ishe neud yn dda cystadlu efo dy ffrindiau
- Teimlo ei fod yn helpu y rhai sydd ddim yn hollol hyderus/rhugl. *“Dim yn ddefnyddiol i rai fel ni sydd yn siarad Cymraeg drwy'r amser.”*

Ysgol Tan y Castell

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
19.6.15	Ysgol Tan y Castell	9 o flwyddyn 6	5 o gartref uniaith C 1 o gartref uniaith S 3 o gartref C/S

Grŵp Bl. 6 (Tan y Castell)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

Y plant yn teimlo eu bod wedi rhannu yn ddwy garfan amlwg. Y bechgyn yn dueddol o siarad Saesneg a'r merched yn siarad Cymraeg. Hyn yn effeithio tipyn ar yr atebion. 2 newydd ddyfodwr ymhlith y bechgyn oedd yn amlwg yn cael bron popeth yn Saesneg. Er hyn roedden nhw yn medru cyfrannu yn rhugl Gymraeg i'r sgwrs yma. Roedd tipyn o ddadlau ac roedd yn amlwg bod y ddau grŵp yn defnyddio ieithoedd mewn ffyrdd gwahanol.

- Athrawes - Cymraeg
- Cymorthydd - Cymraeg
- Prifathrawes - Cymraeg
- Cogydd – Cymraeg /Saesneg
- Helpwr amser chwarae - Cymraeg
- Dynes glanhau – Cymraeg /Saesneg
- Athro cerdd – Cymraeg /Saesneg
- Plant – Cymraeg /Saesneg (carfannau penodol)
- Cyngor ysgol – Cymraeg /Saesneg
- Bydi buarth - Cymraeg /Saesneg
- Plant bach - Cymraeg

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Clwb brechwast – Cymraeg
- Amser chwarae – Saesneg yn bennaf
- Cofrestr – Cymraeg
- Darllen – Cymraeg /Saesneg (un o bob un)
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Amser chwarae – Saesneg yn bennaf “Hyd yn oed y plant sy'n dod o gartrefi Cymraeg. Ond dim y plant bach.”
- Gwersi – Cymraeg yn bennaf (eglwurhad yn Saesneg)
- Amser cinio – Cymraeg /Saesneg
- Clwb urdd – Cymraeg drwy'r amser (plant sy'n hoffi Cymraeg sy'n dewis mynd yno)
- Amser aur – Cymraeg /Saesneg (dewis y disgybl)

laith gwersi

- Athro yn siarad Cymraeg gyda'r dosbarth mewn gwersi Gwyddoniaeth / Mathemateg a gwersi eraill
- Athro yn siarad yn ddwyieithog gyda'r unigolion mewn gwersi Gwyddoniaeth / Mathemateg a gwersi eraill
- Disgyblion yn siarad Cymraeg gyda'r athro mewn gwersi Gwyddoniaeth / Mathemateg a gwersi eraill
- Disgyblion yn ddwyieithog gyda'i gilydd mewn gwersi Gwyddoniaeth / Mathemateg a gwersi eraill (dibynnu ar pa garfan)
- Gwerslyfrau a thafleni gwaith yn Gymraeg mewn gwersi Gwyddoniaeth / Mathemateg a gwersi eraill.
- Pob defnydd o'r we drwy gyfrwng y Saesneg ym mhob pwnc.
- Tafleni gwaith cartref a chyflawni gwaith cartref yn ddwyieithog o safbwynt Mathemateg a gwersi eraill

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 4/9 yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 2/9 yn teimlo bod eu sgiliau yn gyfartal yn gyffredinol
- 3/9 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 6/9 yn gyfartal wrth wneud gwaith ysgol
- 3 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 4/9 yn well am siarad Saesneg adref
- 5 /9 yn well am siarad Cymraeg adref
- 9/9 yn gyfartal yn gymdeithasol.

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- *"Ti'n gallu gwneud dwywaith gymaint o ffrindiau."*
- *"Os ti'n trio cal job."* – (mam wedi sôn)
- Deall pobl
- Cadw'r iaith i fynd
- Rhan ohonoch chi.

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 3 yn dewis Cymraeg
- 6 yn dewis dwyieithog
- *"Da ni di tyfu fyny efo fo, dan ni ddim isho iddo fo fynd. Tasa pobl yn deud wrtha i bo rhaid fi siarad Saesneg, sa fi dal yn siarad Cymraeg."*

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- Trafodaethau ar y cyngor ysgol ar sut allwn ni wella'r iaith. Dyma pam mae'r buddies buarth yn bodoli er mwyn i bl.6 siarad gyda plant bach.

- Cael ffrae am siarad Saesneg ond dim cosb.
- Y merched eisiau gweld mwy o Gymraeg ond y bechgyn yn meddwl ‘Na mae’n iawn.’
- “*Y ganolfan iaith wedi newid popeth. Dwi’n gallu siarad Cymraeg.*” Ddim wedi gweld hi’n anodd dod nol i’r brif ffrwd.

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau’r Siarter Iaith?

- Ymwybodol o’r mynydd. “*Ond yr athrawon sy’n penderfynu lle ti arni.*”
- Gwybod lle roedden nhw arni o ran dringo’r mynydd.

Ysgol Ardudwy

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
19.6.15	Ysgol Ardudwy	3 o flwyddyn 7 5 o flwyddyn 9 2 o flwyddyn 8 10 o flwyddyn 10	14 o gartrefi uniaith C 3 o gartrefi C/S 3 o gartrefi S

Grŵp Bl. 7, 8 a 9 (Ardudwy)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Plant ar y buarth – dwyieithog (yn ddibynol ar y cylch ffrindiau)
- Athrawon – Cymraeg
- Ymwelwyr – Dwyieithog (Ond Cymraeg fel arfer)
- Aelodau'r Cyngor Ysgol - Cymraeg
- Staff atodol – dwyieithog

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwersi – Cymraeg
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Y fagloriaeth – Cymraeg
- Clwb sillafu (gwella iaith) – Saesneg (i blant sy'n gweld Saesneg yn anodd)
- Gwaith cartref yn ddwyieithog - (dewis y disgybl – os yw wedi cael caniatâd)
- Posteri a popeth sy'n weledol – dwyieithog.
- Cerddorfa – Cymraeg
- Clybiau clwb gwaith cartref – Cymraeg

“Ma na lot o Saesneg tu allan i'r dosbarth. Ma na rai yn dewis Cymraeg. Ond mwy o Saesneg. Os oes un yn siarad Saesneg ma pawb yn newid.”

“Ma pawb yn gallu siarad Cymraeg, ond i bobl sy'n siarad Saesneg adref, mae jest yn haws siarad Saesneg.”

Iaith gwersi

Gweler atodiad 3

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 8/10 yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 2/10 yn well am siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 6/10 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 4/10 yn gyfartal wrth wneud gwaith ysgol
- 8/10 yn well am siarad Cymraeg adref

- 2/10 yn well am siarad Saesneg adref
- 5/10 yn well yn Gymraeg yn gymdeithasol
- 3/10 yn gyfartal yn gymdeithasol
- 2/10 yn well am siarad Saesneg yn gymdeithasol.

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Haws dysgu 3ydd neu 4ydd iaith
- Gallu siarad gyda mwy o bobl
- Haws cael swydd
- Gwybod sut i wneud dy waith a dilyn cyfarwyddiadau
- Iaith gyfrinachol pan ti dramor
- Mwy diddorol i bobl ti'n cyfarfod
- Mae'n sgil ychwanegol
- Mae'n agor drysau a rhoi dewis i ti

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

Ddim wedi gofyn y cwestiwn yn yr ysgol yma (ar gais y prifathro).

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- Cael cyflwyniad am yr iaith yn gwasanaeth weithiau
- Athrawon yn 'hoffi' atgoffa ond ddim yn cael llawer o lwc

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Na

Grŵp Bl. 10 (Ardudwy)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Disgyblion - Saesneg yn bennaf ond rhai grwpiau Cymraeg -
- Gofalwr – dwyieithog (medru siarad Cymraeg ond dibynnu ar iaith cartref y disgybl)
- Gweithwyr y gegin – Saesneg
- Athrawon – Cymraeg
- Pennaeth – Cymraeg
- Cymorthyddion – dwyieithog (dibynnu ar pwy ma nhw'n helpu)

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwasanaeth – Cymraeg
- Gwersi – Cymraeg
- Moodle – Cymraeg
- Eisteddfod ysgol – Cymraeg
- amser egwyl – Saesneg yn bennaf
- amser cinio – Saesneg yn bennaf

Tabl gwersi – Gweler atodiad 3

“Pan oeddwn i eisiau gwneud fy ngwaith yn Saesneg roedd yr ysgol wedi gwrthod.”

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 1/10 yn teimlo bod ei siliau siarad yn gyfartal yn gyffredinol
- 2/10 yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 7/10 yn well am siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 7/10 yn teimlo yn gyfartal wrth wneud gwaith ysgol
- 3/10 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 1/10 yn well am siarad Saesneg adref
- 8/10 yn well am siarad Cymraeg adref
- 1/10 yn gyfartal adref
- 3/10 yn well am gymdeithasu yn Saesneg
- 1/10 yn well am gymdeithasu yn Gymraeg
- 6/10 yn gyfartal wrth gymdeithasu

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Helpu gyda cael swydd
- Gwneud ni'n unigryw
- Hunaniaeth - y teimlad o berthyn

4. Petai gennych ddewis, a fydddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

Ddim wedi gofyn y cwestiwn yn yr ysgol yma (ar gais y prifathro).

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- *“Athrawon yn swnian ac yn gweiddi arnom ni i siarad Cymraeg.”*
- Dadleuon o fewn cylchoedd ffrindiau (hynny yn fwy iach ym marn y disgyblion)
- Ddim yn hoffi cal gwasanaeth am ddefnyddio iaith. Teimlo bod yr ysgol yn siarad lawr â nhw.

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Na

Ysgol Nefyn

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
25.6.15	Ysgol Nefyn	5 o flwyddyn 2	1 o gartref uniaith S 4 o gartref uniaith C
		5 o flwyddyn 6	1 o gartref uniaith S 1 o gartref C/S 3 o gartref uniaith C

Grŵp Bl. 2 (Nefyn)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth
- Athrawon
- Cymorthyddion (antis)
- Pobl 'agor y llyfr'
- Dirprwy
- Gwragedd cinio
- Gofalwr

"Dwi byth yn siarad Saesneg efo'r athrawon neu byddwn i'n cael row!"

Holl staff yr ysgol hon yn medru siarad Cymraeg. Y disgyblion yn siarad Cymraeg gyda bob aelod o'r staff yn ddiamod.

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Amser chwarae - Cymraeg (weithiau rhai gemau yn Saesneg achos dynwared rhaglenni teledu.
- Clwb brechwast - Cymraeg
- Coginio – Cymraeg
- Amser aur - Cymraeg
- Urdd - Cymraeg
- Amser Aur – Cymraeg
- Addysg gorfforol – Cymraeg
- Cardiau clod – Cymraeg
- Amser darllen – Cymraeg
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Siart mynydd – Cymraeg
- Snac – Cymraeg

laith gwersi

Pob gwern a phob ymwneud ag eraill yn digwydd yn Gymraeg o fewn awyrgylch y dosbarth. Ychwanegiad Saesneg ar waelod y gwaith cartref i gefnogi rhieni i gefnogi eu plant. Pob ymwneud â'r we yn digwydd yn Saesneg.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 4/5 yn teimlo'n well yn siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 1/5 yn teimlo bod ganddo sgiliau cyfartal yn gyffredinol
- 3/5 yn teimlo bod eu sgiliau yn gyfartal wrth wneud gwaith ysgol
- 1/5 yn teimlo ei fod yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 1/5 yn teimlo ei fod yn well am wneud gwaith ysgol yn Saesneg (am ei fod yn darllen llawer yn ei farn ef.)
- Pawb yn teimlo eu bod yn gyfartal adre. (Hyn yn taro'n rhyfedd o ystyried cefndir ieithyddol y grŵp. O holi ymhellach roedd hi'n amlwg fod y plant yn dynwared cymeriadau megis Frozen yn Saesneg ac roedd hynny yn dylanwadu'n drwm ar iaith chwarae adref.
- Yr un fath â'r uchod yn gymdeithasol. Defnyddio Saesneg i 'actio' dynwared.
"Gema fath mynd ar gwyliau. Cogio bod ar wylia. Neu siarad fo fi fy hun neu efo'r dolia. Saesneg ma nw'n siarad. Dwi di gweld nhw ar y teledu. Elsa ac Anna."

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Mae'n cŵl
- Deall pobl o wledydd eraill
- Braf i siarad gyda ffrindiau o wledydd eraill hefyd
- Dysgu pobl arall sut i siarad Cymraeg

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 2/5 yn dewis gwneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 3/5 yn dewis dwyieithog

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

Ddim yn ymwybodol

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Cynllun o'r enw Siart Fynydd – y broses o gael lluniau o unigolion ar y llun. Yr athro yn gwobrwyo rhai am siarad Cymraeg wrth eu symud i fyny'r mynydd.

Grŵp bl.6 (Nefyn)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth - Cymraeg
- Athrawon – Cymraeg
- Cogyddes – Cymraeg
- Uned Gymraeg – Cymraeg
- Gofalwraig – Cymraeg
- Help y dosbarth – Cymraeg
- Disgyblion Cymraeg bron bob amser (heblaw gyda pobl newydd i'r ysgol)

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Cofrestr - Cymraeg
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Gwersi – Cymraeg
- Chwaraeon – Cymraeg
- Clwb gweu/pêl droed /criced – Cymraeg
- Clwb brechwast – Cymraeg
- Amser chwarae a cinio – Tipyn o Saesneg am bod rhai methu siarad Cymraeg. Y criw Cymraeg yn teimlo drostyn nhw ac yn troi i'r Saesneg.

“Ma gynnon ni gytundeb amser chware lle dan ni'n gofalu am y plant bach. Ma hynna yn gorfod bod yn Gymraeg. Os na da ni'n neud dydan nhw ddim.”

“Dwi weithiau yn siarad Saesneg amser cinio achos ma pobl ar bwrdd fi yn siarad Saesneg. Ma nhw'n siarad Saesneg adra.”

laith gwersi

- Popeth yn Gymraeg heblaw am waith cartref.
- Gwybodaeth o'r we bob amser yn Saesneg. Ond cyfieithu fel arfer neu ateb yn Gymraeg
- Eglurhad o waith cartref Cymraeg ar gael i unigolion penodol

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 4/5 yn well am siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 1/5 sgiliau cyfartal yn gyffredinol
- 1/5 sgiliau cyfartal wrth wneud gwaith ysgol
- 4/5 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 4/5 yn well am siarad Cymraeg adref
- 1/5 yn well am siarad Saesneg adref
- 2 â sgiliau cyfartal wrth gymdeithasu
- 3 yn well am gymdeithasu yn Gymraeg

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Medru deall pawb
- Helpu i gyfathrebu
- Bod yn wahanol
- *“Da ni'n gallu dewis be i siarad”*
- Dysgu iaith i bobl arall – helpu nhw
- Haws dysgu iaith arall
- *“Ma'n helpu chi i gyfathrebu efo pawb da chi isho gneud efo.”*

4. Petai gennych ddewis, a fydddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- Byddai pawb yn dewis astudio yn Gymraeg
- Un yn meddwl y byddai'n dewis Saesneg yn yr ysgol uwchradd. *“Achos ma sgwennu Saesneg fi'n well medda athro fi. Dwi'n darllen lot o Saesneg.”*

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- Wedi llenwi holiaduron iaith yn flynyddol (i'r cyngor yng Nghaerdydd)
- Cyngor ysgol yn trio datblygu amser chwarae i helpu plant sydd ddim yn gallu siarad Cymraeg.
- *“Ma na holiadur bob tymor sy'n gofyn i ni faint mor bwysig di'r Gymraeg i ni. A faint da ni'n siarad. Mae o'n mynd i'r cyngor yng Nghaerdydd” .*
- *“Dwi'n deall bod yr ysgol yma yn Gymraeg ac mae'n bwysig yn yr ardal yma. Felly dwi wedi dysgu Cymraeg yn iawn.”*
- *“Mae o'n bentre Cymraeg yng nghanol Cymru. Ma na fwy a mwy o bobl yn siarad Saesneg ac ma angen llefydd fel Llangybi i neud ni ddysgu bob gyda'n gilydd a siarad Cymraeg.”*

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

- Y darlun o'r mynydd ar wal yr ystafell ddosbarth
- *“Bob tro 'ma rhywun yn siarad Cymraeg dan ni'n cal symud ein tocyn ni fyny'r mynydd. Netho ni neud o am flwyddyn ond nawr ma pawb di anghofio amdano fo.”*

Ysgol Sarn Bach

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
25.6.15	Ysgol Sarn Bach	4 o flwyddyn 2	2 o gartref C/S 2 o gartref uniaith S
		8 o flwyddyn 6	1 o gartref uniaith C 3 o gartref uniaith S 3 o gartref C/S 1 o gartref C/Hebraeg

Grŵp Bl. 2 (Sarn Bach)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Pennaeth – Cymraeg
- Athrawon – Cymraeg
- Athrawon cyflenwi – Cymraeg
- Cymorthyddion – Cymraeg
- Gofalwraig – Cymraeg
- Plant – ddim yn siarad Cymraeg drwy'r amser wrth chwarae. Hefyd wrth fwyta amser cinio dan ni'n siarad Saesneg.

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwasanaeth – Cymraeg
- Amser ffrwyth – Cymraeg
- Chwaraeon – Cymraeg
- Urdd – Cymraeg
- Cinio - Cymraeg yn bennaf ond ychydig o Saesneg
- Amser chwarae - Cymraeg yn bennaf ond ychydig o Saesneg
- Gwersi – Cymraeg
- Amser aur - Cymraeg
- Darllen – dwyieithog

“Ma plant bl.6 bob amser yn siarad Saesneg. Ond ma'r plant bach yn siarad Cymraeg.”

Iaith gwersi

- Popeth yn Gymraeg yn yr ysgol hon.
- Mae help i gael wrth gyflawni gwaith cartref - hynny yw canllawiau i rieni
- Dim defnydd o'r we yn cael ei wneud yn yr ysgol yma.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 2/4 yn well am siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 2/4 yn well am siarad Saesneg yn gyffredinol
- 4 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 2 yn well am siarad Cymraeg adref
- 1 yn well am siarad Saesneg adref
- 1 yn gyfartal adref
- 2 yn well yn Gymraeg wrth gymdeithasu
- 2 yn gyfartal wrth gymdeithasu .

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

Ddim yn gwybod

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 2 yn dewis astudio'n Gymraeg
- 2 yn dewis astudio'n Saesneg.

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

"Ma'r athrawon wastad yn deud wrtha ni i siarad Cymraeg."

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Wedi cal holiadur ynglŷn â Cymraeg a Saesneg – ddim yn gwybod i bwy nac i ba bwrpas.

Grŵp bl.6 (Sarn Bach)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Athrawon – Cymraeg
- Cymorthyddion - Pawb yn medru Cymraeg ond weithiau yn helpu yn Saesneg os oes rhai yn gweld Cymraeg yn anodd
- Glanhawr -Cymraeg
- Staff cinio – Cymraeg
- Pennaeth – Cymraeg
- Ymwelwyr - Dwyieithog (dibynnu ar y weithgaredd)

Beth sy'n digwydd yn yr ysgol ac ym mha iaith?

- Gwersi – Cymraeg
- Amser cinio – Mwy o Saesneg ond rhai yn siarad Cymraeg
- Athletau – Cymraeg
- Cyfnod darllen – dwyieithog (dewis personol)
- Gwasanaeth – Cymraeg
- Seren yr wythnos – Cymraeg
- Ymarfer corff – Cymraeg
- Tripiau – Cymraeg
- Chware pêl droed – Cymraeg ond lot o eiriau Saesneg. *“Dan ni'n gweiddi petha fel 'free kick.’”*
- *“Dan ni'n siarad Saesneg gyda'n gilydd weithiau. Ond ma mwy o Gymraeg sŵn i'n deud. Ma'n dibynnu fo pwy dwi'n siarad.”*

Iaith gwersi

- Popeth yn Gymraeg ym mhob pwnc yma.
- Cefnogaeth ychwanegol gyda gwaith cartref
- Defnydd o'r we yn Saesneg.

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 1/8 yn well am siarad Cymraeg yn gyffredinol
- 5/8 yn siarad Saesneg yn gyffredinol
- 2/8 yn gyfartal yn gyffredinol
- 1/8 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 5/8 yn well am wneud gwaith ysgol yn Saesneg
- 2/8 â sgiliau cyfartal yn yr ysgol
- 5/8 yn well am siarad Saesneg adre
- 2/8 â sgiliau cyfartal adre
- 1/8 yn well am siarad Cymraeg adre
- 8/8 yn well am siarad Saesneg yn gymdeithasol

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- haws dysgu iaith arall
- helpu ni fod yn glyfar
- cael ffrindiau gwahanol
- gallu siarad gyda pawb
- teimlo'n ddiogel

"Dwi ddim yn gwbod, dwi ddim di meddwl llawar. Dwi'n neud o heb feddwl."

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 6/8 yn dewis Saesneg
- 2/8 yn dewis Cymraeg

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

- *"Dan ni'n siarad am y siartar iaith. Etho ni i nôl gwobr arian. Ma'n golygu faint da chi'n siarad Cymraeg yn yr ysgol. Ma rhaid i chi siarad llwyth i gal aur."*
- *"Ma'n bwysig i gadw'r iaith i fyw. Does dim llawer o bobl yn siarad Cymraeg. Ma na bobl yn dod yma a troi'r iaith yn lle bo ni'n troi nhw."*
- Trafod ar y cyngor ysgol hefyd – sut i fynd ati i wella. Ymgyrch amser chwarae a creu syniadau newydd. Sgipio a canu'n Gymraeg ag ati. Neb yn hoffi hynny llawer – teimlad ei bod yn gorfod chwarae mewn ffordd arbennig.

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Uchod

Ysgol Botwnnog

Dyddiad	Ysgol	Nifer	Iaith
7.7.15	Ysgol Botwnnog	5 o flwyddyn 9 5 o flwyddyn 10	2 o gartref C/S 6 yn dod o gartref C 2 yn dod o gartref S

Grŵp BI.9 a 10 (Ysgol Botwnnog)

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?

Pwy sydd yn yr ysgol a pha iaith mae nhw'n siarad?

- Athrawon - pob un yn siarad Cymraeg heblaw am yr adran Saesneg
- Merched cinio – Cymraeg (gwrthod siarad Saesneg)
- Gofalwr – Cymraeg
- Technegydd – Cymraeg
- Nyrs – Cymraeg
- Pennaeth – Cymraeg
- Disgyblion – un Saesneg yn dueddol o droi iaith y lleill. Ond pawb yn medru siarad Cymraeg. Cymraeg yw'r mwyafrif.

Beth sy'n digwydd o ran y Gymraeg?

- Gwersi – Cymraeg
- Cofrestri – Cymraeg
- Llyfrgell – Cymraeg
- Amser egwyl – Cymraeg
- Amser cinio – Cymraeg
- Posteri – Cymraeg
- Sgrîn digidol – Cymraeg
- Gweithdai (un neu ddau wedi bod yn Saesneg gan ddarparwr allanol)
- Gwefan yr ysgol – Cymraeg

Mae'r uchod i gyd yn digwydd yn Gymraeg ac mae'r elfennau gweledol e.e. poster, gwefan yn ddwyieithog.

Mae yna gefnogaeth ychwanegol i newydd ddyfodwyr i dderbyn pecynnau gwaith cyfrwng Saesneg. Ond maent yn cyflwyno gwaith yn Gymraeg.

Iaith Gwersi

Gweler atodiad 3

2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?

- 2/10 yn well am siarad Saesneg
- 6/10 yn well am siarad Cymraeg
- 2/10 yn teimlo bod eu sgiliau yn gyfartal
- 6/10 yn well am wneud gwaith ysgol yn Gymraeg
- 2/10 yn well am neud gwaith ysgol yn Saesneg
- 2/10 yn gyfartal yn yr ysgol
- 6/10 yn well yn Gymraeg adref
- 3/10 yn well adref yn Saesneg
- 1/10 yn gyfartal adref
- 6/10 yn well yn gymdeithasol Gymraeg
- 2/10 yn well yn cymdeithasu yn Saesneg
- 1/10 yn teimlo'n gyfartal wrth gymdeithasu.

3. Beth sy'n dda/ ddim yn dda am siarad dwy iaith?

- Gwell cyfle am swyddi
- Medru cyfieithu
- Gallu siarad gyda mwy o bobl
- Bod yn fwy diddorol fel unigolyn
- Agor drysau a rhoi cyfleoedd
- Magu hyder

4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?

- 4 eisiau astudio yn Gymraeg
- 1 eisiau astudio yn Saesneg
- 5 eisiau astudio yn ddwyieithog.

“Dwi isho neud o hanner a hanner achos er bo fi'n hoffi siarad Cymraeg dwi'n gweld gwaith yn haws yn Saesneg.”

5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?

“Os dach chi'n siarad Saesneg amser egwyl ma'r athrawon yn gofyn i chi pam bo chi'n neud hynny.”

“Ma na bosteri o gwmpas y lle ond dan nhw ddim yn gweithio. Does neb yn sylwi!”

6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Na

Atodiad 2: Cwestiynau grŵp ffocws

1. Beth sy'n digwydd yma o ran defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg a ieithoedd eraill?
2. Ydych chi'n teimlo eich bod chi'n well am siarad Cymraeg/ Saesneg/Cyfartal?
3. Beth sy'n dda/ddim yn dda am siarad dwy iaith?
4. Petai gennych ddewis, a fyddech chi'n dewis gwneud eich gwaith ysgol yn Gymraeg/Saesneg?
5. Ydych chi'n siarad am y Gymraeg neu am iaith yn gyffredinol yn yr ysgol?
6. Ydych chi wedi cymryd rhan yng ngweithgareddau'r Siarter Iaith?

Tabl 5: Defnydd iaith gwersi: Ysgol Tryfan, Disgyblion BI: 9 (nifer = 5)

	Gwyddoniaeth		Mathemateg		Gwersi eraill	
Athro gyda'r dosbarth	100%		100%		100%	
Athro gyda unigolion	100%		100%		40%	60%
Disgyblion gyda'r athro	100%		100%		40%	60%
Disgyblion gyda'i gilydd	60%	40%	40%	60%	60%	40%
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	80% 20%		100%		80% 20%	
Gwybodaeth o'r we	100%		100%		100%	
Defnyddio'r we	100%		100%		100%	
E-bost	amh.		amh.		amh.	
Mewnrwyd	100%		100%		100%	
Taflenni gwaith cartref	60%	40%	100%		80%	20%
Cyflawni gwaith cartref	100%		100%		100%	

Allwedd: Cymraeg (piws)

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 6: Defnydd iaith gwersi Ysgol Tryfan, Disgyblion Bl: 10 (nifer = 5)

	Gwyddoniaeth		Mathemateg		Gwersi eraill	
Athro gyda'r dosbarth	100%		100%		100%	
Athro gyda unigolion	20%	80%	100%		100%	
Disgyblion gyda'r athro	100%		100%		100%	
Disgyblion gyda'i gilydd	100%		100%		100%	
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	100%		20%	80%	100%	
Gwybodaeth o'r we	100%		100%		100%	
Defnyddio'r we	20%	80%	100%		100%	
E-bost	60%	amh.	60%	amh.	60%	amh.
Mewnrwyd	amh.		amh.		100%	
Taflenni gwaith cartref	100%		100%		100%	

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 7: Defnydd iaith gwersi Ysgol Botwnnog, Disgyblion Bl:9 (nifer = 4)

	Gwyddoniaeth		Mathemateg		Gwersi eraill	
Athro gyda'r dosbarth	25%	75%	75%	25%	100%	
Athro gyda unigolion	100%		100%		50%	50%
Disgyblion gyda'r athro	25%	75%	100%		100%	
Disgyblion gyda'i gilydd	100%		75%	25%	50%	50%
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	100%		100%		50%	50%
Gwybodaeth o'r we	75%	25%	100%		25%	75%
Defnyddio'r we	100%		100%		75%	25%
E-bost	amh.		amh.		amh.	
Mewnrwyd	amh.		amh.		amh.	
Taflenni gwaith cartref	75%	25%	100%		75%	25%
Cyflawni gwaith cartref	75%	25%	100%		75%	25%

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 8: Defnydd iaith gwersi Ysgol Botwnnog, Disgyblion Bl:10 (nifer = 5)

	Gwyddoniaeth			Mathemateg			Gwersi eraill		
Athro gyda'r dosbarth	80%		20%	100%			80%		20%
Athro gyda unigolion	60%		40%	100%			80%		20%
Disgyblion gyda'r athro	80%		20%	100%			80%		20%
Disgyblion gyda'i gilydd	40%	60%		80%		20%	60%	20%	20%
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	40%	60%		60%	40%		60%	40%	
Gwybodaeth o'r we	20%	40%	40%	80%		20%	100%		
Defnyddio'r we	80%		20%	100%			60%		40%
E-bost	amh.			amh.			amh.		
Mewnrwyd	amh.			amh.			amh.		
Taflenni gwaith cartref	60%		40%	100%			40%	60%	
Cyflawni gwaith cartref	80%		20%	100%			80%		20%

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 9: Defnydd iaith gwersi Ysgol Ardudwy, Disgyblion Bl:7 (nifer = 3)

	Gwyddoniaeth		Mathemateg	Gwersi eraill
Athro gyda'r dosbarth	100%		100%	100%
Athro gyda unigolion	100%		100%	100%
Disgyblion gyda'r athro	100%		100%	100%
Disgyblion gyda'i gilydd	33.3%	66.6%	100%	100%
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	100%		100%	100%
Gwybodaeth o'r we	100%		100%	100%
Defnyddio'r we	100%		100%	100%
E-bost	amh.		amh.	amh.
Mewnrwyd	100%		100%	100%
Taflenni gwaith cartref	100%		100%	100%
Cyflawni gwaith cartref	100%		100%	100%
Grwpiau Trafod	100%		100%	100%
Tasg Llafar	100%		100%	100%

Darllen	66.6%	33.3%	100%	66.6%	33.3%
---------	-------	-------	------	-------	-------

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 10: Defnydd iaith gwersi Ysgol Ardudwy, Disgyblion Bl:8 (nifer = 3)

	Gwyddoniaeth		Mathemateg		Gwersi eraill	
Athro gyda'r dosbarth	100%		66.6%	33.3%	100%	
Athro gyda unigolion	100%		100%		100%	
Disgyblion gyda'r athro	100%		33.3%	66.6%	100%	
Disgyblion gyda'i gilydd	100%		100%		100%	
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	100%		100%		100%	
Gwybodaeth o'r we	100%		100%		100%	
Defnyddio'r we	100%		100%		100%	
E-bost	amh.		amh.		100%	
Mewnrwyd	100%		100%		100%	
Taflenni gwaith cartref	66.6%	33.3	33.3%	66.6%	33.3%	66.6%
Cyflawni gwaith cartref	33.3%	66.6%	33.3%	66.6%	33.3%	66.6%

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 11: Defnydd iaith gwersi Ysgol Ardudwy, Disgyblion BI:9 (nifer = 4)

	Gwyddoniaeth		Mathemateg		Gwersi eraill
Athro gyda'r dosbarth	100%		100%		100%
Athro gyda unigolion	75%	25%	75%	25%	100%
Disgyblion gyda'r athro	100%		100%		100%
Disgyblion gyda'i gilydd	100%		100%		100%
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	100%		100%		100%
Gwybodaeth o'r we	100%		100%		100%
Defnyddio'r we	100%		100%		100%
E-bost	amh.		amh.		100%
Mewnrwyd	amh.		amh.		100%
Taflenni gwaith cartref	100%		100%		100%
Cyflawni gwaith cartref	100%		100%		100%
Grwpiau Trafod	100%		100%		100%
Tasg Llafar	100%		100%		100%

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 12: Defnydd iaith gwersi: Ysgol Ardudwy, Disgyblion BI: 10 (nifer = 10)

YMCHWILIAD CRAFFU ADDYSG GYMRAEG: TYSTIOLAETH GRWPIAU FFOCWS DISGYBLION

	Gwyddoniaeth			Mathemateg			Gwersi eraill		
Athro gyda'r dosbarth	20%	80%		40%	60%		20%	80%	
Athro gyda unigolion	30%	70%		90%			70%	30%	
Disgyblion gyda'r athro	30%	70%		30%	70%		50%	50%	
Disgyblion gyda'i gilydd	70%		30%	60%		40%	60%	30%	
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	90%			80%		20%	80%		20%
Gwybodaeth o'r we	30%	70%		30%	70%		60%		40%
Defnyddio'r we	100%			100%			70%		30%
E-bost	20%	40%	40%	20%	30%	50%	20%	80%	
Mewnrwyd	40%		60%	40%		60%	40%		60%
Taflenni gwaith cartref	60%		40%	60%		40%	60%		40%
Cyflawni gwaith cartref	100%			100%			100%		

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol

Tabl 13: Defnydd iaith gwersi Ysgol Friars, Disgyblion BI:9 a 10 (nifer = 10)

	Gwyddoniaeth	Mathemateg		Gwersi eraill
Athro gyda'r dosbarth	100%	20%	80%	100%
Athro gyda unigolion	100%	60%	40%	100%
Disgyblion gyda'r athro	100%	40%	60%	100%
Disgyblion gyda'i gilydd	100%	100%		100%
Gwerslyfr / Taflenni gwaith	100%	100%		100%
Gwybodaeth o'r we	100%	100%		100%
Defnyddio'r we	100%	100%		100%
E-bost	amh.	amh.		amh.
Mewnrwyd	100%	100%		100%
Taflenni gwaith cartref	90%	90%		90%
Cyflawni gwaith cartref	100%	100%		100%

Allwedd: **Cymraeg (piws)**

Saesneg (glas golau)

Dwyieithog (glas)

amh: amherthnasol